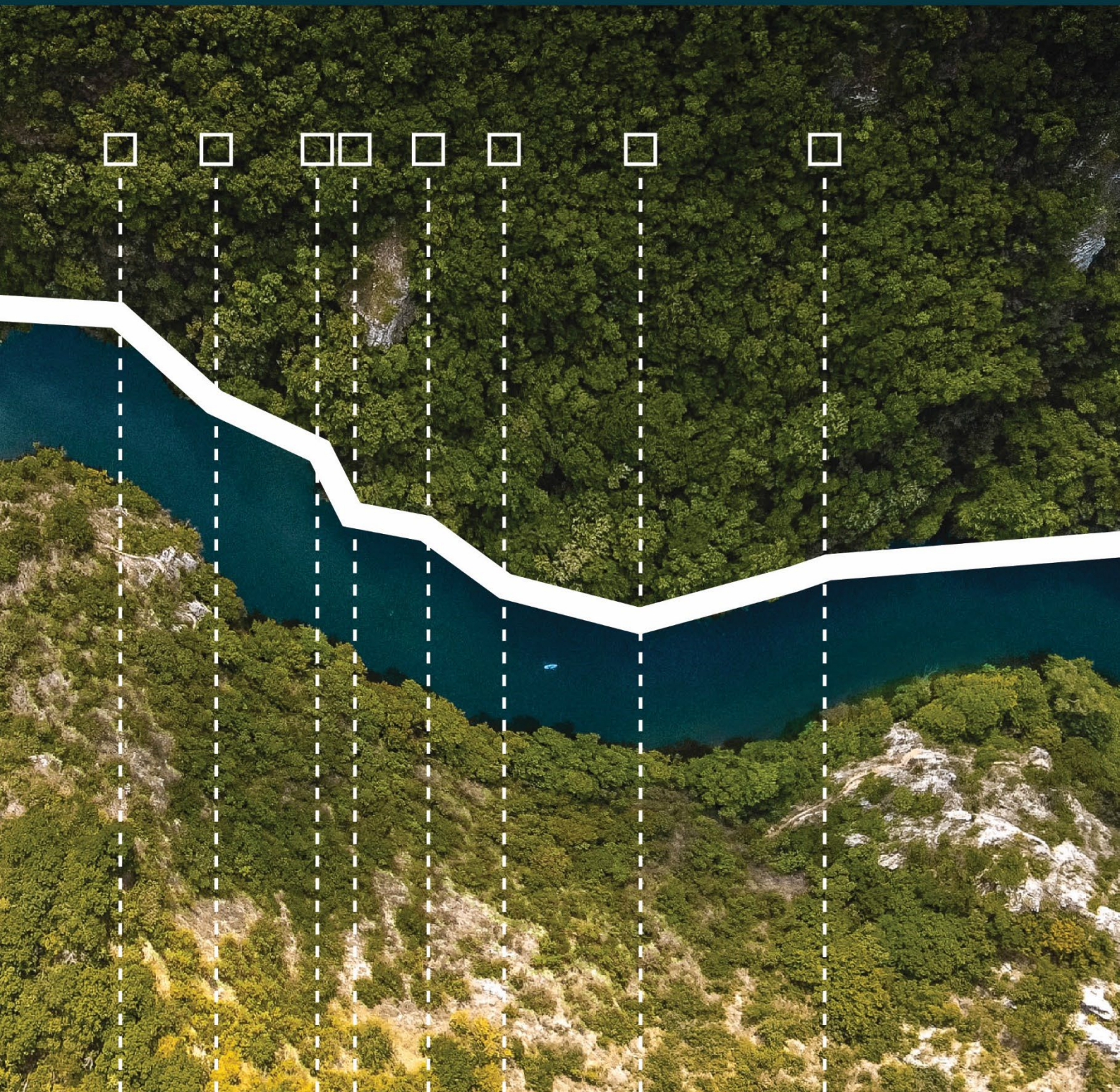

Հայաստանի Հանրապետության
Կենտրոնական բանկ

Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն 2021

Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն 2021

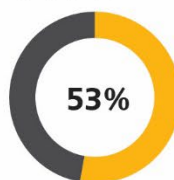
Համախառն
պահանջարկի
վերականգնման ներքո
արձանագրվել է
տնտեսական աճ

Իրական տնտեսական աճ

Բանկային համակարգի վարկային պորտֆելը
նվազել է, մինչդեռ նոր տրամադրված
վարկերի մասով աճ է արձանագրվել

Վարկեր/ՀՆԱ

Վարկային
պորտֆել

Նոր տրամադրված
վարկեր

Վարկային պորտֆելի
որակը զգալիորեն
բարելավվել է

Հաշխատող վարկերի
տեսակարար կշիռ

Վարկավորման ընթացիկ
միտումների պայմաններում
կապիտալի հակացիկլիկ
բուժերի սահմանաչափը
պահպանվել է 0%

Բանկային համակարգը կայուն է. ունակ է կլանելու
հավանական ռիսկերը և պահպանել վարկավորման
անընդհատությունը

17.2%

Կապիտալի
համարժեքություն

32.0%

Ընդհանուր
իրացվելիություն

194.3%

Իրացվելիության ծածկույթի
գործակից

**Հաշվետվությունում ներառված ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի վերաբերյալ առավել
մանրամասն տեղեկատվությունը հրապարակվում է Դրամավարկային քաղաքականության
ծրագրի կատարման հաշվետվությունում:
«Ֆինանսական կայունության հաշվետվության» նախորդ հրապարակումները և
«Դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի կատարման հաշվետվությունները»
հասանելի են ՀՀ կենտրոնական բանկի www.cba.am պաշտոնական կայքում:**

**Հաշվետվությունում օգտագործված են
30.04.2022 թ. դրությամբ առկա ցուցանիշները:**

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյան 6
Հեռախոս՝ (374 10) 58 38 41
Ֆաքս՝ (374 10) 52 38 52
Ինտերնետային կայք www.cba.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	6
Ծանուցում	7
Ամփոփագիր	8
1. Մակրոպրոդենցիալ ռիսկերի քարտեզ	10
2. Մակրոտնտեսական զարգացումներ	12
2.1. Զարգացումները արտաքին միջավայրում	12
2.2. Զարգացումները ներքին միջավայրում	14
2.3. Տնային տնտեսությունների պարտքը և դրանց ածանցվող հնարավոր ռիսկերը	15
2.4. Անշարժ գույքի շուկայի միտումները և դրանցից ածանցվող ռիսկերը	20
3. ՀՀ ֆինանսական համակարգի զարգացումներ	22
3.1. Զարգացումները ներքին ֆինանսական շուկայում	22
3.2. Ռիսկերը ֆինանսական համակարգում և ենթակառուցվածքներում	24
3.2.1. Առևտրային բանկեր	25
Ներգիր 1. Սպառողների շահերի պաշտպանություն	33
3.2.2. Ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպություններ	35
Ներգիր 3.2. Ֆինանսական համակարգի կարգավորման դաշտում 2020 թվականին կատարված փոփոխությունները	39
4. Բանկերի սթրես թեստավորման արդյունքները	41
5. Մակրոպրոդենցիալ քաղաքականություն	46
Ներգիր 3. Անշարժ գույքի ֆունդամենտալ գների գնահատումը ՀՀ-ում	48
6. Ֆինանսական ենթակառուցվածքների կայունությունը	52
6.1. Միջբանկային վճարումներ ՀՀ ԿԲ էլեկտրոնային վճարումների համակարգով	52
6.2. Արժեթղթերի հաշվարկային համակարգեր	55
Ներգիր 4 Վճարային քարտերով իրականացված գործարքների առանձնահատկությունները	57
Հավելված 1	60
Գծապատկերներ	61
Աղյուսակներ	63
Տերմինների բառարան	64
Օգտագործված հապավումներ	67

Ֆինանսական կայունության ապահովումը Կենտրոնական բանկի հիմնական խնդիրներից մեկն է (գների կայունության ապահովման խնդրին զուգահեռ), որն ընդհանուր մակրոտնտեսական կայունության կարևորագույն բաղադրիչ է և երկարաժամկետ կայուն տնտեսական աճի կարևոր նախապայման:

Ֆինանսական կայունությունը կարելի է բնորոշել որպես ֆինանսական, մակրոտնտեսական պայմանների այնպիսի համադրություն, որի դեպքում ֆինանսական համակարգը՝ ֆինանսական հաստատությունները, շուկաները և ենթակառուցվածքները միասին ունակ են դիմակայելու հավանական ցնցումներին ու անհավասարակշռություններին՝ այդպես չվազեցնելով ֆինանսական միջնորդության գործառույթի խաթարման հավանականությունը:

Ֆինանսական կայունության խնդրի ներքո մշտադիտարկվում և գնահատվում են ինչպես ֆինանսական համակարգում, այնպես էլ ներքին ու արտաքին մակրոտնտեսական զարգացումների արդյունքում ֆինանսական համակարգի կայունությունը վտանգող հավանական ռիսկերը, դրանց հնարավոր ծագման աղբյուրները: Այդ ռիսկերի համապարփակ վերլուծության և ֆինանսական կայունության վրա դրանց հնարավոր ազդեցության գնահատման արդյունքում մշակվում և իրականացվում է համապատասխան քաղաքականություն:

ՀՀ կենտրոնական բանկի **Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունը** հրապարակվում է տարեկան պարբերականությամբ և ներկայացնում է ֆինանսական համակարգի կայունությունը վտանգող հնարավոր ռիսկերի, ինչպես նաև այդ ռիսկերին դիմակայելու ունակության ընդհանուր գնահատականը: Ֆինանսական կայունության վերլուծությունների վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակման միջոցով Կենտրոնական բանկը նպատակ ունի շահագրգիռ կողմերի համար բացահայտելու այն ռիսկերն ու իրադարձությունները, որոնք կարող են վտանգել ֆինանսական կայունությունը, ինչպես նաև ներկայացնելու այդ ռիսկերի կառավարմանը, նվազեցմանն ուղղված քաղաքականությունը:

Ֆինանսական կայունությունը և գների կայունությունը ընդհանուր մակրոտնտեսական կայունության բաղադրիչներ են և արդյունավետորեն փոխլրացնում են միմյանց: Ֆինանսական համակարգի անկայուն վիճակը կարող է խոչընդոտել դրամավարկային քաղաքականության իրականացմանը և արդյունավետությանը, երկարաժամկետ և կայուն տնտեսական աճի ապահովմանը: Միևնույն ժամանակ, մակրոտնտեսական, ներառյալ՝ գների կայունությունը, նպաստում է ֆինանսական կայունությունը վտանգող ռիսկերի նվազեցմանը: Ֆինանսական համակարգը կարևոր դեր է խաղում ընդհանուր տնտեսական համակարգում, և անհրաժեշտ է, որ ֆինանսական համակարգը պահպանի գործընթացների անընդհատությունը և կայունությունը՝ այդպիսով նպաստելով տնտեսության բնականոն աճին:

Ֆինանսական կայունությունը վտանգող ռիսկերի վաղաժամկետ բացահայտման համար ՀՀ կենտրոնական բանկը իրականացնում է ինչպես ֆինանսական համակարգի, այնպես էլ ընդհանուր մակրոտնտեսական զարգացումների շարունակական մշտադիտարկում (մոնիթորինգ) և վերլուծություններ: Հաշվետվությունում ներկայացված են մակրոմիջավայրում և ֆինանսական համակարգում դրսևորված ռիսկերը, դրանց ազդեցությունը տնտեսության ու ֆինանսական համակարգի տարբեր հատվածների զարգացումների վրա, ինչպես նաև իրականացված մակրոպրոդեցիալ քաղաքականությունը:

Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական կայունության վրա ազդող տնտեսական և ոչ տնտեսական ռիսկերը կարող են ծագել ներքին մակրոմիջավայրում, երկրից դուրս՝ արտաքին տնտեսությունում, և բուն ֆինանսական համակարգում:

Ելնելով վերոնշյալից՝ ՀՀ ֆինանսական կայունությանը սպառնացող հավանական ռիսկերը հաշվետվությունում ներկայացված են հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից ածանցված ռիսկեր,
- ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումներից ածանցված ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական շուկայի ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցների ռիսկեր:

Հաշվետվությունում ներկայացված են այդ ոլորտներում ռիսկերի կուտակումները և դրանց հնարավոր ազդեցությունը տնտեսության և ֆինանսական համակարգի բոլոր հատվածների զարգացումների վրա, ինչպես նաև վերոնշյալ ռիսկերի հասցեագրմանն ուղղված ՀՀ ԿԲ մակրոպրոդեցիալ քաղաքականությունը, կարգավորումը և ենթակառուցվածքների հսկողությունը: Ընդ որում, ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում առավել մանրամասն ներկայացված են բանկային համակարգի ռիսկերն ու զարգացման ուղղությունները, քանի որ ֆինանսական համակարգի ակտիվների գերակշիռ մասը կազմում են առևտրային բանկերի ակտիվները, և, հետևաբար, բանկային համակարգի իրավիճակով են հիմնականում պայմանավորվում ընդհանուր ֆինանսական կայունության մակարդակը և զարգացման ուղղությունները:

«Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» տարեկան պարբերականում ներկայացված են 2021 թ. ընթացքում ՀՀ ֆինանսական համակարգի կայունության առումով հիմնական զարգացումները, ռիսկերը և ֆինանսական կայունության ապահովման նպատակով իրականացվող մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության միջոցառումները:

Ռուս-ուկրաինական ռազմաքաղաքական հակամարտությունը և Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցները աննախադեպ մեծ անորոշություններ են ստեղծել ինչպես համաշխարհային, այնպես էլ տարածաշրջանի ֆինանսատնտեսական զարգացումների առումով՝ վտանգելով համաշխարհային տնտեսական աճի դեռևս տարեսկզբին նախանշված հեռանկարները: Համաշխարհային տնտեսության վրա անբարենպաստ ազդեցությունները մեծապես կախված կլինեն ինչպես ռազմական գործողությունների, այնպես էլ կիրառված պատժամիջոցների տևականությունից: Համաշխարհային տնտեսությունը, որը նոր էր թևակոխել կորոնավիրուսի համավարակի բացասական հետևանքների հաղթահարման փուլ, այսօր կանգնած է նոր մարտահրավերների առջև, ինչն էլ ավելի կխորացնի համաշխարհային ապրանքաշրջանառության շղթաների խաթարումը: Էներգակիրների, հացահատիկի, մետաղների և մի շարք այլ ապրանքատեսակների գների աճը կնպաստի համաշխարհային տնտեսությունում ընդհանուր գնաճային միջավայրի ձևավորմանը, իսկ ֆինանսական և բիզնես միջավայրի վերաբերյալ աճող անորոշությունները բացասաբար կանդրադառնան համաշխարհային տնտեսական աճի վրա:

Արագ փոփոխվող զարգացումներով և անորոշություններով բնութագրվող ներկայիս իրավիճակում ՀՀ կենտրոնական բանկն առաջնորդվում է ֆինանսատնտեսական զարգացումների առավել օպերատիվ մշտադիտարկման, վերլուծությունների և քաղաքականության անհրաժեշտ գործիքակազմի կիրառման տրամաբանությամբ:

Ենթակառուցվածքների հասանելիության համատեքստում մարտահրավեր է ՌԴ որոշ բանկերի անջատումը SWIFT համակարգից, որի պարագայում ՀՀ առևտրային բանկերն իրենց գործարքները սկսել են իրականացնել SWIFT համակարգին դեռևս հասանելիություն ունեցող ՌԴ բանկերի միջոցով: Միևնույն ժամանակ, առևտրային բանկերը հնարավորություն ունեն ֆինանսական գործարքների վերաբերյալ տեղեկատվությունը փոխանակելու նաև այլընտրանքային միջոցներով, ինչը ևս կարող է ապահովել ֆինանսական գործառնությունների իրականացումը:

ՀՀ տնտեսական աճի և ֆինանսական համակարգի զարգացումների վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ռիսկերն ածանցվում են համաշխարհային և տարածաշրջանի մակրոտնտեսական հեռանկարից և դրա հետ կապված անորոշություններից: Վերջիններիս ներքո հնարավոր է ՀՀ-ում արտադրված ապրանքների և ծառայությունների նկատմամբ արտաքին պահանջարկի, ինչպես նաև դրամական ներհոսքի կրճատում: Այդուհանդերձ, վերջին տարիներին ՀՀ տնտեսության կախվածությունը ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումներից զգալիորեն թուլացել է, որն ուղեկցվել է ընդհանուր դրամական փոխանցումներում ՌԴ-ից ստացվող մասնաբաժնի էական կրճատմամբ:

Ստեղծված իրավիճակում՝ անորոշությունների բարձր մակարդակի և ՀՀ տնտեսական ակտիվության վրա հնարավոր անբարենպաստ ազդեցությունների հետևանքով ֆինանսական համակարգում հնարավոր են վարկային ռիսկի աճի դրսևորումներ: Հարկ է նշել, որ ներկայումս ՀՀ ֆինանսական համակարգը բնութագրվում է իրացվելիության և կապիտալի բարձր մակարդակով և ունակ է ապահովելու ֆինանսական միջնորդության գործառույթի բնականոն ընթացքը:

2021 թվականին տնտեսական ակտիվության վերականգնման և համավարակի նոր ալիքների տարածմամբ պայմանավորված պահպանվող անորոշությունների պայմաններում ՀՀ ֆինանսական համակարգը կարողացել է ապահովել ֆինանսական միջնորդության գործառույթի անընդհատությունը: Տարվա ընթացքում բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված նոր վարկերի ծավալը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է: Համեմատաբար բարձր աճ արձանագրվել է ավանդների գծով, որի արդյունքում արդեն իսկ տարվա առաջին եռամսյակում ամբողջովին վերականգնվել էր ավանդների մինչպատերազմյան մակարդակը: Ֆինանսական համակարգի կողմից վարկավորման պայմանների զգալի խստացումներ տարվա ընթացքում չեն արձանագրվել:

Բանկային համակարգի վարկային պորտֆելը նվազել է, որն առավելապես պայմանավորվել է ցածր տնտեսական ակտիվությամբ և վարկային ռեսուրսների համեմատաբար թույլ պահանջարկով: Վարկային պորտֆելի կրճատմանը նպաստել են նաև նախորդ տարվա շուկայի արդյունքում վարկային ռիսկերի հետաձգված նյութականացումը և ՀՀ դրամի արժևորման արդյունքում վարկային պորտֆելի դրամային համարժեքի նվազումը: Միայն փոխարժեքի ազդեցությունը բացառելու պարագայում ընդհանուր վարկային պորտֆելի տարեկան աճի տեմպը գրեթե զրոյական է:

Տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկային պորտֆելի կառուցվածքում հիպոտեկային վարկերի տեսակարար կշիռն ավելացել է՝ վերջին տարիներին դրանց բարձր աճի տեմպերի պահպանման արդյունքում: Սպառողական վարկերի նվազման և հիպոտեկային վարկերի բարձր աճի պայմաններում վերջիններիս կշիռը տնային տնտեսությունների վարկային պորտֆելի կառուցվածքում նշանակալի մեծացել է: Վերջին տարիներին հիպոտեկային վարկերի բարձր աճի տեմպերի պահպանումը հիմնականում պայմանավորված է վարկերի տոկոսագումարների՝ վճարված եկամտահարկից վերադարձի գործող պետական ծրագրով: Հիպոտեկային վարկերի գծով արձանագրված բարձր աճի տեմպերը հնարավոր ավելցուկային կամ ռիսկային վարկավորման ազդակներ են պարունակում, որին Կենտրոնական բանկն արձագանքել է պահանջ-գրավի արժեք ցուցանիշի (LTV) գործիքի ներդրմամբ:

Տնտեսական ակտիվության վերականգնմանը և վարկային ռիսկի նվազմանը զուգընթաց գրանցվել է վարկային պորտֆելի որակի բարելավում: Տարեվերջի դրությամբ չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում էականորեն նվազել է և պատմականորեն ցածր մակարդակում է: Ընդ որում, չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի նվազում գրանցվել է բոլոր հիմնական վարկատեսակներով: Նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել է նաև վարկային կորուստների միջին մեծությունը, այնուամենայնիվ, ոչ սթրեսային տարիների համեմատությամբ ցուցանիշը շարունակում է մնալ բարձր մակարդակում:

Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության ցուցանիշները տարվա ընթացքում բարելավվել են: Բանկային համակարգը մշտապես պահպանել է պահանջվող նվազագույն սահմանաչափը գերազանցող կապիտալի համարժեքություն, ինչը նախադրյալներ է ընձեռում հնարավոր կորուստները կլանելու և գործունեության անընդհատությունն ապահովելու համար: Վարկային պորտֆելի համեմատությամբ ավանդային պորտֆելի առաջանցիկ աճի արդյունքում արձանագրվել է համակարգի իրացվելիության դիրքի շարունակական բարելավում:

Բանկային համակարգը 2021 թվական է մուտք գործել եկամտաբերության էապես ցածր ցուցանիշներով՝ գրնվելով նախորդ տարվա շուկայի պահպանվող անբարենպաստ ազդեցության ներքո: Համակարգի եկամտաբերությունը որոշակիորեն սկսել է վերականգնվել երկրորդ կիսամյակի ընթացքում:

Վերջին տարիներին բանկային համակարգի եկամտաբերության ցածր մակարդակը պայմանավորված է խորացող մրցակցության հետևանքով զուտ տոկոսային մարժայի կրճատմամբ, ինչպես նաև առավել հաճախ կրկնվող շուկային իրադարձություններով, որոնք հանգեցնում են վարկային կորուստների գծով ծախսերի մեծացմանը:

Եկամտաբերության ցածր մակարդակը շարունակում է մնալ ՀՀ բանկային համակարգի հիմնական մարտահրավերներից մեկը՝ զսպող ազդեցություն ունենալով համակարգի զարգացման և կարողությունների ընդլայնմանն ուղղված ներդրումային ներուժի վրա: Հաշվի առնելով վերջին տարիներին ֆինանսական միջնորդության ընդլայնման առաջանցիկ աճի տեմպերը և անընդհատ խորացող մրցակցությունը՝ բանկային պորտֆելների էքստենսիվ աճի և մասշտաբի էֆեկտի միջոցով եկամտաբերության բարելավումն այլևս չի կարող դիտարկվել որպես անհրաժեշտ եկամտաբերության ապահովման հիմնարար և միակ ուղղություն: Ուստի կարևոր է, որ ՀՀ ֆինանսական համակարգն ապահովի միջնորդության որակական և շոշափելի փոփոխություններ՝ ապահովելով համակարգի թվայնացման, առաջարկվող գործիքակազմի և ռիսկերի կառավարման համակարգերի շարունակական բարելավում:

ԿԲ իրականացրած մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունն ուղղված է եղել համակարգի կողմից տնտեսության վարկավորման անընդհատության պահպանմանը և արտարժույթային իրացվելիության բուֆերների հետադա բարելավմանը: Հակացիկլիկ կապիտալի բուֆերը տարվա ընթացքում պահպանվել է 0% մակարդակում, որի համար հիմք են հանդիսացել վարկային շուկայի զարգացումները և ֆինանսական ցիկլի վրա ՀՀ տնտեսության դիրքը: Տարվա ընթացքում ըստ հիմնական ոլորտների վարկավորման զարգացումները համասեռ չեն եղել, և վարկավորման ակնառու բարձր աճի տեմպեր գրանցվել են միայն հիպոտեկային վարկերի գծով: Հիպոտեկային վարկերի և անշարժ գույքի շուկայից բխող ռիսկային զարգացումներն արդյունավետ հասցեագրելու համար ԿԲ-ն ներդրել է պահանջ/գրավի արժեք սահմանային հաբերակցության մակրոպրոդենցիալ գործիքը, որն ուժի մեջ է 2022 թվականի ապրիլից:

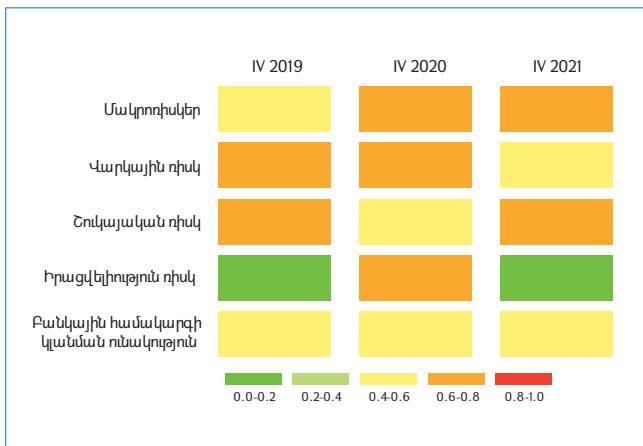
Արտարժույթային իրացվելիության բուֆերների հետադա ամրապնդման նպատակով շարունակվել է պարտադիր պահուստավորման արտարժույթային բաղադրիչի ավելացումը, որի արդյունքում համակարգի արտարժույթային իրացվելիությունը ևս տարեվերջին եղել է աննախադեպ բարձր մակարդակում:

1. ՄԱԿՐՈՊՐՈՒԴԵՆՑԻԱԼ ՌԻՍԿԵՐԻ ՔԱՐՏԵԶ

Մակրոպրոդենցիալ ռիսկերի քարտեզը¹ կազմված է երկու հիմնական մասերից՝ ֆինանսական կայունությունը վրանգող ռիսկերի աղբյուրներ և համակարգի կողմից այդ ռիսկերի կլանման ունակություն կամ դիմացկունություն:

Ռիսկերի կուտակումը բնութագրող հաղվածը ներկայացնում է համակարգային ռիսկերի կուտակումներն ըստ առանձին աղբյուրների, որոնց նյութականացման դեպքում բանկային համակարգի կայունությունը կարող է վրանգվել: **Համակարգի դիմացկունությունը, ռիսկերի կլանման ունակությունը բնութագրող հաղվածը** ներկայացնում է ռիսկերին դիմակայելու համակարգի կարողությունը՝ իրացվելի միջոցների, կապիտալի բարձիկների առկայությունը:

Մակրոպրոդենցիալ քարտեզ

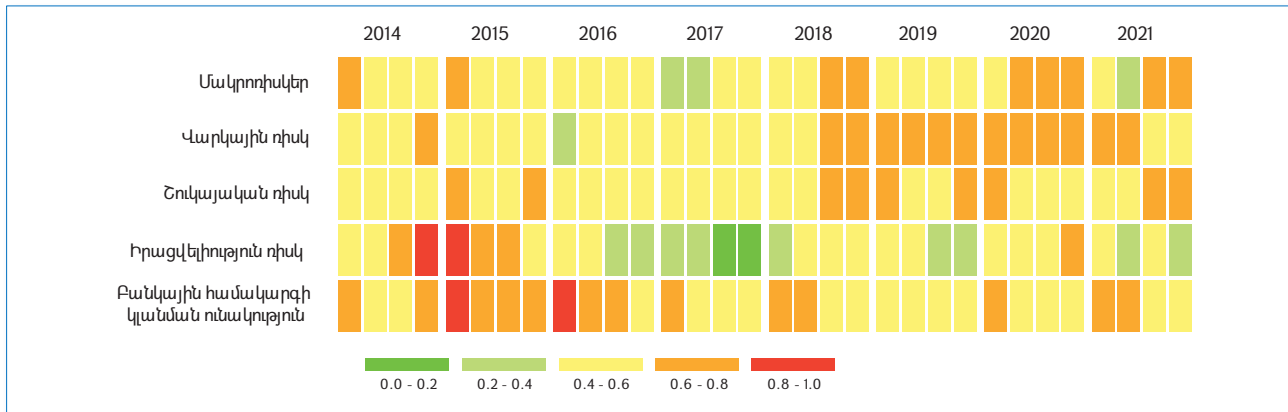
Ընթացիկ տարում, նախորդ տարեվերջի համեմատությամբ, որոշ ռիսկերի խմբերում ռիսկերի կուտակման նվազում է դիտվել՝ մեծապես պայմանավորված աշխարհում և Հայաստանում համավարակի նահանջի ներքո գրանցված տնտեսական վերականգնմամբ և եկամուտների աճով, ինչպես նաև կուտակված վարկային ռիսկի նյութականացմամբ:

Մակրոռիսկեր խմբի ամփոփ ցուցանիշի մակարդակը չի փոփոխվել: Տարվա ընթացքում գրանցված տնտեսական վերականգնումը, տրանսֆերտների և արտաքին պահանջարկի աճի ներքո ընթացիկ հաշվի բարելավումը ռիսկերի կուտակման նվազում են նախանշում: Մյուս կողմից՝ գնաճի արագացումը և պետական պարտքի աճը չեզոքացրել են վերը նշված գործոնների դրական ազդեցությունը մակրոռիսկերի կուտակման ամփոփ ցուցանիշի վրա (մանրամասն տե՛ս «Մակրոտնտեսական զարգացումներ» բաժինը):

¹ Քարտեզը բաղկացած է 23 ցուցանիշներից (տե՛ս հավելված 1), որոնք ագրեգացվում են 2 հիմնական՝ ռիսկի աղբյուրների և ռիսկերի կլանման ունակության խմբերում: Ցուցանիշները բերվել են համադրելի չափողականության, և վերջիններս ներդաշնակեցումն իրականացվել է Գաուսյան Կենտել կուտակային բաշխման ֆունկցիայի միջոցով, որի արդյունքում նորմավորված ցուցանիշները տարանջատվում են (0,1) միջակայքում: Գունային լուծումները (5 գույն) ներկայացնում են (0,1) միջակայքի բաժանումը 5 հավասարաչափ միջակայքերի: Դեպի կարմիր գույն ուղղությունը փաստում է ռիսկի աճը, դեպի կանաչը՝ նվազումը: Գնահատականները թարմացվում և հաշվարկվում են ըստ եռամսյակների:

Տարվա ընթացքում որոշ ռիսկերի կուտակումների նվազում է արձանագրվել

Վարկային ռիսկի ամփոփ ցուցանիշի մասով ռիսկերի կուտակման նվազում է դիտվել, ինչը պայմանավորվել է ձեռնարկությունների վարկային ներդրումների և սպառողական վարկերի աճի տեմպի նվազմամբ: Հատկանշական է, որ սպառողական վարկավորման աճի ցուցանիշը պահպանվել է կանաչ գունային զոտում՝ արտացոլելով նախորդ տարիներին կուտակված ռիսկերի նյութականացումը և նոր կուտակումների դեռևս անհամեմատ ցածր մակարդակը: Այնուամենայնիվ, վարկային ռիսկի կուտակման երևույթները պահպանվել են հիպոտեկային վարկավորման մասով՝ վարկավորման բարձր աճի տեմպի պահպանման արդյունքում: Տնային տնտեսությունների վարկեր/համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ հարաբերակցության և բանկային համակարգի լեքիջի ցուցանիշների մակարդակները նույնպես բարձր ռիսկերի կուտակում են ներկայացնում: Տնտեսությունում եկամուտների դանդաղ վերականգնմանը զուգահեռ, բանկերի լեքիջի աճի պահպանումը, այլ հավասար պայմաններում, կարող է վարկառուների պարտքի բեռի աճին նպաստող գործոն հանդիսանալ (մանրամասն տե՛ս «Տնային տնտեսությունների պարտքը և դրանից ածանցվող հնարավոր ռիսկերը» բաժինը):

Շուկայական ռիսկերի ենթախմբում ռիսկերի կուտակման աճը պայմանավորված է հատկապես տարվա երկրորդ կեսին անշարժ գույքի գների և արտարժույթային վարկերի աճի տեմպերի արագացմամբ (մանրամասն տե՛ս «Անշարժ գույքի շուկայի միտումները և դրանցից ածանցվող ռիսկերը» բաժինը):

Իրացվելիության ռիսկի կուտակման ամփոփ ցուցանիշի բարելավումը հիմնականում պայմանավորվել է ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշի աճով՝ վարկավորման աճի տեմպերի նվազման պայմաններում իրացվելի ակտիվներում ներդրումների աճի արդյունքում (մանրամասն տե՛ս «Ռիսկերը ֆինանսական համակարգում և ենթակառուցվածքներում. իրացվելիության ռիսկ բաժինը»):

Ֆինանսական համակարգի կողմից հավանական ռիսկերը կլանելու ունակությունը բնութագրող ամփոփ ցուցանիշը չի փոփոխվել: Նախորդ տարիների ընթացքում կուտակված ռիսկերի նյութականացման պարագայում զրանցվել է բանկերի շահութաբերության ցուցանիշների նվազում: Ռիսկերի կլանման ամփոփ ցուցանիշի վրա շահութաբերության ցուցանիշների անկման բացասական ազդեցությունը փոխհատուցվել է մասհանումներ/չաշխատող վարկեր ցուցանիշի դրական ազդեցությամբ: 2020 թ. շուկայի հետևանքով նախկին տարիների ընթացքում կուտակված վարկային ռիսկից կորուստների փաստացի նյութականացման արդյունքում կարճաժամկետում վարկերից նոր կորուստների ալիք չի սպասվում: Ապագայում վարկավորման աճի վերականգնման շնորհիվ ակնկալվում է բանկերի շահութաբերության ցուցանիշների որոշակի բարելավում և ռիսկերի կլանման ունակության հետագա ամրապնդում (մանրամասն տե՛ս «Ռիսկերը ֆինանսական համակարգում և ենթակառուցվածքներում. կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն բաժինը»):

Մակրոպրոդեցնցիալ ռիսկերի քարտեզը համապարփակ արտացոլում է հաշվետվության մյուս բաժինների հիմնական դիտարկումները և եզրակացությունները:

2. ՄԱԿՐՈՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2.1. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Տարվա ընթացքում, չնայած համավարակի հերթական ալիքներին, արձանագրվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնում, որն ուղեկցվել է արտադրաշղթաների խաթարման և առաջարկի սահմանափակության գործոնների սպասվածից երկար պահպանմամբ: Տնտեսական վերականգնումը խթանելու և շուկերի բացասական հետևանքները մեղմելու նպատակով երկրների իրականացրած հարկաբյուջեային և դրամավարկային միջոցառումները ընթացիկ տարում դրական վերջնարդյունք են ապահովել՝ առավել շուշափելի արտահայտվելով այն երկրներում, որտեղ պատվաստման գործընթացը հաջողում էր:

Առաջիկայում համաշխարհային տնտեսության զարգացման ուղղությունը պայմանավորված կլինի պատվաստանյութերի հասանելիությամբ, ինչպես նաև երկրների կողմից իրականացվելիք հարկաբյուջեային և դրամավարկային քաղաքականությունների ճիշտ լուծումներով:

Համաշխարհային տնտեսության² վերականգնումն իր հերթին դրական է անդրադարձել Հայաստանի տնտեսության վրա՝ տնտեսավարողների, տնային տնտեսությունների եկամուտների հաշվեկշիռների ամրապնդման, պարտքի սպասարկման տեսանկյունից:

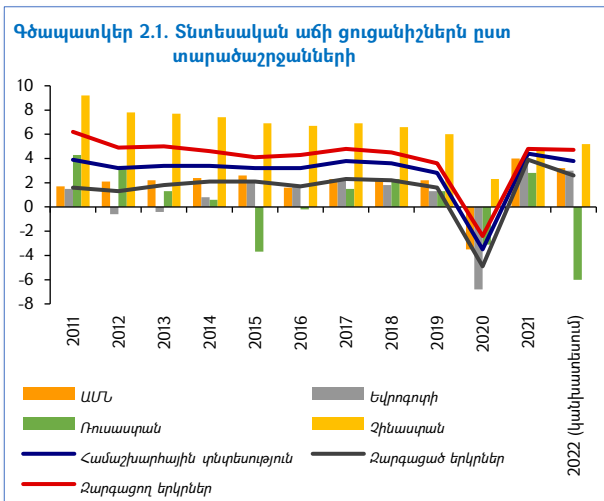
Համաձայն ԱՄՀ վերջին գնահատականների՝ 2021 թ. համաշխարհային տնտեսական աճը կազմել է 5.9% (տե՛ս գծապատկեր 2.1): Պետք է նշել, որ տնտեսական աճի ցուցանիշը զիջում է տարվա առաջին կեսի կանխատեսումներին՝ հիմնականում պայմանավորված համավարակի նոր ալիքների արագ տարածմամբ, համավարակի հաղթահարման անորոշություններով: Տարվա ընթացքում կրճատվել են նաև հարկաբյուջետային աջակցության, դրամավարկային խթանող գործիքների ծավալները, ինչպես նաև վերջիններիս հետագա կիրառման հնարավորությունը: Հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների կիրառման սահմանափակ հնարավորությունները նվազեցնում են տնտեսական աճի վրա նշված քաղաքականությունների հետագա դրական ազդեցությունը: 2022 թ. համաշխարհային տնտեսական աճը կանխատեսվում է 3.6%, որն, ԱՄՀ կողմից վերանայվել է ապրիլին նվազման ուղղությամբ՝ հաշվի առնելով ռուս-ուկրաինական հակամարտության ազդեցությունները:

ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում, նախորդ տարվա համեմատությամբ, դրական տնտեսական զարգացումներ են գրանցվել, այնուամենայնիվ, հեղափոխական զարգացումների հետ կապված անորոշությունները պահպանվում են: Տնտեսական վերականգնումը հիմնականում պայմանավորված է եղել պատվաստման ակտիվ գործընթացի, ինչպես նաև իրականացված խթանող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների դրական ազդեցության գործոններով: Ըստ գնահատականների՝ 2021 թ. ԱՄՆ-ի տնտեսական աճը կազմել է 4.7%, Եվրոգոտունը՝ 2.6%, ՌԴ-ինը՝ 6.7%³:

Համաձայն ԿԲ կանխատեսումների՝ ակնկալվում է, որ ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրների տնտեսական զարգացումները մեծապես պայմանավորված կլինեն ռազմական գործողությունների, ինչպես նաև կիրառված պատժամիջոցների տևականությամբ:

² Մանրամասն տե՛ս «Գնաճի հաշվեկշիռներ» հրապարակումը՝ https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/Monetary_I_2022.pdf

³ Մանրամասն տե՛ս <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/01/25/world-economic-outlook-update-january-2022>

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

ՀՀ գործընկեր երկրներում տնտեսական վերականգնման ներքո ավելացել է դեպի ՀՀ մասնավոր դրամական փոխանցումների ներհոսքը, արձանագրվել է նաև ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ծավալների զգալի աճ:

Համաշխարհային պահանջարկի վերականգնումը՝ առաջարկի սահմանափակումներին զուգահեռ, նպաստել է էներգակիրների և պարենային ապրանքների միջազգային բարձր գների ձևավորմանը:

Ապրանքահոմքային շուկաներում արտադրաշղթաների խաթարման պայմաններում առաջարկի դանդաղ աճի և խթանող տնտեսական քաղաքականություններով պայմանավորված պահանջարկի շարունակական աճի ներքո գները ձևավորվել են բարձր մակարդակներում:

2021 թ. առաջին կիսամյակում, համաշխարհային տնտեսության վերականգնման լավատեսական սպասումներով պայմանավորված, շարունակվել է ապրանքների գների աճի միտումը, որը դանդաղել է տարվա երկրորդ կեսին՝ պայմանավորված առանձին շուկաներում դրսևորված գործոններով: Համանման վարքագիծ են արձանագրել պղնձի գները. մասնավորապես՝ տարվա առաջին կեսին Չինաստանի արդյունաբերության ճյուղի բարձր պահանջարկը նպաստել է պղնձի շուկայում գների աճին: Գների աճը որոշակիորեն դանդաղել է տարվա երկրորդ կեսին՝ պայմանավորված Չինաստանի կառավարության կողմից պղնձի պաշարների նկատմամբ վերահսկողությամբ, ինչի արդյունքում պղնձի ավելցուկային քանակը մուտք է գործել շուկա: Նավթի միջազգային գների աճին նպաստել են ՕՊԵԿ-ի հայտարարությունները առաջարկի վերաբերյալ, ինչպես նաև ԱՄՆ-ում նավթի արտադրության խափանումները և առաջարկի դանդաղ աճը:

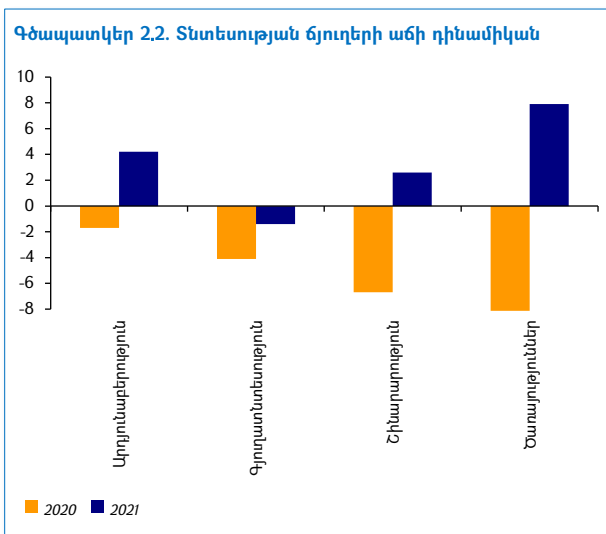
Դրամավարկային մարմինների կողմից ճգնաժամին արձագանքելու առումով կարևորվել է ցածր փոկոսադրույքների միջավայրի պահպանման և իրացվելիության փրամադրման, ակտիվների ձեռքբերման ծավալուն միջոցառումների շարունակականությունը: Հարկ է նշել, որ ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականություն կիրառվել է հիմնականում բոլոր երկրների կողմից, սակայն արդեն տարեվերջին գերակշռել են դրամավարկային պայմանների խստացման հայտարարությունները: Զարգացած երկրները տարվա ընթացքում պահպանել են տնտեսության լայնածավալ աջակցությունը հարկաբյուջետային քաղաքականության միջոցով, մինչդեռ շատ զարգացող երկրներ, համավարակի տարածման տեմպերի թուլացմանը զուգահեռ, կրճատել են հարկաբյուջետային աջակցությունը:

Արտաքին հատվածի ներկայացված զարգացումները 2021 թ-ին կրճատել են ՀՀ ներքին մակրոֆինանսական միջավայրին առնչվող ռիսկերը՝ նպաստելով արտաքին պահանջարկի աճին: Համաշխարհային տնտեսության հեղափոխական զարգացումների վերաբերյալ շարունակում է գերակշռել անորոշությունների բարձր մակարդակը՝ հաշվի առնելով ընթացիկ աշխարհաքաղաքական զարգացումները:

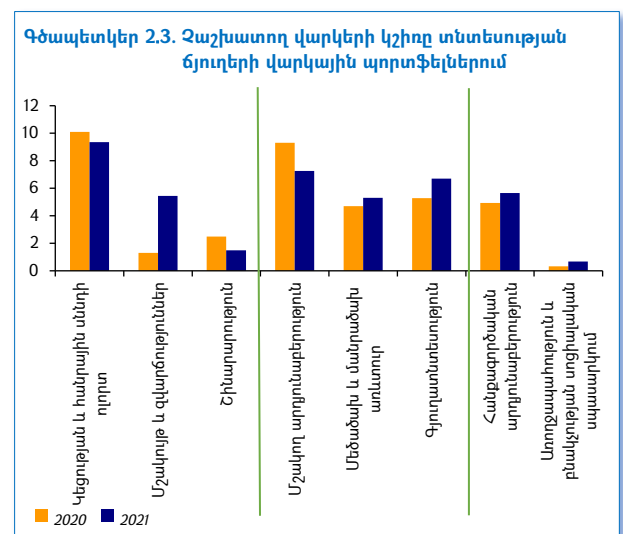
2.2. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Նախորդ տարվա տնտեսական անկումից հետո՝ 2021 թվականին, ՀՀ տնտեսությունը թևակոխել է տնտեսական աճի վերականգնման փուլ: ՀՀ տնտեսական զարգացումները ձևավորվել են համաշխարհային տնտեսական ակտիվության շարունակական վերականգնման, արտաքին պահանջարկի աճի և պղնձի միջազգային գների բարձր մակարդակի պահպանման պայմաններում: COVID-19 համավարակի դեմ պատվաստումների ակտիվ գործընթացի և հակահամաճարակային խիստ սահմանափակումների կիրառումից խուսափելու պարագայում համավարակի հաջորդական ալիքների ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա ավելի թույլ է դրսևորվել: Արտաքին և ներքին համեմատաբար նպաստավոր զարգացումների պայմաններում 2021 թ. ՀՀ տնտեսական աճը կազմել է 5.7%:

Տարվա առաջին կեսին տնտեսական աճին հիմնականում նպաստել է ներքին պահանջարկի արագ վերականգնումը՝ մասնավոր սպառման արագացման և մասնավոր խնայողությունների նվազման հաշվին: Տարվա երկրորդ կեսին աճը դրսևորվել է արտաքին պահանջարկի հաշվին՝ զբոսաշրջության վերականգնման, արտահանման աճի շնորհիվ:

Աղբյուր՝ ՀՀ ՎԿ:

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Տնտեսական աճին ամենամեծ դրական նպաստումն ունեցել է ծառայությունների ճյուղի աճը՝ կրկին հակահամաճարակային պայմանների թուլացման, տեղաշարժի սահմանափակումների չեղարկման և զբոսաշրջության աճի շնորհիվ (տե՛ս գծապատկեր 2.2): Աճ է արձանագրվել նաև արդյունաբերության և շինարարության ճյուղերում: Արդյունաբերության ճյուղում տարվա առաջին կեսին բավականին բարձր աճ է արձանագրվել, տարվա երկրորդ կեսին, սակայն, պայմանավորված ոլորտում քաղաքականության և ներդրումային անորոշություններով, անկում է արձանագրվել: Գյուղատնտեսության ոլորտում նվազումը շարունակվել է՝ պայմանավորված անբարենպաստ եղանակային պայմանների հետևանքով բուսաբուծության ճյուղի կրճատմամբ:

Ֆինանսական համակարգի կողմից տնտեսության վարկավորման վերականգնումը դեռևս զիջում է նախորդ տարիների ցուցանիշներին հիմնականում երկու պատճառով: Առաջինը՝ 2020 թ. շուկերի պատճառով տեղի է ունեցել նախորդ տարիների ընթացքում կուտակված ռիսկերի նյութականացում, ինչի հետևանքով վարկային պորտֆելի նվազում է դիտվել: Երկրորդը՝ տնտեսական աճի պայմաններում թեև վարկավորումը որոշ չափով վերականգնվել է, սակայն դեռևս առկա անորոշությունները զսպող ազդեցություն են ունենում և՛ բանկերի առաջարկի, և՛ տնտեսության կողմից վարկավորման պահանջարկի վրա: Ընթացիկ

տարում ևս վարկավորման աճի տեմպերը կախված կլինեն ՀՀ տնտեսական ակտիվության վերականգնումից, աշխարհաքաղաքական զարգացումներով պայմանավորված անորոշությունների ազդեցությունից:

Վարկային ռիսկերից կորուստների նյութականացման, վարկավորման անընդհատության պահպանման արդյունքում վարկային պորտֆելների որակի բարելավում է արձանագրվել տնտեսության բոլոր ճյուղերում, վարկավորման թույլ աճի պայմաններում նոր ռիսկերի կուտակումներ չեն դիտարկվում (տե՛ս գծապատկեր 2.3):

Համախառն պահանջարկի տեսանկյունից՝ տարեկան տնտեսական աճին առաջին կիսամյակում հիմնականում դրական նպաստում է ապահովել մասնավոր սպառման աճը, իսկ երկրորդ կեսին՝ պետական ծախսումները և զուտ արտահանման փաստացի բարձր ցուցանիշները:

2021 թ. ընթացքում, համաշխարհային պահանջարկի վերականգնման ներքո, ընթացիկ հաշվի բաբելավում է գրանցվել՝ ՀՀ ապրանքների և ծառայությունների արտահանման աճի տեմպերը գերազանցել են ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման աճի տեմպերը:

Ընթացիկ հաշվի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը պահպանվել է ցածր մակարդակում և տարվա արդյունքներով կազմել 3.7%: Վերջինս պայմանավորված է գործընկեր երկրներում տնտեսական վերականգնման ու միգրացիոն սահմանափակումների վերացման ներքո ներմուծման նկատմամբ արտահանման ծավալների առաջանցիկ աճով, ինչպես նաև ֆիզիկական անձանց դրամական զուտ փոխանցումների աճի պահպանմամբ:

Համավարակի և պատերազմի տնտեսական ու սոցիալական հետևանքների չեզոքացմանն ուղղված պետական աջակցության միջոցառումները, տնտեսական ակտիվության դանդաղ վերականգնումը շարունակել են նպաստել պետական պարտքի աճին:

Հաշվետու տարվա ընթացքում պետական պարտքն ավելացել է 6.4%-ով և կազմել ՀՆԱ 63.4%-ը, ընդ որում՝ պետական պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը նվազել է 2020 թ. 67.4%-ի համեմատությամբ: Հարկ է ընդգծել, որ առավել բարձր տեմպերով աճել է ներքին պարտքի ծավալը (տ/տ 24.3%), մինչդեռ արտաքին պարտքն աճել է 1.5%-ով, որը համահունչ է պետական պարտքի կառավարման հայտարարված ռազմավարությանը: Այնուամենայնիվ, ՀՀ Կառավարության պարտքի ներկայիս պորտֆելը կրում է արտարժույթային համեմատաբար մեծ ռիսկ, քանի որ պարտքի գերակշիռ մասը ներգրավված է արտարժույթով, ինչը պարտքի սպասարկման ծախսերի հավանական աճի լրացուցիչ ռիսկեր է պարունակում⁴:

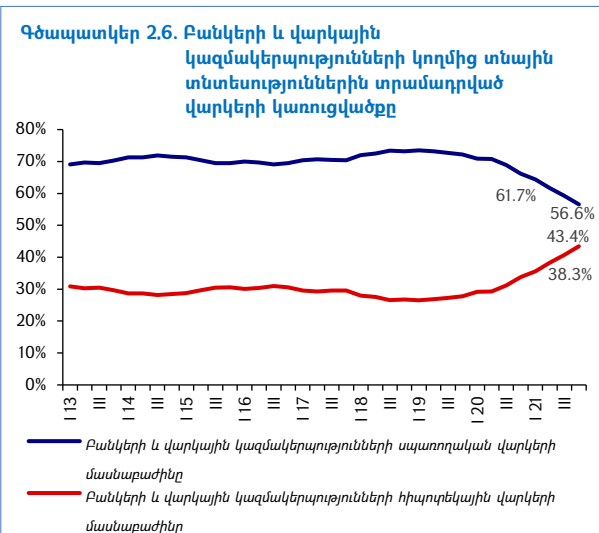
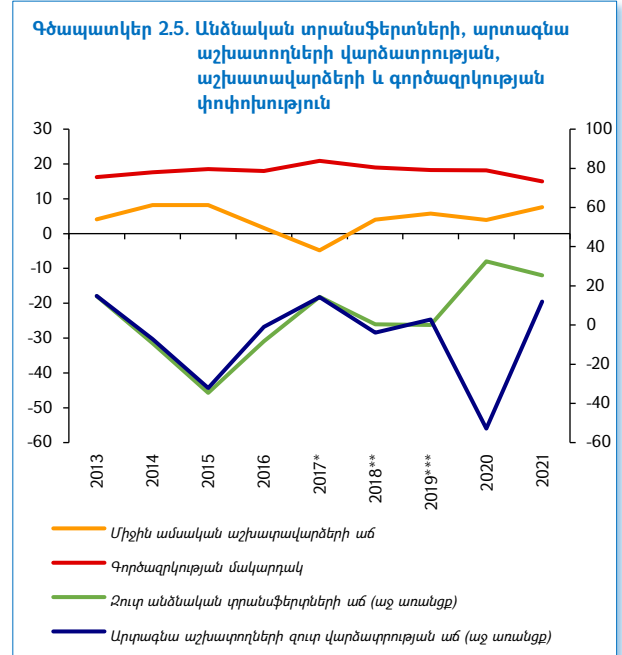
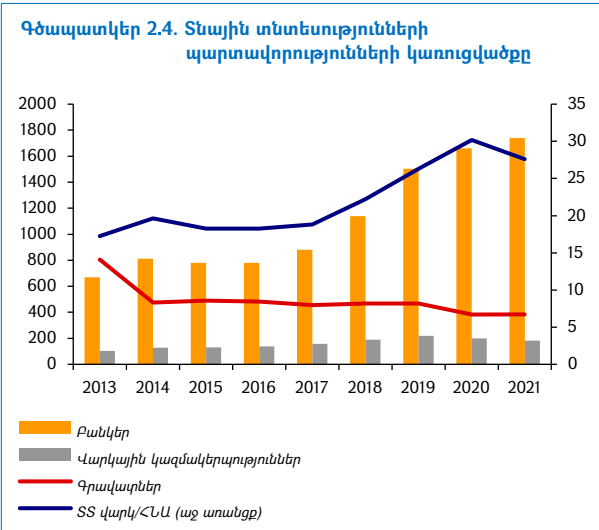
2.3. ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՐՏՔԸ ԵՎ ԴՐԱՆԻՑ ԱԾԱՆՑՎՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՌԻՍԿԵՐԸ

Տարվա ընթացքում որոշակի նվազել է տնային տնտեսությունների պարտքի բեռը մի կողմից՝ տնտեսական ակտիվության վերականգնման պայմաններում եկամուտների ավելացման, մյուս կողմից՝ տնային տնտեսությունների վարկավորման զուսպ աճի արդյունքում: Տնային տնտեսությունների վարկային պորտֆելում տեղի է ունեցել կառուցվածքային փոփոխություն. սպառողական վարկերի նվազման և հիպոթեկային վարկերի աճի արդյունքում վերջիններիս կշիռը զգալի ավելացել է:

Տնտեսական ակտիվության և զբոսաշրջությանն առնչվող ճյուղերում աշխատատեղերի վերականգնման, միջազգային տեղաշարժի խիստ սահմանափակումների մեղմացման պայմաններում բա-

⁴ https://minfin.am/hy/page/partqi_razmavarutyun/

րելավել են և՛ գործազրկության, և՛ միջին ամսական աշխատավարձերի ցուցանիշները: Գործազրկությունը նվազել է մոտ 3 տոկոսային կետով. կազմել է 15.3%⁵, իսկ միջին ամսական աշխատավարձերն աճել են 7.6%-ով, ընդ որում՝ մասնավոր ոլորտում աճել են ավելի արագ տեմպերով, քան պետական ոլորտում՝ համապատասխանաբար 8.4% և 5.2% (տե՛ս գծապատկեր 2.5):

* Հաշվարկված է նոր մեթոդաբանությամբ։

** 2018 թ. հունվարից սկսած՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտեն վերանայել է աշխատանքի շուկայի վիճակագրության մեթոդաբանությունը, որի շրջանակներում փոփոխության են ենթարկվել մի շարք ցուցանիշների մեծությունները։ Ըստ այդմ՝ այսուհետ միջին ամսական աշխատավարձը վերաբերում է 1 և ավելի աշխատող ունեցող կազմակերպություններին։

*** Գործազրկության մակարդակը, զուտ անձնական տրանսֆերտների աճը և արտագնա աշխատողների զուտ վարձատրության աճը տրված են 30.09.2019 թ. դրությամբ։

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ, ՎԿ։

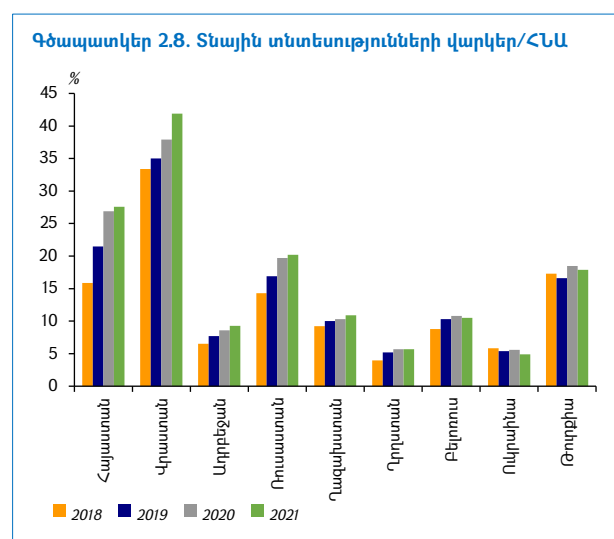
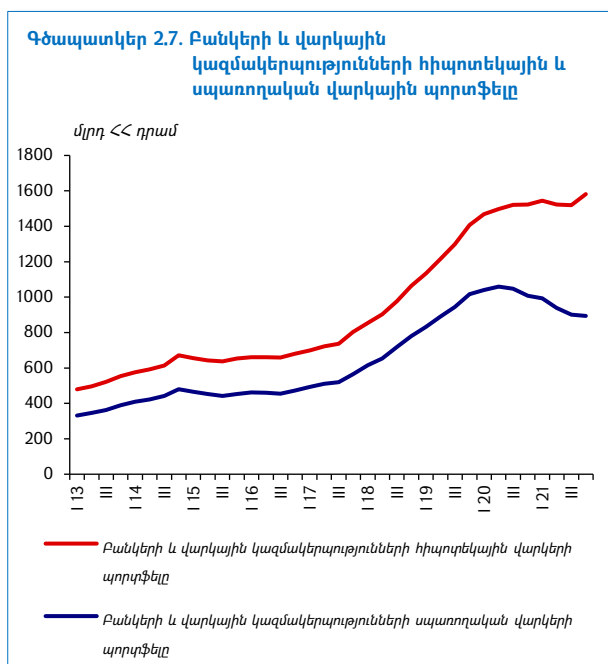
Տնային տնտեսությունների պարտքի բեռի նվազումը պայմանավորված է ՀՆԱ աճի համեմատությամբ վարկավորման աճի ցածր տեմպերով: 2020 թ. երկակի շուկի պայմաններում տնային տնտեսությունների եկամուտների նվազման, ինչպես նաև վարկային արձակուրդների ավարտից հետո վարկերի չմարումների հետևանքով հետաձգված վարկային կորուստները մասամբ նյութականացվել են 2021 թ. առաջին կիսամյակի ընթացքում։ Տնային տնտեսությունների վարկավորման աճի ցածր տեմպը պահպանվել է գրեթե ողջ տարվա ընթացքում. աճի տեմպերի որոշակի բարելավում դիտվել է տարեվերջին։ Տարվա ընթացքում նոր տրամադրված վարկերի ծավալները չեն զիջել 2020 թ. ընթացքում տրամադրված նոր վարկերին, սակայն այդ աճը գրեթե չեզոքացվել է վարկերի դուրսգրումների աճի և դրամի արժևորման հետևանքով։ Արդյունքում՝ տնային տնտեսությունների պարտքը ֆինանսական համակարգի նկատմամբ աճել է 3.3%-ով։

⁵ Գործազրկության մակարդակը 2020 թ. համար վերանայվել է 18.1%՝ նախկին 17.9%-ի փոխարեն։

Հատկանշական է, որ վարկավորման և՛ առաջարկի, և՛ պահանջարկի դանդաղ աճ դիտվել է ողջ տարվա կտրվածքով՝ առավել հաստատուն դառնալով միայն տարեվերջին (համաձայն Կենտրոնական բանկի կողմից անցկացված հարցման արդյունքների): Վարկավորման պայմանների դյուրացումները, հիմնականում երկրորդ կիսամյակում, իրականացվել են աստիճանական՝ անորոշությունների որոշակի նվազման և տնտեսական աճի սպասումների ամրապնդման պայմաններում: Նույն գործոնների ներքո սպառողական վարկավորման պահանջարկի աճ դիտվել է հիմնականում երկրորդ կիսամյակում, իսկ հիպոտեկային վարկավորման բարձր պահանջարկը պահպանվել է ողջ տարվա ընթացքում:

Տեղի է ունեցել տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքային փոփոխություն՝ սպառողական վարկերի նվազման և հիպոտեկային վարկերի աճի արդյունքում: Սպառողական վարկերը նվազել են շուրջ 11%-ով (տե՛ս գծապատկերներ 2.6-2.7)՝ հիմնականում պայմանավորված նախորդ տարվա շուկերի հետևանքով դիսկերի նյութականացմամբ: Համաձայն հարցման արդյունքների՝ սպառողական վարկերի աճի տեմպը դանդաղ է վերականգնվում հիմնականում հաճախորդների վարկունակության վատթարացման, բանկերի կողմից որոշ սպառողական վարկատեսակների պայմանների խստացման պատճառով: Սպառողական վարկերի վարկավորման պայմանների դյուրացմանը զուգահեռ ընդլայնվել է վարկային պրոդուկտների տեսականին, որոնք նպաստել են սպառողական վարկավորման աշխուժացմանը տարեվերջին: Սպառողական վարկերի պահանջարկի վրա դրական ազդեցություն են ունեցել ընդհանուր տնտեսական ակտիվացումը և երկարաժամկետ օգտագործման ապրանքների պահանջարկի աճը, ընդ որում՝ վերջինս մասամբ կապվում է նոր բնակարանների ձեռքբերումների աճի հետ:

Հիպոտեկային վարկերի⁶ բարձր աճը 2021 թ. ընթացքում պահպանվել է՝ 33.6% (2020 թ.՝ 31.5%), ինչը շարունակում է գերազանցապես պայմանավորվել վճարված տոկոսագումարների չափով եկամտահարկի վերադարձի պետական ծրագրի գործոնով: 2021 թ. Կառավարության կողմից եկամտահարկի վերադարձի ծրագրի աստիճանական դադարեցման նախագծի շրջանառումը լրացուցիչ ավելացրել է հիպոտեկային վարկերի նկատմամբ պահանջարկը: Այդ մասին է վկայում նաև անշարժ գույքի կառուցապատման հիպոտեկային թույլտվությունների քանակի 39.2%-ով աճը:

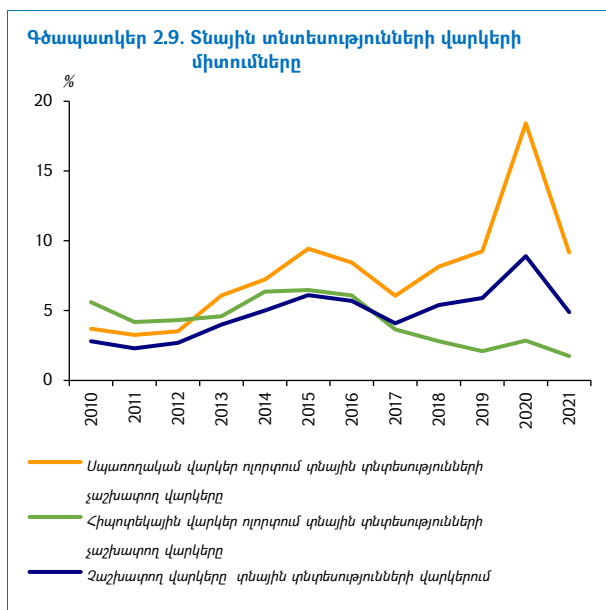
* Գծապատկերում SS պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի արժեքը կարող է տարբերվել հաշվարկվելու տարեկան ցուցանիշի արժեքից, քանի որ համադրելիությունը ապահովելու նպատակով ներկայացված ցուցանիշները տարեվերջի դրությամբ չեն, օգտագործված են տվյալ ժամանակահատվածի համար հասանելի ամենավերջին ցուցանիշները:
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/belarus/household-debt-of-nominal-gdp>

⁶ Ներառված են առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված վարկերը:

Հիպոտեկային վարկերի պահպանվող բարձր աճի և անշարժ գույքի շուկայում հնարավոր ռիսկային զարգացումների ազդեցության արդյունավետ հասցեագրման նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհուրդը որոշում է կայացրել պահանջ/գրավի արժեքի (LTV) սահմանային հարաբերակցության գործիքի ներդրման վերաբերյալ, որը գործողության մեջ է 2022 թ. ապրիլի 1-ից:

2021 թ. տնտեսական աճի վերականգնման և վարկավորման չափավոր աճի պարագայում տնային տնտեսությունների վարկ⁷/ՀՆԱ հարաբերակցությունը նվազել է և կազմել շուրջ 28% (2020 թ.՝ 30.2%) (տե՛ս գծապատկեր 2.8): Այս ցուցանիշը տարածաշրջանի երկրների մեդիանի համեմատությամբ շարունակում է մնալ բարձր՝ զիջելով միայն Վրաստանի 42% մակարդակին:

Տնային տնտեսությունների պարտքի կառուցվածքում հիպոտեկային վարկերի աճը, առնվազն միջնաժամկետ հատվածում, պարտքի սպասարկման բարելավում է ենթադրում, քանի որ հիպոտեկային վարկերն ավելի երկարաժամկետ են, համեմատաբար՝ ցածր տոկոսադրույքով, առկա է եկամտահարկի չափով տոկոսավճարների վերադարձի գործոնը: Սակայն երկարաժամկետ հատվածում պարտքի սպասարկման բեռի կայունության և նվազման համար կրկին առանցքային է երկարաժամկետ կայուն տնտեսական աճի և գործազրկության մակարդակի նվազման ապահովումը:

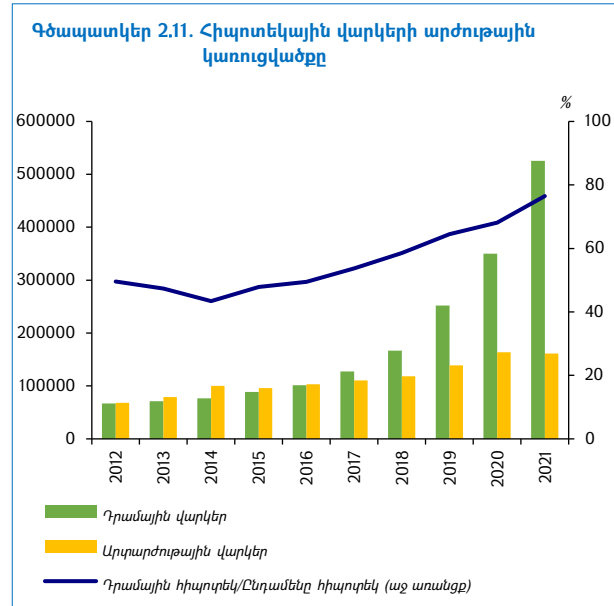
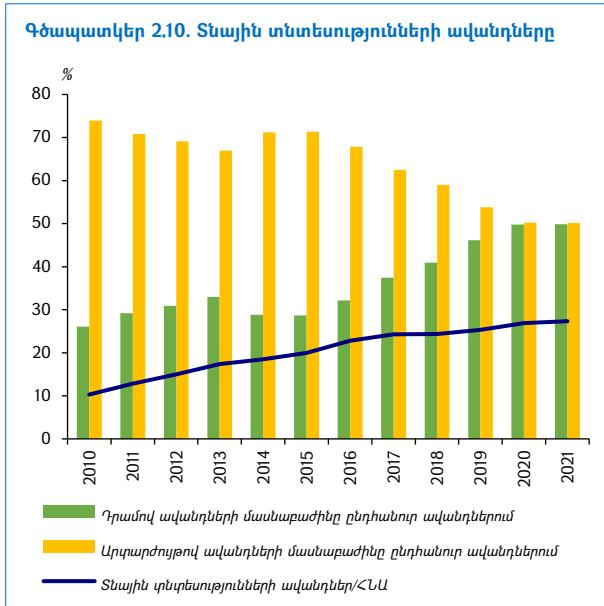

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Նախորդ տարիներին վարկավորման բարձր աճի պայմաններում կուտակված ռիսկերի նյութականացման արդյունքում տնային տնտեսությունների վարկային պարտավորությունների որակն էականորեն բարելավվել է: Տնային տնտեսությունների չաշխատող վարկերի ցուցանիշը 2020 թ. 8.9%-ից նվազել է՝ կազմելով 4.9% (տե՛ս գծապատկեր 2.9): Նախորդ տարվա համեմատությամբ կրկնակի նվազել է չաշխատող սպառողական վարկերի մասնաբաժինն ընդհանուր սպառողական վարկերում՝ կազմելով 9.2% (2020 թ.՝ 18.4%): Հիպոտեկային չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը ևս նվազել է և մյուս վարկատեսակների համեմատությամբ շարունակում է պահպանվել ցածր մակարդակում՝ 1.7% (2020 թ.՝ 2.9%): Հատկանշական է, որ վերջին շուկերից հետո տրամադրված վարկերը հասանելի են եղել առավել բարձր վարկարժանությամբ վարկառուներին, որոնք արդեն իսկ հաղթահարել են նախորդ տարվա շուկերը և դեռ վարկունակ են դիտարկվում ֆինանսական հաստատությունների կողմից:

⁷ Տնային տնտեսությունների վարկերում ներառված են առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների տրամադրված հիպոտեկային և սպառողական վարկերը:

Տարվա ընթացքում տնային տնտեսությունների ավանդներն ավելացել են ավելի արագ տեմպերով, քան պարտավորությունները, ինչը նպաստում է վերջիններիս պարտքային լծակի (լներիջի) կրճատմանը (տե՛ս գծապատկեր 2. 10): Տարեվերջի դրությամբ ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների ավանդների ծավալի աճը կազմել է տ/տ 13.5%, ՀՆԱ-ի նկատմամբ հարաբերակցությունը՝ 27.3 %: Ավանդների աճը հիմնականում պայմանավորված է այնպիսի ծախսերի չեղարկմամբ, որոնք հնարավոր չէր իրականացնել հակահամաճարակային սահմանափակումների պայմաններում և/կամ հնարավոր չէր հետաձգել: Հատկանշական է, որ այս երևույթը բնութագրական է գրեթե բոլոր երկրներին, որոնք ունեցել են տևական հակահամաճարակային սահմանափակումներ:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վերջին տարիներին պահպանվել են տնային տնտեսությունների և՛ խնայողությունների, և՛ տրամադրված վարկերի դրամայնացման միտումները, ինչն արտարժույթային ռիսկի նվազեցման տեսանկյունից դրական երևույթ է: Քանի որ սպառողական վարկերը նվազել են, ուստի դրամայնացմանը նպաստել է դրամային հիպոտեկային վարկերի աճը (տե՛ս գծապատկեր 2.11): Դրամային հիպոտեկային վարկերի մասնաբաժինն ընդհանուր հիպոտեկային վարկերում կազմել է 76.5%՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ աճելով 8.4 տոկոսային կետով: Դրամային ավանդների մասնաբաժինն ընդհանուր ավանդներում գրեթե չի փոխվել և տարեվերջին կազմել է 50%:

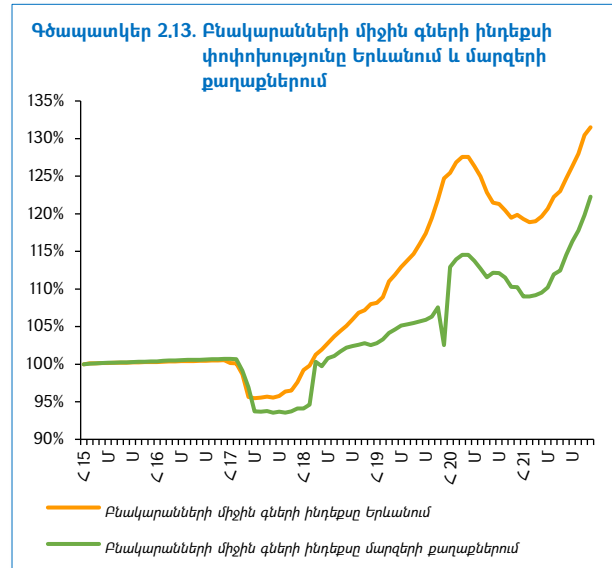
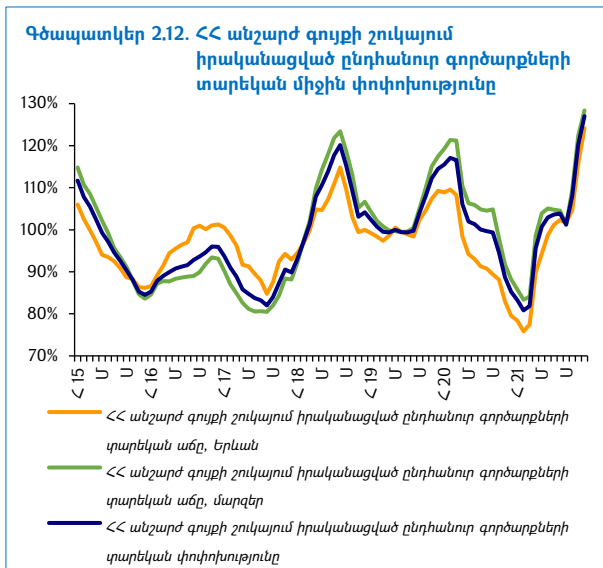
Տնային տնտեսությունները հիմնականում դիտարկվում են որպես արտարժույթային ռիսկից չիեջավորված վարկառուներ, քանի որ եկամուտներում գերակշռում են դրամային եկամուտները⁸: Տնային տնտեսությունների պարտքում արտարժույթով վարկերի առկայությունը վերջիններիս խոցելի է դարձնում արտարժույթի փոխարժեքի տատանումներից պարտքի բեռի ավելացման և դրանից ածանցված վարկային ռիսկի նկատմամբ: Վերջին տարիներին վարկերի ապադոլարայնացման միտումը դրականորեն է անդրադառնում տնային տնտեսությունների ռիսկերի հաշվեկշռի վրա՝ նպաստելով արտարժույթի փոխարժեքի տատանումներից ածանցվող վարկային ռիսկի գործոնի նվազմանը:

⁸ Ըստ «Հայաստանի սոցիալական պարկերը և աղքատությունը» ՀՀ ՎԿ 2021 թվականի հաշվետվության՝ 2020 թվականին տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական անվանական եկամուտների մոտ 90 տոկոսը եղել է ՀՀ դրամով:

2.4. ԱՆՀԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՇՈՒԿԱՅԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑԻՑ ԱԾԱՆՑՎՈՂ ՌԻՍԿԵՐԸ

Անշարժ գույքի գների տատանումներից ֆինանսական կայունության խոցելիությունը հիմնականում դիտարկվում է շինարարության ճյուղի վարկավորման և անշարժ գույքի գրավով վարկերի, գրավի արժեքի փոփոխության ռիսկերի նյութականացման տեսանկյունից: Անշարժ գույքի առաջարկի/պահանջարկի, հեղուակար նաև գների կտրուկ տատանումները կարող են անցանկալի անդրադարձ ունենալ բանկերի վարկերի ապահովվածության ու որակի վրա՝ ռիսկեր առաջացնելով ֆինանսական կայունության առումով:

ՀՀ անշարժ գույքի շուկայում 2021 թ. ընթացքում արձանագրվել է գների ինդեքսի աճի տեմպի արագացում՝ պայմանավորված տնտեսական ակտիվության վերականգնմամբ, ինչպես նաև եկամտահարկի վերադարձի կիրառվող մեխանիզմի և վերջինիս փուլային դադարեցման գործոնով: 2021 թ., նախորդ տարվա համեմատությամբ, անշարժ գույքի շուկայում նկատվել է ակտիվության աճ, որն արտահայտվել է ընդհանուր գործարքների 27.0% աճով, ընդ որում՝ առավել զգալի է աճը բազմաբնակարան բնակելի շենքերի մասով, որոնց առավաճառքի գործարքների քանակն աճել է 21.4%-ով⁹ (տե՛ս գծապատկեր 2.12): 2021 թվականի ավարտին բազմաբնակարան բնակելի շենքերի բնակարանների գները, ընդհանուր առմամբ, մնացել են անփոփոխ (տե՛ս գծապատկեր 2.13): Մասնավորապես՝ 2020 թվականին Երևանում¹⁰ բազմաբնակարան բնակելի շենքերի բնակարանների գների նվազումը պահպանվել է մինչև 2021 թ. հունիս, որից հետո գները կրկին աճել են. 2021 թվականի դեկտեմբերին գրանցվել է 9.7% աճ:

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

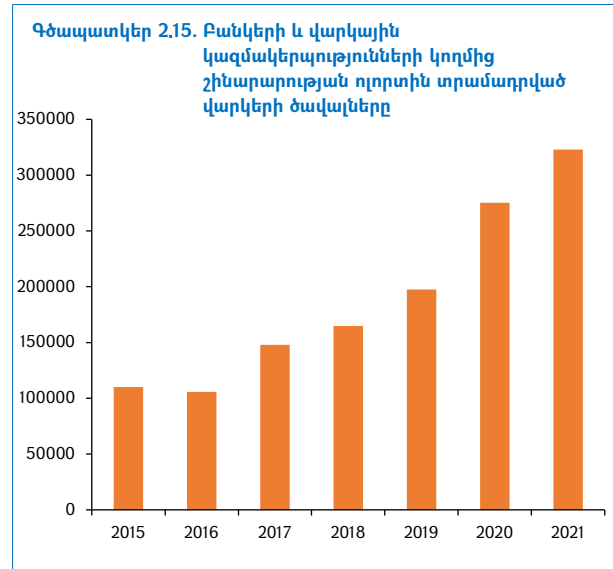
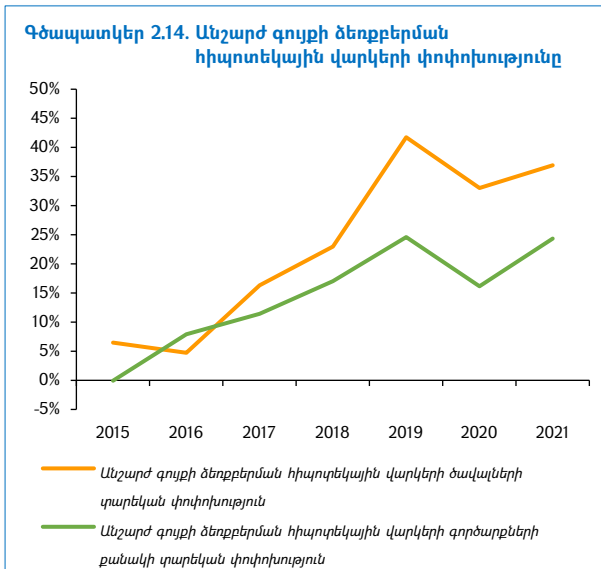
Տնտեսական ակտիվության վերականգնման և եկամտահարկի վերադարձի կիրառվող մեխանիզմի փոփոխության շրջանառմանը զուգահեռ պահպանվել է հիպոտեկային վարկերի բարձր աճի տեմպը: Հիպոտեկային վարկի տոկոսագումարների չափով վճարված եկամտային հարկի գումարների վերադարձի գործող մեխանիզմը և իրականացվող պետական վերաֆինանսավորման ծրագրերը¹¹ ընդլայնում են հիպո-

⁹ <https://cadastre.am/storage/files/1-hodvac-122021.pdf>

¹⁰ ՀՀ-ում անշարժ գույքի միասնական միջին գների բացակայության պատճառով որպես անշարժ գույքի գնային զարգացումների չափորոշիչ են ընտրվել Երևանի բնակարանների միջին գները:

¹¹ 2015 թ. հունվարից ուժի մեջ են մտել «Եկամտային հարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությունները, իսկ 2020 թ. հունիսից գործում են երեխա ունեցող ընտանիքների բնակարանային ապահովության պետական աջակցության 2020-2023 թվականների ծրագրերը:

տեկային վարկավորման հասանելիությունը, մատչելիությունը՝ նպաստելով ոչ միայն վարկավորման պայմանների դյուրացմանը, այլև էականորեն նվազեցնելով պարտքի ընթացիկ սպասարկման բեռը (հատկապես վարկի գործողության սկզբնական տարիներին): 2021 թ. հիպոտեկային վարկերի աճին լրացուցիչ նպաստում է ունեցել նաև եկամտահարկի վերադարձի մեխանիզմի աստիճանական դադարեցման նախաձեռնության շրջանառումը: Տարվա ընթացքում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող անշարժ գույքի ձեռքբերման հիպոտեկային վարկերի¹² ծավալն աճել է շուրջ 37 %-ով (քանակը՝ շուրջ 24%-ով), իսկ բնակելի և ոչ բնակելի շենքերի շինարարությանն ուղղված վարկավորման ծավալները՝ շուրջ 16%-ով (տե՛ս գծապատկերներ 2.14 և 2.15):

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Համաձայն վարկային պայմանների վերաբերյալ ՀՀ կենտրոնական բանկի իրականացրած հարցումների՝ 2021 թ. երկրորդ կեսից ձևավորված գների հետագա աճի սպասումներին նպաստել է նաև տոկոսավճարների փոխհատուցման արտոնության աստիճանական դադարեցման որոշումը: Դիտվել է գնորդների կողմից բնակարան ձեռք բերելու որոշումների կայացման արագացում՝ գործող տոկոսավճարների փոխհատուցման արտոնությունից օգտվելու նկատառումներով՝ այդպես անհամաչափ պահանջարկ առաջացնելով անշարժ գույքի շուկայում: Ըստ հարցման արդյունքների՝ բանկերը և արձագանքել են պահանջարկի աճին. իրականացվել են հիպոտեկային վարկավորման գրեթե բոլոր պայմանների դյուրացումներ՝ բացառությամբ վարկավորման տոկոսադրույքի:

Առավել բարձր ակտիվություն է արձանագրվել անշարժ գույքի առաջնային շուկայում նորակառույց բնակարանների մասով, իսկ երկրորդային շուկայում, հատկապես ոչ բնակելի անշարժ գույքի շուկայում, առայժմ ակտիվությունն անհամեմատ ցածր է: Այս երևույթը ևս հավաստում է եկամտային հարկի վերադարձի մեխանիզմի և վերջինիս աստիճանական դադարեցման որոշման ազդեցության մասին:

Տարվա կտրվածքով անշարժ գույքի շուկայում նկատվել է առանձնահատուկ ակտիվություն, որը դրսևորվել է առուվաճառքի գործարքների և՛ քանակի, և՛ գների աճի տեմպերի արագացմամբ: Անշարժ գույքի գների և հիպոտեկային վարկավորման վերոնշյալ դրսևորումները որպես ռիսկերի հնարավոր թերազնահարման, ավելցուկային (ռիսկային) վարկավորման, անշարժ գույքի գների հնարավոր գերազնահարման երևույթների առկայության ազդակներ կարելի է դիտարկել:

¹² Հիպոտեկային վարկերը ներառում են անշարժ գույքի ձեռքբերման, անշարժ գույքի վերանորոգման և անշարժ գույքի կառուցապարման հիպոտեկային վարկերի հանրագումարը:

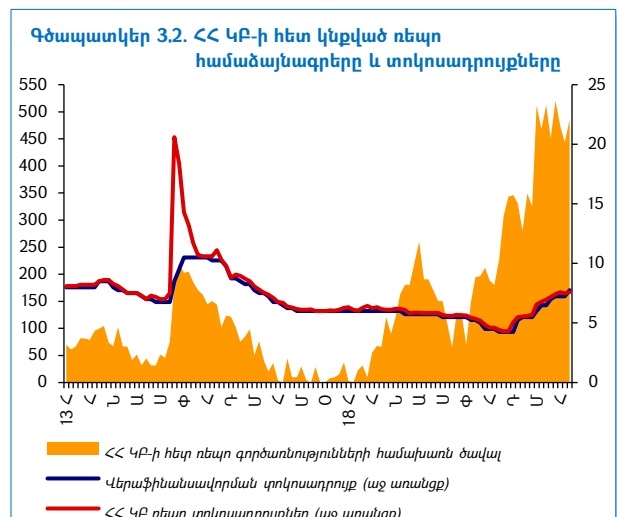
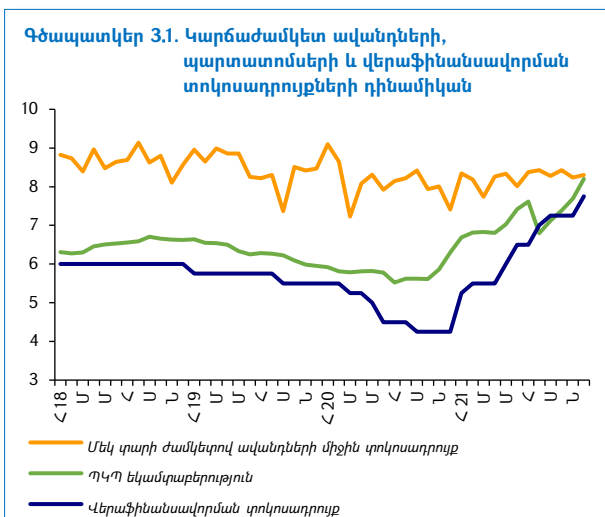
3. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

3.1. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅՈՒՄ

Տնտեսական, աշխարհաքաղաքական անորոշությունների, ներդրումային ցածր միջավայրի պայմաններում ֆինանսական շուկայի զարգացումները բնութագրվել են տոկոսադրույքների աճով, որոնք մասամբ նաև արձագանքել են ԿԲ քաղաքականության տոկոսադրույքի փոփոխություններին: Ֆինանսական շուկայում դրամային իրացվելիության պահանջարկի աճին զուգընթաց արձանագրվել է շուկայական գրեթե բոլոր գործիքների, այդ թվում նաև պետական պարտավորումների տոկոսադրույքների աճ: Դրամի արժեզրկման ճնշումներ դրսևորվել են տարվա առաջին կեսին, որոնք տարվա երկրորդ կեսին, առկա տնտեսական դրական միտումների և դրամական ներհոսքերի վերականգնման պայմաններում, փոխվել են արժևորման ուղղությամբ: ԿԲ-ն ֆինանսական շուկաների զարգացումներին արձագանքել է համապատասխան գործիքակազմով՝ հետամուտ լինելով կանխատեսված գնաճի ուղեգծից շեղման, ֆինանսական կայունության հետ կապված ռիսկերի դրսևորման պարագայում համարժեքորեն արձագանքելու պարտաստականության հայտարարություններին:

Տարվա ընթացքում ֆինանսական շուկաներում, ընդհանուր առմամբ, ուղղորդիչ է եղել ՀՀ կենտրոնական բանկի դրամավարկային քաղաքականության ուղղության փոփոխությունը: Առաջին կիսամյակում ՀՀ ֆինանսական շուկայում ձևավորվել է կարճաժամկետ իրացվելիության նկատմամբ բարձր պահանջարկ՝ 2020 թ. շուկերից հետո տնտեսական և քաղաքական անորոշությունների, տոկոսադրույքների աճի սպասումների և, պարտադիր պահուստավորման նորմատիվի փոփոխությամբ պայմանավորված, լրացուցիչ իրացվելիության բարձիկներ պաշարելու բանկերի մտադրությունների ներքո: ՀՀ ԿԲ-ն բավարարել է դրամային անհրաժեշտ իրացվելիության պահանջարկը հիմնական ռեպո և ճշգրտող ռեպո գործիքների միջոցով, բացի այդ բանկերը հաճախ օգտվել են մշտական հնարավորության՝ լոմբարդային ռեպո գործիքից (տե՛ս գծապատկեր 3.2):

Ընդհանուր առմամբ, շուկայի կարճաժամկետ տոկոսադրույքները ձևավորվել են ԿԲ քաղաքականության տոկոսադրույքի շուրջ, թեև առանձին ամիսներին իրացվելիության բարձր պահանջարկի պայմաններում դիտվել է կարճաժամկետ տոկոսադրույքների շեղում քաղաքականության տոկոսադրույքից (տե՛ս գծապատկեր 3.1):

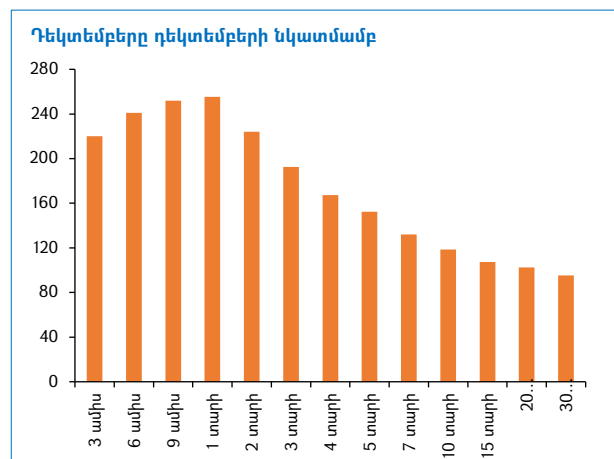
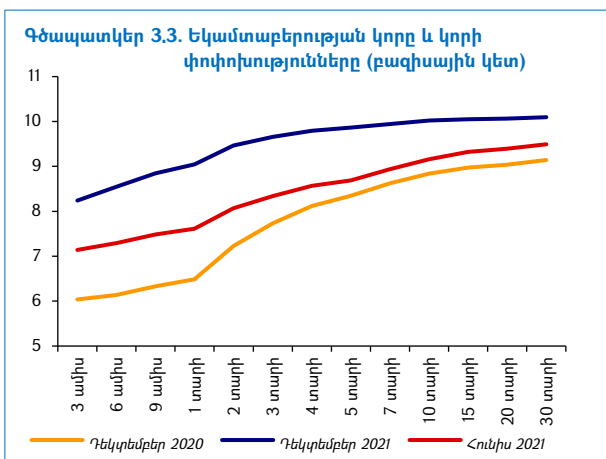

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ԿԲ-ն տարվա ընթացքում շարունակաբար բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը գումարային 2.5 տոկոսային կետով՝ մինչև 7.75%՝ հաշվի առնելով ստեղծված մակրոտնտեսական իրավիճակը, ինչպես նաև արտաքին և ՀՀ տնտեսություններից սպասվող գնաճային ազդեցությունները: 2020 թ. դեկտեմբերի համեմատությամբ միջբանկային ռեպո միջին ամսական տոկոսադրույքն աճել է 2.2 տոկոսային կետով և կազմել 7.25%:

Տարվա տնտեսաքաղաքական զարգացումների ներքո միջազգային կապիտալի շուկաներում երկրի ռիսկի հավելվածարը դրսևորել է համեմատաբար կայուն վարքագիծ՝ Հայաստանի համար ստեղծելով միջազգային ֆինանսական շուկաներ բարենպաստ պայմաններով մուտքի հնարավորություն (անհրաժեշտության դեպքում): Այնուամենայնիվ, հարկ ենք համարում նշել, որ ԱՄՆ-ի կողմից քաղաքականության տոկոսադրույքի բարձրացման հայտարարությունների իրագործման դեպքում զարգացող երկրների, այդ թվում և Հայաստանի համար միջազգային ֆինանսական շուկաներից իրացվելիության ներգրավման պայմանները կարող են խստանալ:

Տարվա ընթացքում զարգացումներն արտացոլվել են նաև պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորի փոփոխություններում: Մասնավորապես՝ առաջին եռամսյակի ընթացքում վարկային շուկայում բանկերի զգուշավոր քաղաքականության ներքո դիտվել է պետական պարտատոմսերի (որպես այլ-ընտրանքային եկամտաբեր ակտիվների) նկատմամբ պահանջարկի աճ, սակայն, եկամտաբերության կորի դիրքի էական փոփոխություն չի արձանագրվել: Հետագայում պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների աճը պայմանավորվել է ինչպես ԿԲ քաղաքականության տոկոսադրույքի շարունակական բարձրացմամբ, այնպես էլ թողարկման առաջարկի աճով: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է Կառավարության միջնաժամկետ ռազմավարությանը համահունչ պետական բյուջեի պակասորդի ֆինանսավորման աղբյուրներում ներքին փոխառու զուտ միջոցների տեսակարար կշռի ավելացման մտադրությամբ:

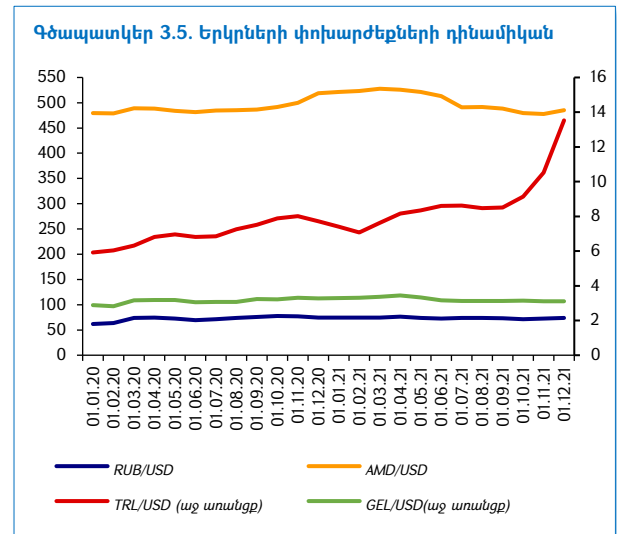
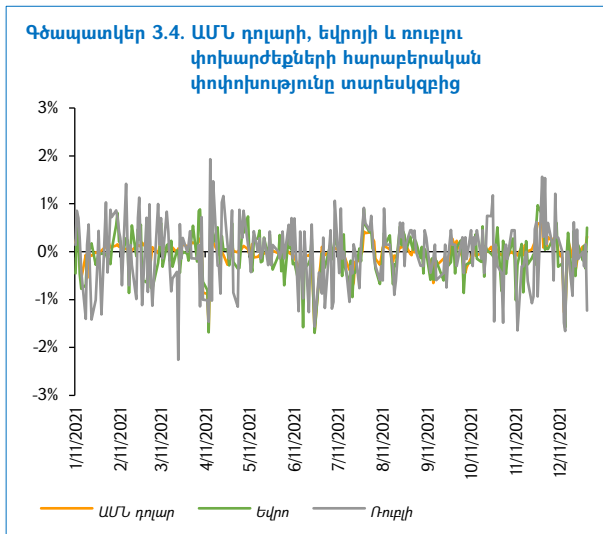
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

2020 թ. շուկերի հետևանքով հետագա զարգացումների վերաբերյալ անորոշությունների և մասնավոր փոխանցումների կրճատված հոսքերի պարագայում ձևավորվել էր տնտեսավարողների՝ արտաթույլի նկատմամբ բարձր պահանջարկ, ինչը և պայմանավորել էր դրամի արժեզրկման միտումների պահպանումն առաջին կիսամյակում:

Երկրորդ կիսամյակի ընթացքում տնտեսական վերականգնման, քաղաքական լարվածությունների թուլացման և արժույթային ներհոսքի ակտիվացման արդյունքում արձանագրվել է դրամի շարունակական արժևորում:

Ձևավորված անորոշությունների պայմաններում արժույթային շուկայի ժամանակավոր խաթարումների չեզոքացման և շուկայի բնականոն գործունեության ապահովման նպատակով ԿԲ-ն արժույթային շուկայում

ունեցել է իրավիճակային միջամտություններ: Մասնավորապես՝ առաջին կիսամյակի ընթացքում արժույթային շուկայում իրականացրել է մոտ 149 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ վաճառք, ինչպես նաև բարձրացրել է քաղաքականության տոկոսադրույքը, իսկ տարվա երկրորդ կեսին իրականացրել է 15 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ առք: Հարկ ենք համարում նաև ընդգծել, որ, բացառությամբ առանձին կարճ ժամանակահատվածների, արտարժույթի սարեդների զգալի և տևական լայնացում չի արձանագրվել (տե՛ս գծապատկեր 3.5):

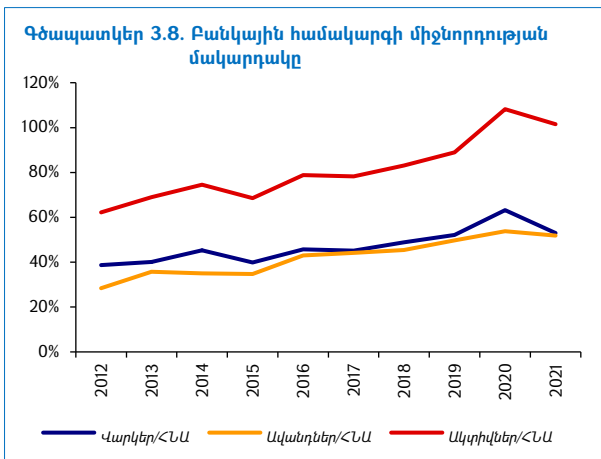
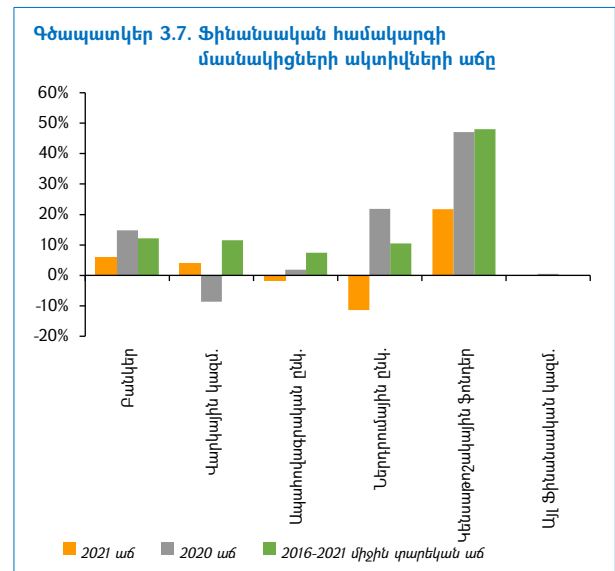
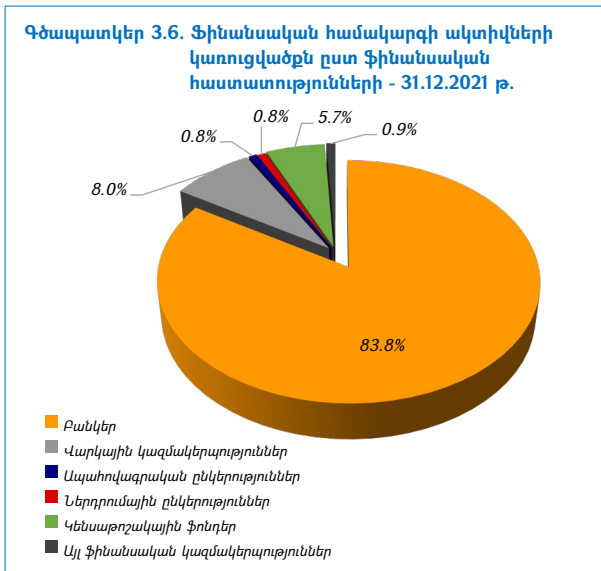
3.2. ՌԻՍԿԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐՈՒՄ

2021 թվականին ֆինանսական համակարգն ապահովել է ֆինանսական միջնորդության անխափան ընթացքը, ֆինանսական միջնորդության մակարդակը նվազել է ՀՆԱ առաջանցիկ աճի պայմաններում:

Տարեվերջի դրությամբ ֆինանսական համակարգի ակտիվներ/ՀՆԱ և վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշները կազմել են 121.0% և 57.7%՝ տարվա ընթացքում նվազելով համապատասխանաբար 7.0 և 11.2 տոկոսային կետով: Ֆինանսական հաստատություններից համեմատաբար բարձր աճ են ապահովել կենսաթոշակային ֆոնդերը (տե՛ս գծապատկերներ 3.6 և 3.7):

Տարվա ընթացքում անվանական ՀՆԱ աճը 1.5% տոկոսային կետով գերազանցել է ֆինանսական համակարգի ակտիվների աճը, իսկ վարկերն անվանական մեծությամբ նվազել են 4.6%-ով, ընդ որում, մոտ այդքան էլ կազմել է դրամի արժևորման հետևանքով վերագնահատման նվազողական ազդեցությունը վարկերի պաշարային ցուցանիշի վրա: 2021 թ. վարկ/ՀՆԱ ցուցանիշի անկումը կարելի է համարել բնականոն զարգացում՝ հաշվի առնելով տեղի ունեցած շուկայի պարագայում 2020 թ. վարկերի բարձր աճի տեմպը և դրա արդյունքում վարկ/ՀՆԱ ցուցանիշի էական դրական շեղումն իր երկարաժամկետ տրենդից (տե՛ս գծապատկեր 3.8): Իհարկե, վարկային ռեսուրսների նկատմամբ պահանջարկի նվազմանը և, ընդհանուր առմամբ, վարկունակ պահանջարկի կրճատմանը զուգահեռ տեղի է ունեցել նաև բանկերի «ռիսկի ախորժակի» նվազում:

Բանկային համակարգն իր ակտիվների 84.0% մասնաբաժնով շարունակում է գերակշռող մնալ ֆինանսական համակարգում: Բանկային համակարգի ակտիվներ/ՀՆԱ և վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշները նվազել են համապատասխանաբար 6.7 և 10.3 տոկոսային կետով և կազմել 101.5% և 53.0%, ավանդներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը նվազել է ավելի փոքր չափով՝ 2.0 տոկոսային կետով՝ կազմելով 51.8%: Ոչ բանկ ֆինանսական միջնորդների շարքում, ըստ էության, նշանակալի կշիռ ունեն կենսաթոշակային ֆոնդերը, իսկ ինչ վերաբերում է վարկային կազմակերպություններին, ապա վերջիններիս տեսակարար կշռի աստիճանական նվազումն արդեն դարձել է օրինաչափ երևույթ (տե՛ս գծապատկեր 3.7):

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

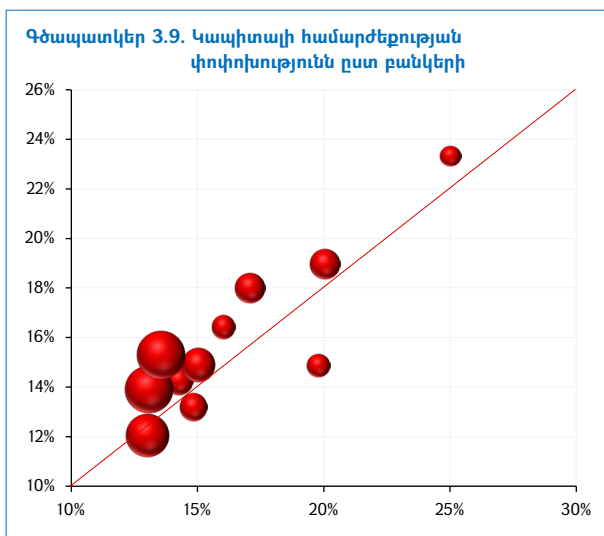
3.2.1. Առևտրային բանկեր

Հայաստանի բանկային համակարգը, դիմակայելով 2020 թ. սթրեսային իրավիճակին, ապահովել է ֆինանսական միջնորդության անխափան ընթացքը նաև 2021 թ. ընթացքում:

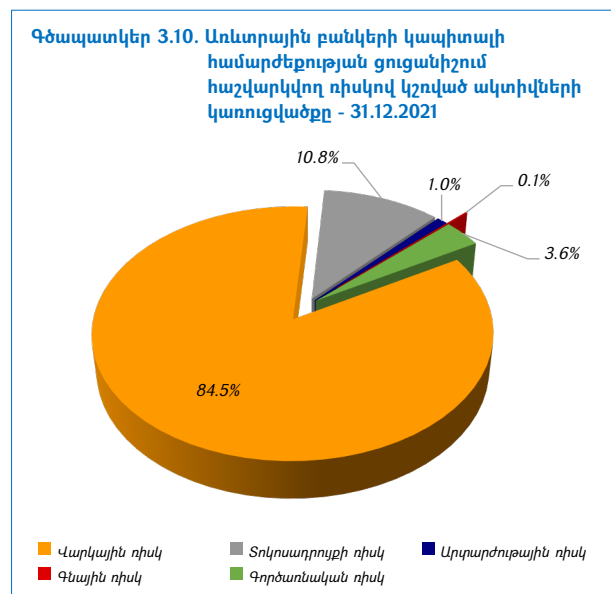
Բանկային համակարգի՝ կապիտալով ապահովվածությունն ու իրացվելիության դիրքերը շարունակում են մնալ կայուն: Սթրես թեստերի արդյունքները ցույց են տալիս, որ բանկային համակարգն ունակ է կլանելու ենթադրյալ մակրոտնտեսական շոկերից ածանցվող կորուստները՝ ընդհանուր առմամբ պահպանելով սահմանված նորմատիվային պահանջների բավարար մակարդակը:

Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն

Բանկային համակարգը մշտապես պահպանել է պահանջվող նվազագույն սահմանաչափը գերազանցող կապիտալի համարժեքություն, ինչը նախադրյալներ է ստեղծում հնարավոր կորուստները կլանելու և գործունեության անընդհատությունն ապահովելու համար: Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը 2021 թ. դեկտեմբերին կազմել է 17.2%՝ նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ ավելանալով 0.3 տոկոսային կետով (տե՛ս գծապատկեր 3.9): Կապիտալի համարժեքության փոփոխության վրա դրական են ազդել կապիտալի աճը, դրամի արժևորման արդյունքում ռիսկով կշռված ակտիվների (վարկերի) դրամային համարժեքով նվազումը, ինչպես նաև վարկերի դոլարայինացման նվազումը (տե՛ս գծապատկեր 3.10): Նորմատիվային կապիտալն ավելացել է 4.3%-ով՝ պայմանավորված կանոնադրական կապիտալի և չբաշխված շահույթի (ներառյալ գլխավոր պահուստին հատկացումը) գրեթե հավասարաչափ աճերով (տե՛ս գծապատկեր 3.11): Հաշվեկշռային կապիտալ/ակտիվներ հարաբերակցությունը նվազել է 0.1 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 13.0%: Ռիսկով կշռված ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը վերջին տարիներին դրսևորել է շարունակական նվազման միտում, որը հիմնականում պայմանավորված է թե՛ վարկերում, թե՛ ընդհանուր ակտիվներում դոլարայինացման աստիճանական նվազմամբ (տե՛ս գծապատկեր 3.12):

* Գծապատկերում ներառված չեն կապիտալի համարժեքության նորմատիվի սահմանաչափի կրկնապատիկը գերազանցող բանկերը (3 բանկ, ըստ ակտիվների կշիռը բանկային համակարգում՝ 5.4%): Գծապատկերում արցիսների (փոփոխական) առանցքում 2020 թ. դեկտեմբերի կապիտալի համարժեքությունն է, օրդինատների (ուղղահայաց) առանցքում՝ 2021 թ. դեկտեմբերինը, իսկ կետերի չափսը՝ ակտիվների կշիռը բանկային համակարգում 2021 թ. վերջի դրությամբ:

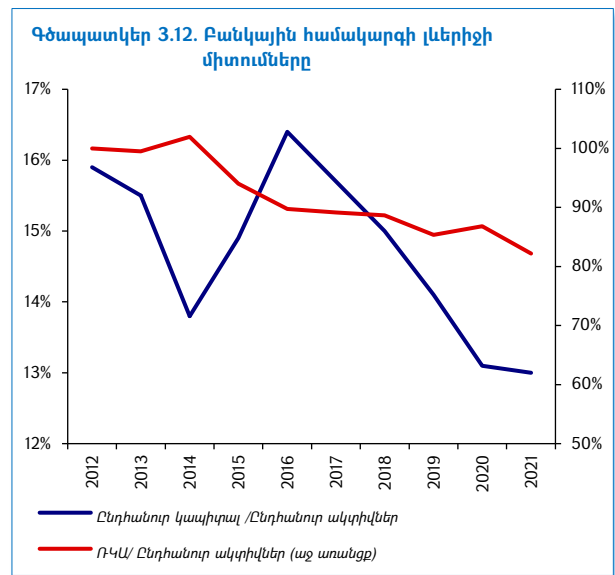
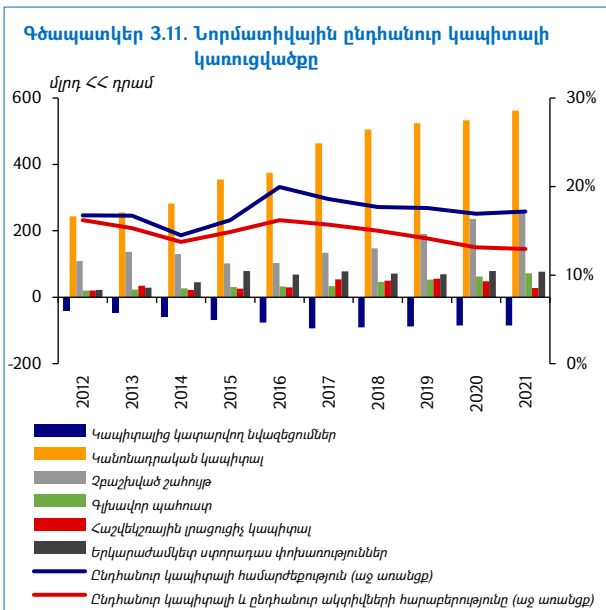
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ռիսկերը կլանելու ունակության տեսանկյունից՝ բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալը բնութագրվում է բարձր որակական կառուցվածքով. հիմնական կապիտալի (Tier 1) տեսակարար կշիռը ընդհանուր կապիտալում կազմել է 88.7%:

2021 թվականի ընթացքում բանկերի կողմից շահաբաժինների բաշխման որոշումները կայացվել են կապիտալի համախմբված բուժերի ապահովման պահպանողական սկզբունքի ներքո: Կապիտալի պահպանման բուժերի պահանջը 2021 թ. հունվարից ավելացել է 0.5 տոկոսային կետով և կազմել ռիսկով կշռված ակտիվների 1%-ը, իսկ համակարգային բուժերը մնացել է անփոփոխ՝ 0.5% մակարդակում¹³,

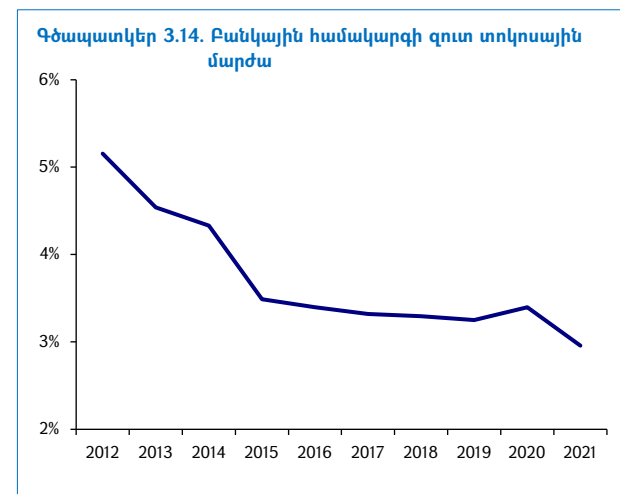
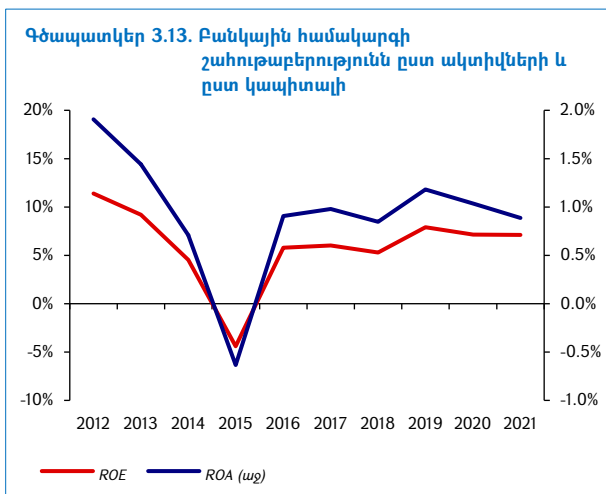
¹³ Ի տարբերություն կապիտալի համարժեքության նորմատիվների՝ բանկերը կարող են ժամանակավորապես չպահպանել բուժերի պահանջվող մակարդակը՝ սթրեսային իրավիճակներում կորուստների կլանման նպատակով: Այս հնարավորության օգտագործման պարագայում, համաձայն կարգավորման պահանջների, սահմանափակվում է բանկերի կողմից շահույթի բաշխման, պարգևավճարների տրամադրման հնարավորությունը:

հակացիկլիկ բուժերը պահպանվել է 0% մակարդակում: 2022 թ. հունվարից պահպանման և համակարգային բուժերների պահանջն ավելացել է 0.5 տոկոսային կետով:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգը մուտք է գործել 2021 թ. եկամտաբերության էապես ցածր ցուցանիշներով՝ գտնվելով նախորդ տարվա շուկերի անբարենպաստ հետևանքների ազդեցության ներքո: Համակարգի եկամտաբերությունը որոշակիորեն սկսել է վերականգնվել երկրորդ կիսամյակի ընթացքում:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

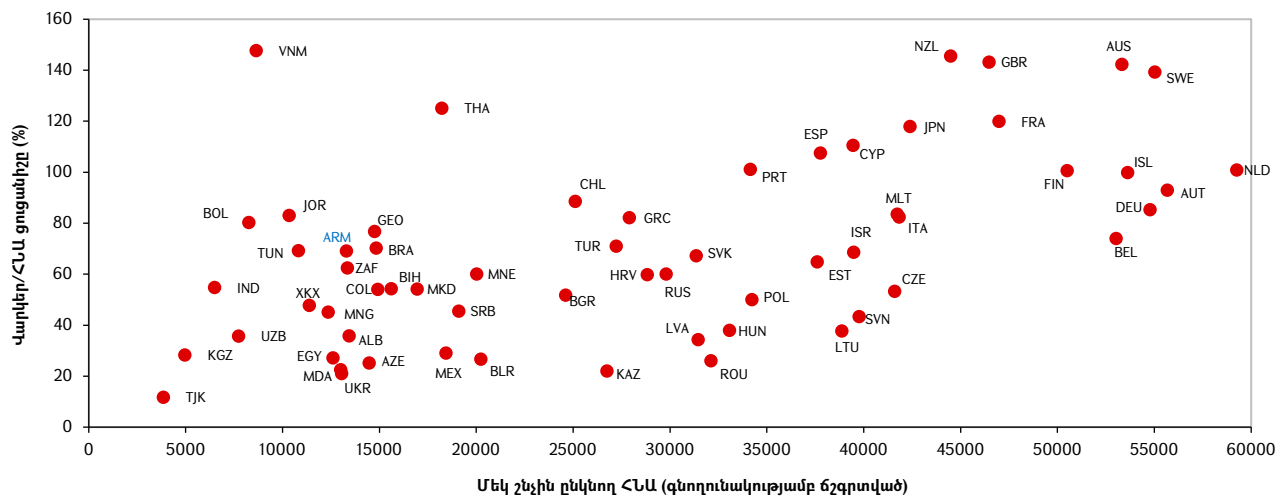
Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունների համաձայն՝ 2021 թվականին բանկային համակարգի՝ ըստ ակտիվների (RoA) և ըստ կապիտալի (RoE) շահութաբերության ցուցանիշները նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել են 0.1 տոկոսային կետով և կազմել համապատասխանաբար՝ 0.9% և 7.1% (տե՛ս գծապատկեր 3.13):

Շահութաբերության նվազման վրա բացասաբար է ազդել զուտ տոկոսային եկամուտ/ակտիվներ հարաբերակցության (զուտ տոկոսային մարժա) նվազումը, որը պատմական նվազագույն մակարդակում է: Զուտ տոկոսային մարժան նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել է 0.4 տոկոսային կետով և կազմել 3.0%

(տե՛ս գծապատկեր 3.14): Ցուցանիշի նվազմանը նպաստել են մի կողմից՝ տեղաբաշխված միջոցների վերաբաշխումը համեմատաբար ցածր ռիսկային և ցածր տոկոսադրույքով ակտիվներում (օրինակ՝ սպառողական վարկերի նվազում, պետական պարտատոմսերի աճ), մյուս կողմից՝ ռեպո համաձայնագրերի գծով տոկոսային ծախսերի աճը:

Եկամտաբերության ցածր մակարդակը շարունակելու է մնալ ՀՀ բանկային համակարգի հիմնական մարտահրավերներից մեկը՝ զսպող ազդեցություն ունենալով համակարգի զարգացման և կարողությունների ընդլայնման համար անհրաժեշտ ներդրումային ներուժի վրա: Առավել հավանական է, որ նույնիսկ շուկերի ազդեցության հաղթահարումը բավարար չի լինի երկարաժամկետ և «մրցունակ» եկամտաբերության մակարդակի հասնելու համար: Հայաստանի Հանրապետությունում ֆինանսական համակարգի միջնորդությունը, հատկապես՝ ավանդական գործիքներով, արդեն այնպիսի մակարդակում է, որից պարզ քանակական աճի հնարավորությունները սահմանափակ են, իհարկե, եթե համակարգը փորձի հարաբերականորեն անփոփոխ պահել վարկային ռիսկի ներկայիս մակարդակը: Աճի սահմանափակ հնարավորությունների մասին է վկայում վարկեր/ՀՆԱ և մեկ շնչին բաժին ընկնող ՀՆԱ ցուցանիշների համադրության համեմատական պատկերն ըստ երկրների (տե՛ս գծապատկեր 3.15):

Գծապատկեր 3.14. Վարկեր/ՀՆԱ և մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ

Աղբյուրը՝ worldbank.org:

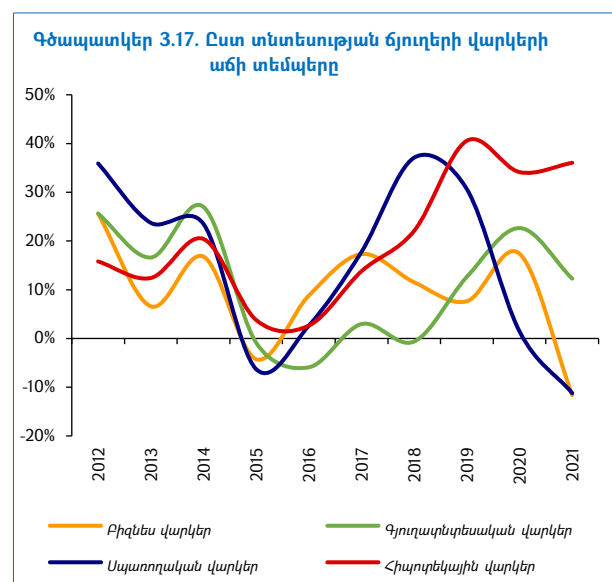
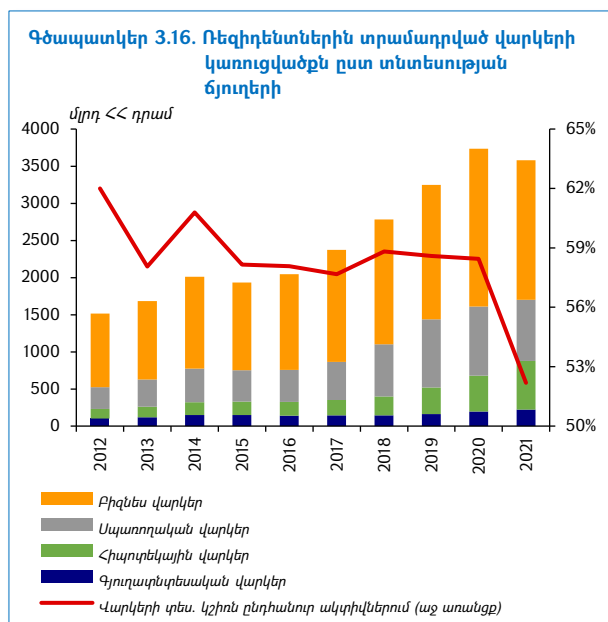
Մրցակցության առկա բարձր մակարդակը սրելու է ճնշումը ձևավորված մարժանների և եկամտաբերության վրա: Միևնույն ժամանակ, թվայնացման ներկա մակարդակի և միտումների պայմաններում կարելի է ենթադրել, որ մրցակցության աճը կարող է այլևս չսահմանափակվել բացառապես ՀՀ ներքին ֆինանսական համակարգի սահմաններով: Էքստենսիվ աճի և մասշտաբի էֆեկտի շնորհիվ եկամտաբերության բարելավումն այլևս չի կարող դիտարկվել որպես զարգացման առաջնային ուղղություն, և անհրաժեշտ է, որ ՀՀ ֆինանսական համակարգն ապահովի միջնորդության որակական և շոշափելի փոփոխություններ: Հնարավոր որակական զարգացման օրինակներ կարող են լինել հետևյալ՝ իրար փոխլրացնող տարբերակները.

- Առաջարկվող ֆինանսական գործիքների ընդլայնում, ընդ որում, խոսքը ոչ միայն ավանդական և ՀՀ-ում դեռևս լայն տարածում չունեցող, այլ նաև ժամանակակից ֆինանսական ծառայությունների մատուցման մասին է: Բանկային համակարգը, կենտրոնանալով հիմնականում իրացվելիության ներգրավման և տրամադրման վրա, ըստ էության, առնվազն ունի բաց թողնված հնարավորություններ իրական հատվածի շուկայական ռիսկերը «հեջավորելու» և դրա դիմաց «վարձատրվելու» առումով:

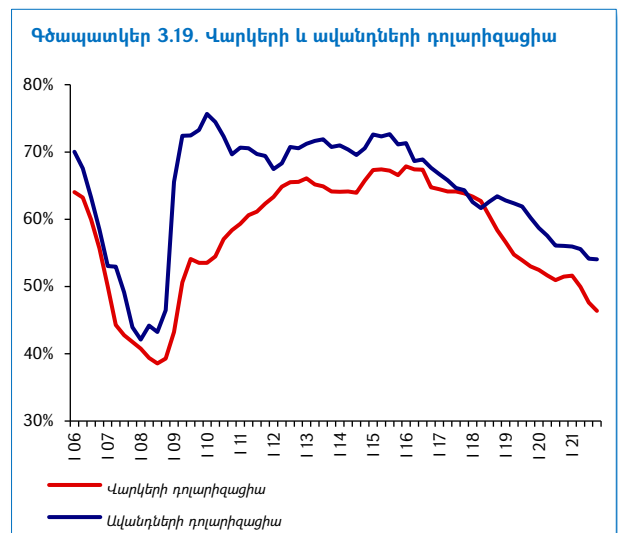
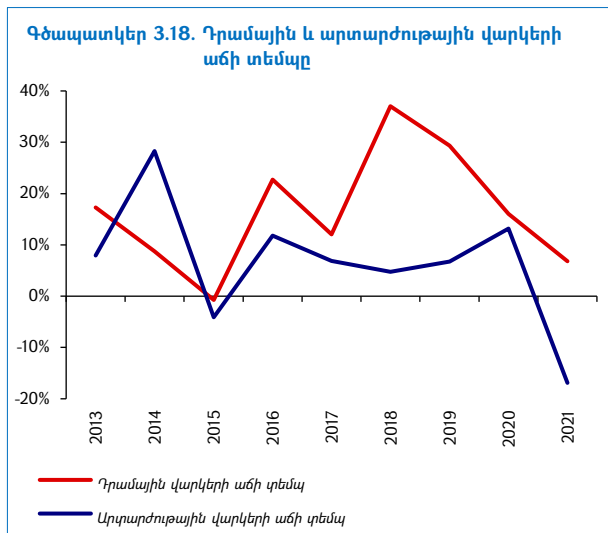
- Հաճախորդների սպասարկմանն ուղղված ենթակառուցվածքների շարունակական բարելավման շնորհիվ համակարգը կարող է նպաստել անկանխիկ շրջանառության աճին: Նման զարգացումը կապահովի ցպահանջ միջոցների տեսակարար կշռի աճ՝ որպես հետևանք հանգեցնելով ծախսատարության նվազմանը, ինչպես նաև ավանդային բազայի կայունության բարձրացմանը (թե՛ 2014 թ., թե՛ 2020 թ. շուկերի ժամանակ << դրամով ցպահանջ միջոցները, մյուս ավանդատեսակների համեմատությամբ, դրսևորել են առավելագույն կայունություն, ինչը պայմանավորված է այդ միջոցների բարձր դիվերսիֆիկացմամբ (բազմազանեցմամբ) և գործառնական բնույթով):
- Ֆինանսական ներառման (inclusion) աճ. իհարկե, այս մասով գնահատականները մոտավոր են, այնուամենայնիվ, ակնհայտ է, որ հասարակության որոշակի ստվար զանգված առհասարակ չի օգտվում կամ խիստ սահմանափակ ֆինանսական ծառայություններից է օգտվում: Ոչ պակաս կարևոր է նաև խնդրահարույց, հատկապես՝ անհուսալի վարկերի գծով աշխատանքը՝ հաճախորդների այս խմբին ֆինանսական համակարգ «վերադարձնելու» համար:
- Եվ, անկախ թվարկվածներից, որպես զարգացման ուղղություն կարող է դիտարկվել կառավարման համակարգերի, հատկապես՝ ռիսկերի կառավարման բարելավումը, գործառնական արդյունավետության աճը, ինչպես նաև կոնսոլիդացիայի միջոցով ծախսատարության հարաբերական նվազեցումը:

Վարկային ռիսկ

Տնտեսության մեջ եկամուտների վերականգնման և համավարակի նոր ալիքների տարածման հետք կապված դեռևս պահպանվող անորոշությունների պայմաններում 2021 թ. վարկերի ծավալը նվազել է 5.5%-ով (դրամի արժևորման նպաստումը կազմել է -5.2 տոկոսային կետ): Առանձին վարկատեսակների էական աճ արձանագրվել է միայն հիպոտեկային և շինարարության վարկերի գծով, ինչն էապես պայմանավորված է վճարված տոկոսների չափով եկամտային հարկի վերադարձի ծրագրի գործողությամբ (տե՛ս գծապատկերներ 3.16, 3.17): Ընդ որում, ծրագրի աստիճանական դադարեցման նախագծի շրջանառումից հետո էլ ավելի է մեծացել հիպոտեկային վարկերի նկատմամբ պահանջարկը: 2021 թ. հիպոտեկային վարկերի աճը կազմել է 36.1%: 2021 թ. թե՛ վարկերի, թե՛ ավանդների դուլարայնացումը շարունակել է նվազել (տե՛ս գծապատկերներ 3.18, 3.19):

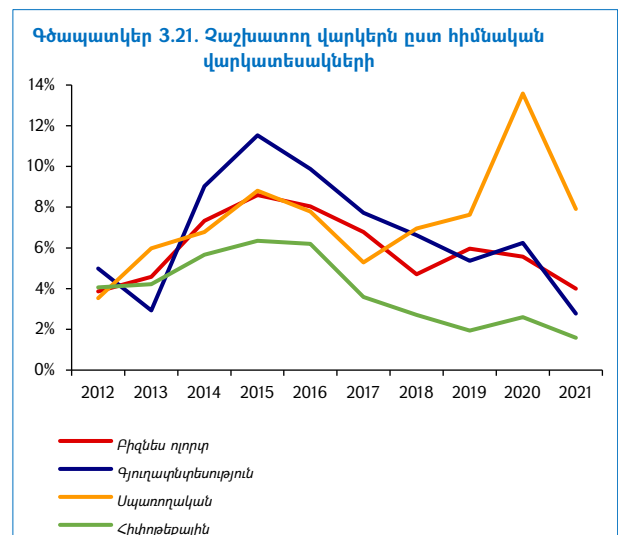
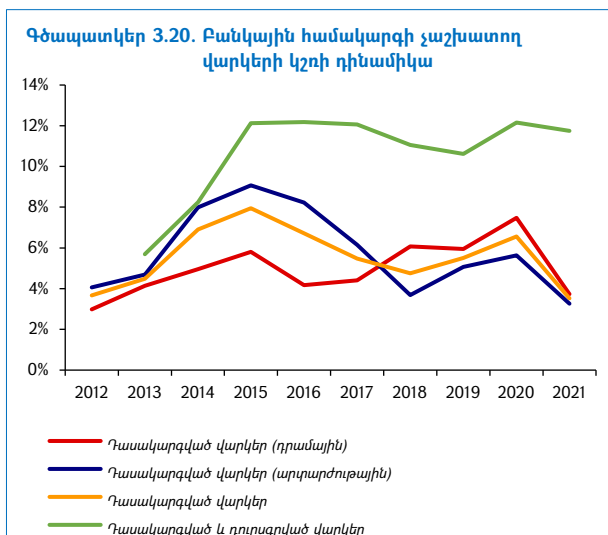

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ռիսկը բնութագրող ցուցանիշները ընդհանուր համակարգի մակարդակով ունեն բարելավման միտում, մասնավորապես՝ գրանցվել է չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի նվազում բոլոր հիմնական վարկատեսակներով: Դասակարգված վարկերի (ներառյալ հսկվող դասի վարկերը) տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում նվազել է 3.0 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 3.5%: Դասակարգված վարկերի բացարձակ ծավալի նվազմանը հիմնականում նպաստել է սպառողական և բիզնես վարկերի գծով չաշխատող վարկերի դուրսգրումը (տե՛ս գծապատկերներ 3.20 և 3.21):

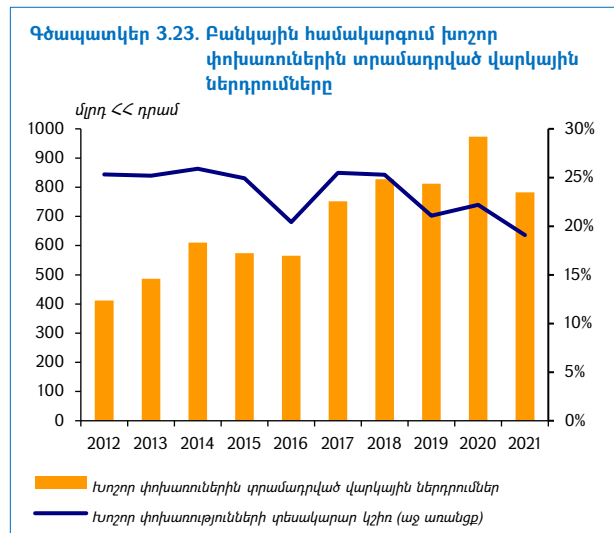
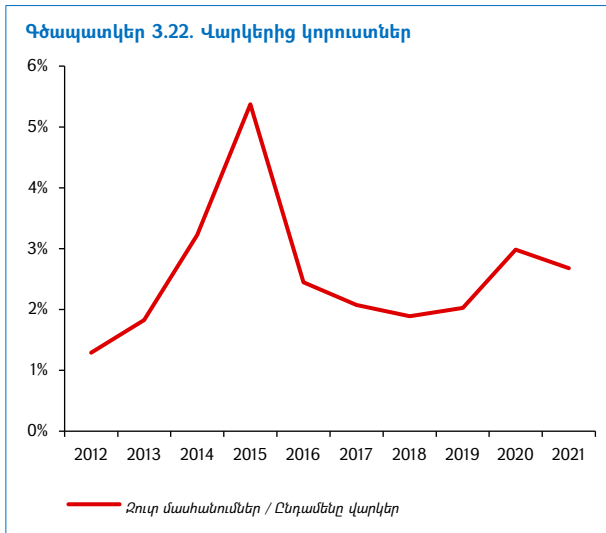

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել է նաև վարկերից կորուստների (զուտ մասհանումների և դուրսգրումների) միջին մեծությունը, այնուամենայնիվ, ոչ սթրեսային տարիների համեմատությամբ ցուցանիշը շարունակում է բարձր մնալ (տե՛ս գծապատկեր 3.22):

Վարկային պորտֆելի կենտրոնացվածության տեսանկյունից ռիսկային փոփոխություններ տեղի չեն ունեցել. վարկային ներդրումներում խոշոր փոխառուներին¹⁴ տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռը կազմել է 19.1%՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազելով 3.1 տոկոսային կետով (տե՛ս գծապատկեր 3.23):

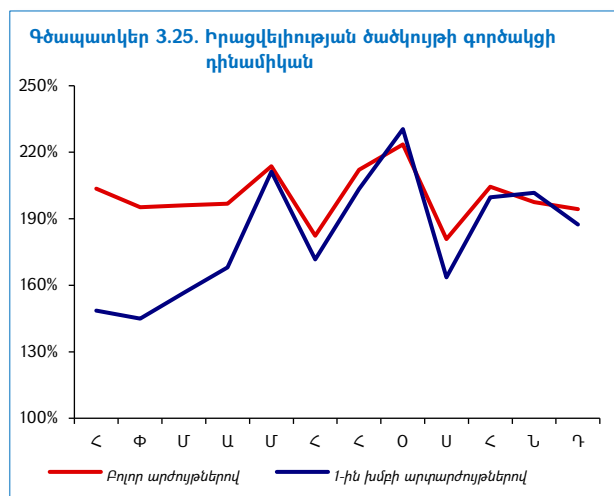
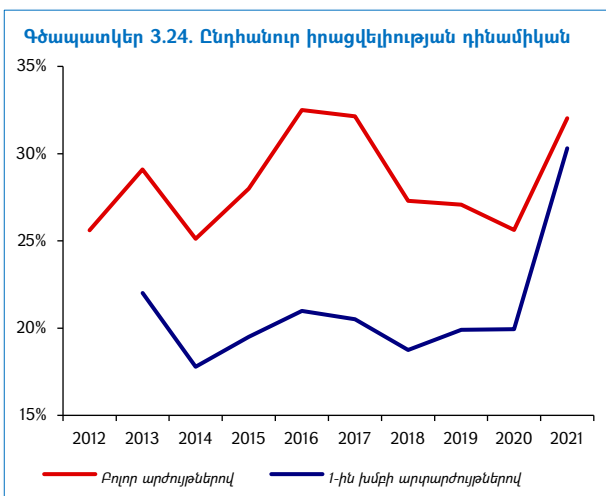
¹⁴ Խոշոր է համարվում այն փոխառուն, որի գծով բանկի ռիսկը (ներառյալ նաև նրա հետ փոխկապակցված անձանց գծով ռիսկը) գերազանցում է բանկի միջին ամսական նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 5%-ը:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

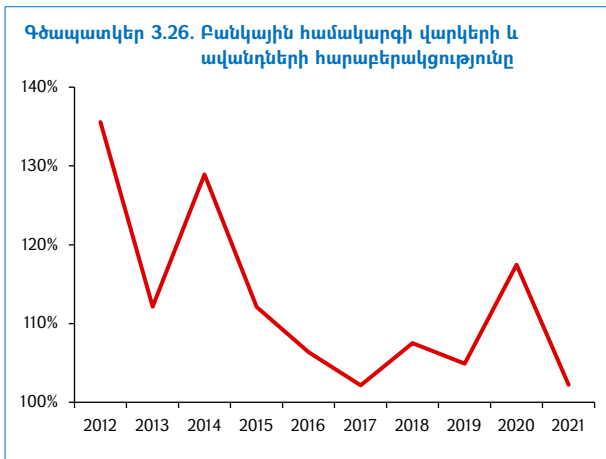
Իրացվելիության ռիսկ

Ավանդների աճի և վարկային պորտֆելի գրեթե անփոփոխ մակարդակի պայմաններում 2021 թ. բանկային համակարգի իրացվելիությունը զգալի բարձրացել է: Տարեկաճի համեմատությամբ բանկերի՝ բոլոր արժույթներով ընդհանուր իրացվելիությունն ավելացել է 6.4 տոկոսային կետով և կազմել 32.0%: Համակարգի արտարժույթային իրացվելիությունը եղել է աննախադեպ բարձր մակարդակում. առաջին խմբի արտարժույթներով ընդհանուր իրացվելիությունն ավելացել է 10.4 տոկոսային կետով և կազմել 30.3% (տե՛ս գծապատկեր 3.24): Համակարգում ապահովված են նաև իրացվելիության նոր նորմատիվների պահանջները, մասնավորապես՝ իրացվելիության ծածկույթի գործակիցը (LCR) և ընդհանուր իրացվելիությունը կրկնակի գերազանցում են նորմատիվային սահմանաչափը (տե՛ս գծապատկեր 3.25):

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

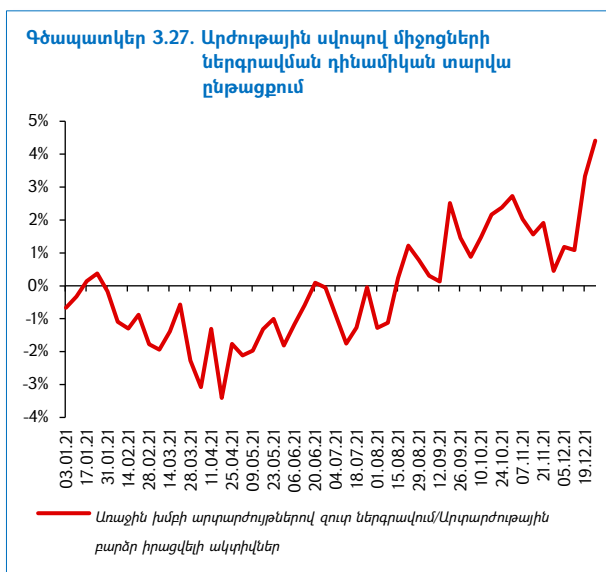
2021 թ. ընթացքում ավանդները դրսևորել են կայուն աճի միտում, իսկ տարեվերջին ավանդների աճը կազմել է 14.8% (փոխարժեքի փոփոխության ազդեցությունը՝ չեզոքացված): Ավանդների առաջանցիկ աճի արդյունքում բարելավվել է վարկեր/ավանդներ ցուցանիշը, մասնավորապես՝ տարեկաճի համեմատությամբ նվազել է 15.3 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 102.2% (տե՛ս գծապատկեր 3.26):

Շուկայական ռիսկ

Ֆինանսական ակտիվների գների փոփոխության նկատմամբ բանկերի զգայունությունը բարձրացել է, այնուամենայնիվ, բանկերի հաշվեկշիռների ներկա կառուցվածքի պայմաններում շուկայական ռիսկի հնարավոր ազդեցությունը կապիտալի նկատմամբ էական չէ:

Բանկային համակարգի արտարժույթային զուտ դիրքը (ածանցյալ գործիքներով երկար և կարճ դիրքերի հանրագումարը) տարվա ընթացքում դրսևորել է որոշակի տատանողականություն: Դա հիմնականում պայմանավորված է եղել հաճախորդների վարքագծով՝ որպես արձագանք փոխարժեքի փոփոխության ուղղությամբ ձևավորված սպասումների (տե՛ս գծապատկեր 3.27): Տարվա ընթացքում արտարժույթի վերագնահատումից և ածանցյալ գործիքներով գործարքներից ֆինանսական արդյունքը գրեթե զրոյական է եղել: Արտարժույթային բաց դիրքերով պայմանավորված՝ համակարգի հնարավոր վնասը նշանակալի չէ, փոխարժեքից ածանցվող ռիսկերի շարքում շատ ավելի էական է չհեջավորված վարկառուների գծով վարկային ռիսկի ազդեցությունը:

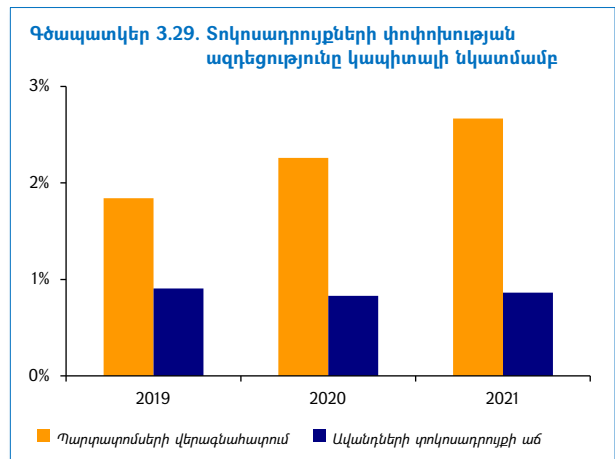
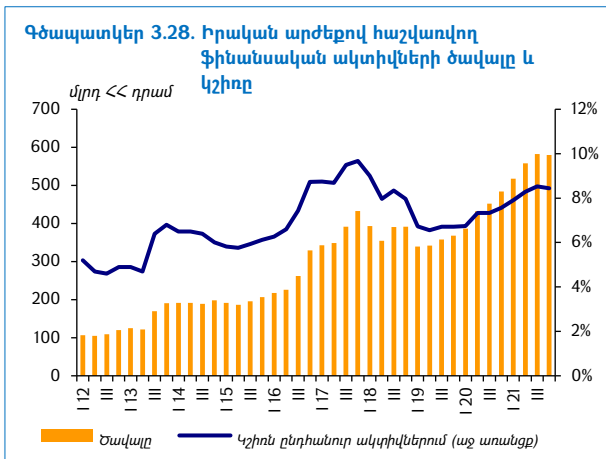
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Տարեսկզբի համեմատությամբ՝ բանկային համակարգի շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ակտիվներում ավելացել է 0.8

տոկոսային կետով և կազմել 8.4% (տե՛ս գծապատկեր 3.28): Պորտֆելի կազմում գերակշռում են ՀՀ պետական պարտատոմսերը:

Տոկոսադրույքների փոփոխությունների նկատմամբ համակարգի զգայունությունը գնահատելու նպատակով դիտարկվել է՝

- պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորի՝ 1 տոկոսային կետով զուգահեռ աճի մեկանգամյա ազդեցությունը կապիտալի վրա,
- ժամկետային ավանդների տոկոսադրույքի՝ 1 տոկոսային կետով աճի արդյունքում 12-ամսյա ժամանակահատվածում տոկոսային ծախսերի աճի ազդեցությունը կապիտալի վրա (տե՛ս գծապատկեր 3.29):

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ներգիր 1

Սպառողների շահերի պաշտպանություն

Կենտրոնական բանկը սպառողներին զորակցման նպատակով իրականացրել է ֆինանսական կազմակերպությունների գործարար վարվելակերպի կանոնների մշակման, դրանց կիրարկման ապահովման և ֆինանսական կրթման միջոցառումներ:

Գործարար վարվելակերպ

Վերահսկողություն – Իրականացվել են ֆինանսական կազմակերպությունների ինտերնետային կայքերի, սոցիալական ցանցերի, ֆինանսական տեղեկատվության ֆինալիզացիայի կայքում հրապարակվող տեղեկատվության հեռակա ստուգումներ: Կատարվել են ստուգիչ ուսումնասիրություններ: Ուսումնասիրվել են նաև ֆինանսական համակարգի նոր թվային ծառայությունները, առանձնացվել են բացահայտված ռիսկերի մեղմմանն ուղղված հեղափոխական միջոցառումներ:

Կարգավորում – Մշակվել է վարկերի վաղաժամկետ մարումների վերաբերյալ ուղեցույց, որը սահմանում է միասնական կանոններ կազմակերպությունների համար և կօգնի ավելի պարզ և հասկանալի իրականացնելու վաղաժամկետ մարումների գործընթացն ու հաշվարկները:

Հաշվի առնելով ներկայիս մարտահրավերները՝ մշակվել և Կենտրոնական բանկի ու Ֆինանսական համակարգի հաշվարարի միջև կնքվել է համագործակցության նոր հուշագիր:

Պեղական եկամուտների կոմիտեի և ԱԲՌԱ վարկային բյուրոյի հետ համագործակցության արդյունքում ներդրվել է հիպոթեկային վարկերի գծով կատարված փոփոխությունների դիմաց եկամտահարկից վերադարձվող գումարների ստացման գործընթացի ավարտման համակարգ:

Արդիականացվել է ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող «Ինչ անել, եթե բողոք ունեք» հանրամատչելի իրազեկող թերթիկը:

Թեժ գիծ

Թեժ գիծն աշխատել է բնականոն ռեժիմով: 2021 թ., նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, զանգերի քանակը 2 անգամ նվազել է և կազմել 8844: Գերակշռել են տեղեկատվական բնույթի զանգերը՝ վարկերի, բանկային հաշիվների, ավանդների և արտարժույթի առք ու վաճառքի վերաբերյալ:

Դիմումներ

Սպառողների գրավոր դիմումների քանակը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, նվազել է 41%-ով (կամ 495 դիմումով)՝ կազմելով 699: Նվազումը հիմնականում պայմանավորված է համաճարակային պայմաններից և 2020 թ. ռազմական գործողություններից բխող դիմումների հոսքի կրճատմամբ:

Դիմումների գերակշիռ մասը (61.2%-ը) խնդրանքներ, հարցումներ և այլ բնույթի գրություններ են, որոնք հիմնականում վերաբերում են վարկերի պայմանների վերանայմանը, պարտավորությունների ներմանը և վարկային պարտության փոփոխությանը:

Դիմումների ուսումնասիրության ընթացքում հայտնաբերված խախտումների մասով ԿԲ-ի կողմից իրականացվել են անհրաժեշտ միջոցառումներ:

Ֆինանսական կրթում

Կենտրոնական բանկը շարունակել է ֆինանսական կրթման միջոցառումները տարբեր թիրախային խմբերի համար: Հանրակրթական դպրոցներում ֆինանսական կրթություն դասավանդելու նպատակով վերապատրաստվել է 378 դպրոցի 2559 ուսուցիչ, մշակվել է նրանց շարունակական ուսուցման ու վերապատրաստման էլեկտրոնային հարթակի (E-Learning platform) հայեցակարգը: Փորձարկվել է նաև «Ֆինանսական կրթությունը կանանց համար» ծրագիրը՝ ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի հայաստանյան ներկայացուցչության հետ համատեղ: Կրթական www.abcfinance.am կայքի, համանուն սոցիալական ցանցերի, ինչպես նաև տարբեր հեռավար միջոցառումների (Ֆինշաբթի, վեբինարներ, մրցույթներ) միջոցով հանրությանն են փոխանցվել անձնական ֆինանսներն ավելի արդյունավետ կառավարելու գիտելիքներ և ունակություններ: Ամբողջ տարվա ընթացքում ակտիվորեն օգտագործվել ու իր կիրառությունն է գտել ֆինանսական տեղեկատվության Fininfo.am կայքը, որը հնարավորություն է տալիս որոնելու, գտնելու և համեմատելու ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից առաջարկվող հիմնական ծառայությունները (վարկեր, ավանդներ, վճարային քարտեր և այլն):

3.2.2. Ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպություններ

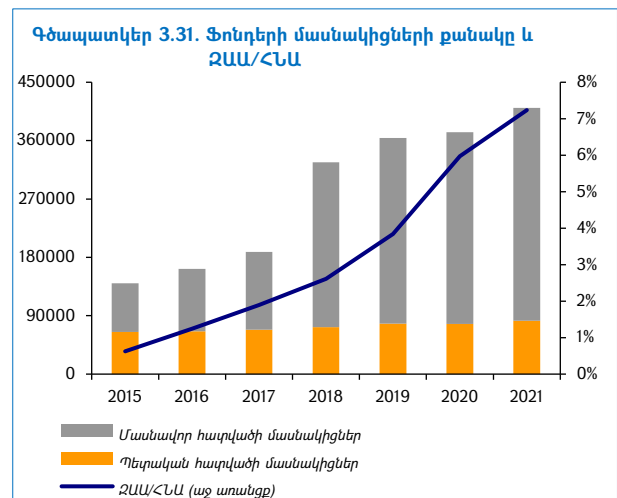
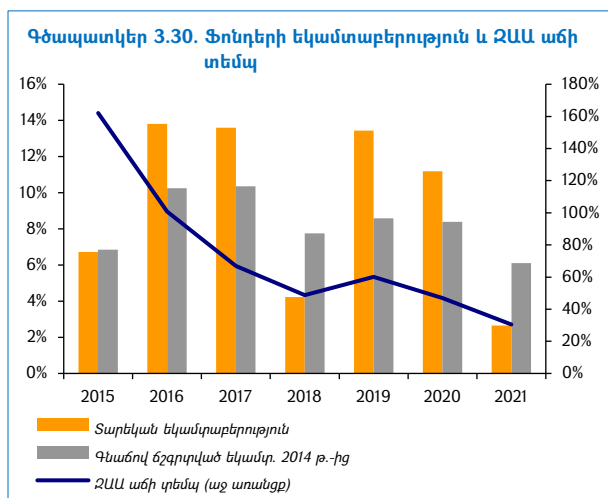
Ֆինանսական համակարգում ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների տեսակարար կշիռը դեռևս փոքր է, թերևս տրամաբանական է համարվում ոչ բանկ ֆինանսական միջնորդների շարքում կենսաթոշակային ֆոնդերի դերակատարման շարունակական աճը: Այնուամենայնիվ, չնայած աճին, ֆինանսական կայունության վրա կենսաթոշակային ֆոնդերի և այլ ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների գործունեության ազդեցությունը առայժմ գնահատվում է ոչ նշանակալի:

Կենսաթոշակային ֆոնդերի զարգացումներ

2021 թ. կենսաթոշակային ֆոնդերի եկամտաբերությունը, նախորդ տարիների համեմատությամբ, էապես նվազել է՝ հիմնականում պայմանավորված պետական պարտատոմսերում ներդրումների վերագնահատումներով:

2021 թ. կենսաթոշակային ֆոնդերի զուտ ակտիվների արժեքը (ԶԱԱ) ավելացել է 31%-ով (տե՛ս գծապատկեր 3.30): ԶԱԱ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 6.9%՝ աճելով 0.9 տոկոսային կետով (տե՛ս գծապատկեր 3.31): Թեև ԶԱԱ տարեկան աճի տեմպն ունի նվազման միտում, այնուամենայնիվ, պայմանավորված ներկայումս միայն հատկացումների իրականացմամբ, ֆոնդերի աճը շարունակելու է բարձր մնալ:

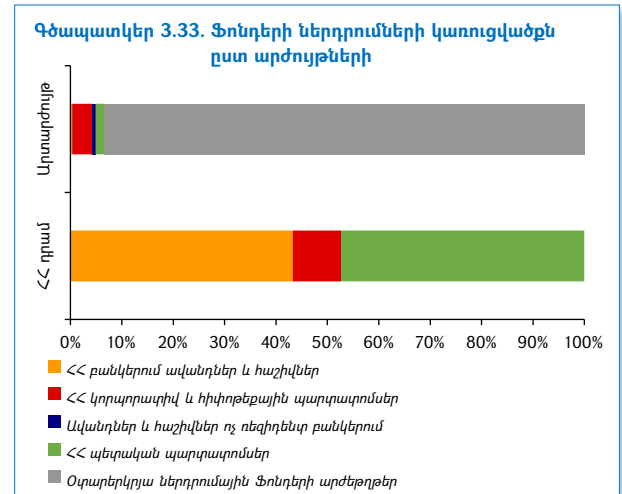
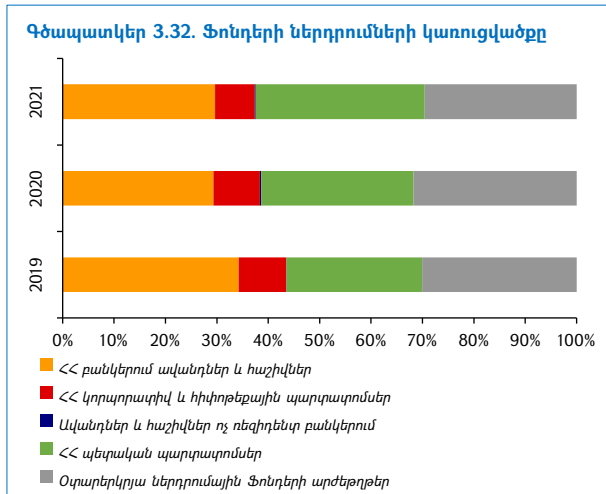
Ֆոնդերի եկամտաբերությունը կազմել է 2.6%, որը 6.9 տոկոսային կետով ցածր է նախորդ 3 տարվա միջին ցուցանիշից: Եկամտաբերության նվազումը հիմնականում պայմանավորված է շուկայական տոկոսադրույքների աճի հետևանքով ֆոնդերի ակտիվներում ներառված պարտատոմսերի վերագնահատված արժեքի նվազմամբ: Եկամտաբերության ցուցանիշի վրա բացասաբար է անդրադարձել նաև տարեսկզբի համեմատությամբ ՀՀ դրամի արժևորումը, որի արդյունքում արտարժույթով ներդրումների՝ դրամով արտահայտված համարժեքը նվազել է: 2014 թվականից ֆոնդերի կուտակային աճը կազմել է 91.8%, իսկ միջին տարեկան եկամտաբերությունը՝ 8.5%: Կենսաթոշակային ֆոնդերի ակտիվ մասնակիցների թիվը 410 հազ. է, որի 80%-ը՝ մասնավոր հատվածից (տե՛ս գծապատկեր 3.31):

Աղբյուր՝ ՀՀ ԿԲ:

Կենսաթոշակային ֆոնդերի ներդրումների կառուցվածքում դրամական միջոցների ու ավանդների կշիռը տարեսկզբից գրեթե անփոփոխ է, պետական պարտատոմսերում ներդրումներն ավելացել են 3.2 տոկոսային կետով, իսկ օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդերի արժեթղթերը նվազել են 2.2 տոկոսային կետով (տե՛ս գծապատկեր 3.32):

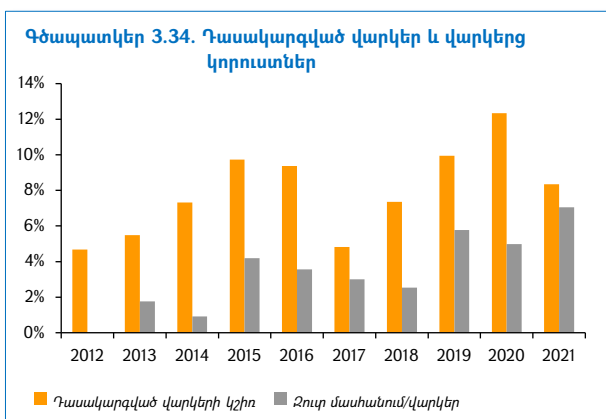
Կենսաթոշակային ֆոնդերում արտարժույթային ակտիվների տեսակարար կշիռը տարեվերջին կազմել է 31.6% (2020 թ. տարեվերջի դրությամբ՝ 36.1%): Արտարժույթային ակտիվների գերակշիռ մասը օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդերի արժեթղթերն են (տե՛ս գծապատկեր 3.33):

Վարկային կազմակերպություններ

Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների տեսակարար կշիռը համակարգում շարունակաբար նվազում է՝ պայմանավորված ոչ միայն մակրոտնտեսական, այլ նաև գործող բիզնես մոդելների հետ կապված մարտահրավերներով:

Վարկային ռիսկի միտումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս ռիսկի մակարդակի որոշակի աճ դեռևս 2020 թ. շուկայի ազդեցությունից առաջ (տե՛ս գծապատկեր 3.34): Նման միտումը կարելի է մեկնաբանել վարկավորման շուկայում սրվող մրցակցությամբ և բանկերի մրցակցային առավելություններով: Վերջին տարիներին վարկային միջնորդության առաջանցիկ աճը, այլ հավասար պայմաններում, հանգեցնելու էր վարկային ռիսկի աճի: Մյուս կողմից՝ բանկերում անընդհատ կատարելագործվում են սքորինգային համակարգերը, որոնք, փորձարկվելով անհամեմատ ավելի մեծ տվյալների բազաների վրա, հնարավորություն են տալիս շարունակաբար բարելավելու ռիսկի գնահատման ճշգրտությունը: Բացի այդ, ավտոմատացված մեխանիզմներով վարկավորման ծավալների ընդլայնումը բանկերին հնարավորություն է տալիս օգտագործելու միջոցների՝ գնային առումով առավելությունները (ներգրավված ռեսուրսների համեմատաբար ցածր ծախսատարություն):

* Գրաֆիկում Վարկս-Էյ-Էմ վարկային կազմակերպության ցուցանիշները ներառված չեն:

Բանկերի հետ հնարավոր մրցակցությունը գնային դաշտում կամ արդյունավետ տեղափոխումն ավելի բարձր ռիսկ և բարձր եկամուտ հավասարակշռության մակարդակ, իրատեսական չէ, ուստի, կենսունակության ապահովման նկատառումով, միկրոֆինանսական կազմակերպությունների համար անհրաժեշտություն է դառնում մատուցվող ծառայությունների բնույթի առարկայական փոփոխությունը, վարկային ռիսկի գնահատման արդյունավետ համակարգերի կիրառությունը և պատասխանատու վարկավորման սկզբունքների կարևորումը: Արդյունավետ մրցակցության համար վարկային կազմակերպությունները, բանկերի համեմատությամբ, պետք է մատուցեն առավել անհատականացված ծառայություններ և պարզ ֆինանսավորումից անցում կատարեն հաճախորդի (բիզնեսի) կարիքներն առավելագույնս ապահովող ծառայությունների մատուցմանը, ընդհուպ մինչև հաճախորդի ֆինանսների արդյունավետ կառավարում և բիզնեսի կազմակերպման վերաբերյալ խորհրդատվություն և տեղեկատվական աջակցություն:

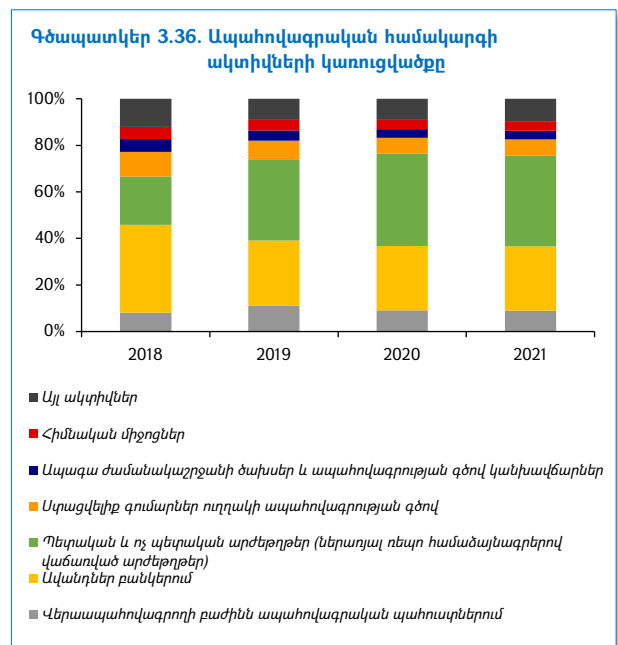
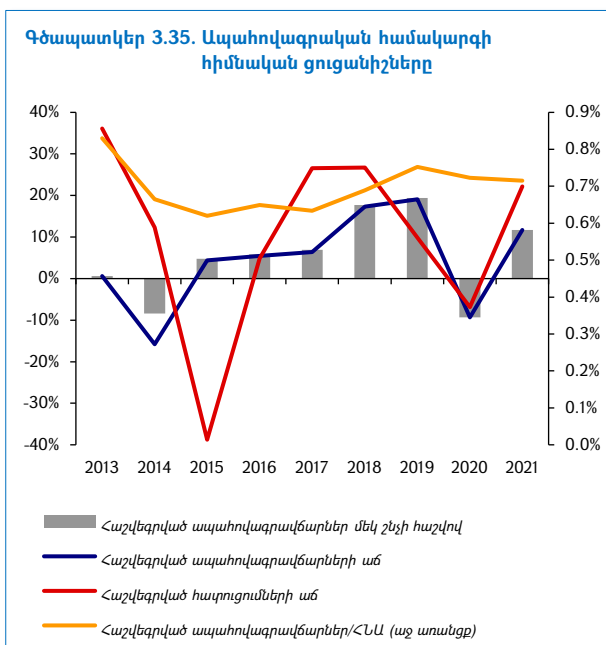
Ապահովագրական ընկերություններ

Ֆինանսական համակարգում ապահովագրական ընկերությունների տեսակարար կշիռը շարունակում է մնալ ցածր, իսկ գործունեության ծավալները բնութագրող հիմնական ցուցանիշի՝ ապահովագրավճարների աճի տեմպը, հաշվի առնելով նաև 2020 թ. անկումը, զիջում է ոչ ճգնաժամային տարիների աճի միտումներին:

Ապահովագրավճարներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը 2021 թ. կազմել է 0.71%՝ 2020 թ. համեմատությամբ նվազելով 0.01 տոկոսային կետով: Բնակչության մեկ շնչին բաժին ընկնող ապահովագրավճարները 2021 թվականին կազմել են 16.855 դրամ՝ 2020 թ. 15.087 դրամի փոխարեն (տե՛ս գծապատկեր 3.35):

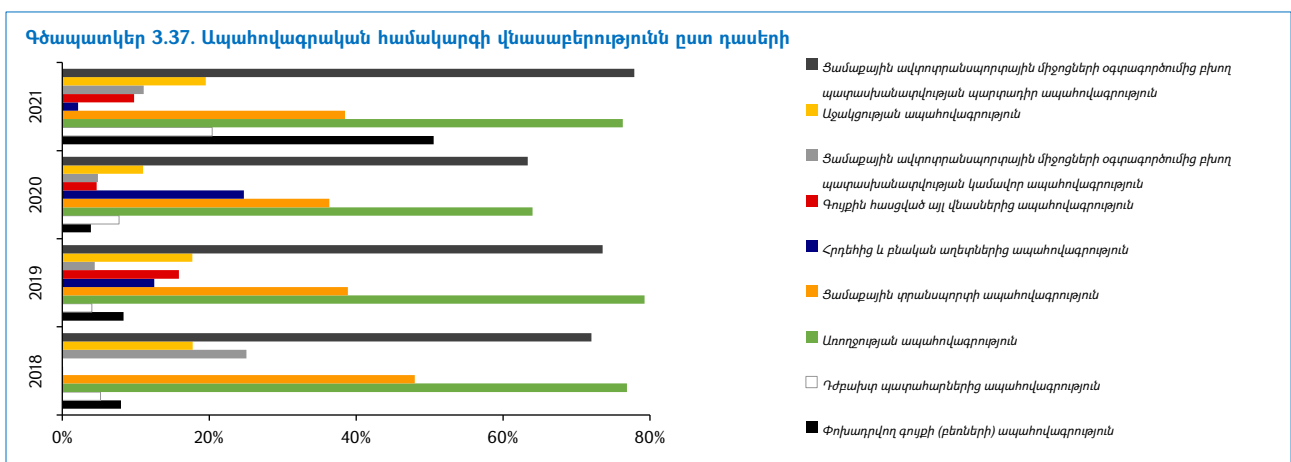
Ապահովագրական համակարգի հաշվեգրված ապահովագրավճարների մեծությունը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 11.7%-ով, իսկ մինչև համաճարակային մակարդակի՝ 2019 թ. համեմատությամբ աճը կազմել է ընդամենը 1.3% (տե՛ս գծապատկեր 3.35):

Հաշվեգրված հատուցումները, ապահովագրավճարների համեմատությամբ, աճել են առաջանցիկ տեմպերով, մասնավորապես՝ 2021 թ. ցուցանիշի աճը, 2020 թ. և 2019 թ. համեմատությամբ, կազմել է համապատասխանաբար 22.2% և 13.8%:

Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվները նվազել են 1.8%-ով և տարեվերջին կազմել 66.9 մլրդ դրամ: Ակտիվների կառուցվածքում էական փոփոխություններ տեղի չեն ունեցել (տե՛ս գծապատկեր 3.36): Համակարգի պարտավորություններն աճել են 1.45% -ով՝ կազմելով 46.8 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը նվազել է 8.5%-ով՝ կազմելով 20.1 մլրդ դրամ:

Զուտ շահույթը 2021 թվականին կազմել է 1.3 մլրդ դրամ. նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել է շուրջ 62.5%-ով: Ծախսատարության ցուցանիշը 2021 թվականին մնացել է գրեթե անփոփոխ և կազմել 24.8%¹⁵: Վնասաբերության ցուցանիշը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, ավելացել է 12.4 տոկոսային կետով և կազմել 69.7%¹⁶ (տե՛ս գծապատկեր 3.37): Հաշվի առնելով վնասաբերության ցուցանիշի միտումները և նպատակ ունենալով ապահովելու ապահովագրական համակարգի զարգացման շարունակականությունը՝ 2021 թ. կատարվեց փուլային անցում ԱՊՊԱ ազատականացված սակագներով համակարգին, որը ենթադրում է ապահովագրավճարների հաշվարկման անհատականացված մոտեցման կիրառում:

Հնարավոր շոկային զարգացումների նկատմամբ ապահովագրական համակարգի զգայունությունը, ընդհանուր առմամբ, չի փոխվել, իսկ ստորև դիտարկված սցենարների արդյունքներով՝ նորմատիվային խախտումներ չեն արձանագրվել (տե՛ս աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1. Ապահովագրական համակարգի վճարունակության և իրացվելիության գնահատման զգայունության թեստեր

	Հատուցումների հաճախականության աճ 10%-ով			Ներկայացված չկարգավորված պարտադիր պահուստի շոկային աճ 25%-ով		
	31.12.19	31.12.20	31.12.21	31.12.19	31.12.20	31.12.21
Սցենարի արդյունքում հաշվարկված վնաս կամ եկամտի նվազում (մլրդ դրամ)	0.8	0.7	0.7	0.8	0.7	0.7
Վնասը կամ եկամտի նվազումը կապիտալի նկատմամբ (%)	4.2	3.1	3.5	3.9	3.2	3.7
Իրացվելիության մակարդակի փոփոխությունը (տոկոսային կետ)	-	-	-	-27.5	-51.4	-21.6
Ընդհանուր կապիտալի համարժեքության փոփոխությունը (տոկոսային կետ)	-6.4	-5.6	-4.7	-5.9	-5.8	-4.8

¹⁵ Ծախսատարության ցուցանիշը հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝ ոչ տոկոսային ծախսեր/(զույր հաշվեգրված ապահովագրավճարներ - դադարեցված պայմանագրերի գծով հետ վերադարձվող զույր գումարներ - ՉԱՊ-ի փոփոխություն):

¹⁶ Վնասաբերության ցուցանիշը հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝ (զույր հաշվեգրված հատուցումներ + զույր պահանջներ + զույր պահանջների պահուստների փոփոխություն + կարգավորման ծախսեր)/(զույր հաշվեգրված ապահովագրավճարներ - դադարեցված պայմանագրերի գծով հետ վերադարձվող զույր գումարներ - ՉԱՊ-ի փոփոխություն):

Ֆինանսական համակարգի կարգավորման դաշտում 2020 թվականին կատարված փոփոխությունները

Բանկային համակարգ

2022 թվականից ընդհանուր կապիտալի համարժեքության նորմատիվի 12.5%-ից նվազումը այլևս չի համարվում ֆինանսական վիճակի վարթարացում, հետևաբար հիմք չի հանդիսանա ստորադաս փոխառությունների՝ հիմնական կապիտալի փոխարկման համար:

2022 թվականից բանկերի կողմից ներգրավված միջոցների դիմաց պարտադիր պահուստավորումն իրականացվելու է հետևյալ դրույքաչափերով.

- ՀՀ դրամով ներգրավված միջոցների գծով պարտադիր պահուստավորման դրույքաչափը սահմանվել է ներգրավված միջոցների 4%-ի չափով (նախկին 2%-ի փոխարեն):
- Արտարժույթային պարտավորումների և միջազգային կազմակերպություններից արտարժույթով ներգրավված միջոցների գծով պարտադիր պահուստավորման դրույքաչափը 2022 թվականի հունվարի 1-ից սահմանվել է ներգրավված միջոցների 18%-ի չափով (նախկին 0%-ի, 2.25%-ի, 4.5%-ի փոխարեն):
- Համաձայն Կենտրոնական բանկի որոշեցրած երկարաժամկետ քաղաքականության¹⁷ ևս 2 տոկոսային կետով ավելացվել է արտարժույթով ներգրավված միջոցների դիմաց արտարժույթով պարտադիր պահուստավորման չափը՝ համապատասխանաբար նվազեցնելով դրամային մասնիկը, որն ուժի մեջ է մտնում 2022 թվականի հունվարի 12-ից սկսվող փաստացի պահուստավորման ժամանակահատվածների համար: Մասնավորապես՝ արտարժույթով ներգրավված միջոցների դիմաց 18% պարտադիր պահուստավորումը, նախկին 10%-ը ՀՀ դրամով և 8%-ն արտարժույթով պահուստավորելու փոխարեն, իրականացվելու է.
- ԱՄՆ դոլարով ներգրավված միջոցների դիմաց՝ 8%-ը Հայաստանի Հանրապետության դրամով, իսկ 10%-ը՝ ԱՄՆ դոլարով,
- եվրոյով ներգրավված միջոցների դիմաց՝ 8%-ը Հայաստանի Հանրապետության դրամով, իսկ 10%-ը՝ եվրոյով,
- մնացած այլ արժույթներով, ինչպես նաև մեդաղական հաշիվներով ներգրավված միջոցների դիմաց՝ 8%-ը Հայաստանի Հանրապետության դրամով, իսկ 10%-ը՝ ԱՄՆ դոլարով:

Հաշվի առնելով միջազգային պրակտիկայում պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության առավելագույն չափը (LTV) գործիքի լայնորեն կիրառությունը՝ Կենտրոնական բանկը ևս ներդրել է պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության առավելագույն չափը (LTV) գործիքը, որն ուղղված է ֆինանսական համակարգում ֆիզիկական անձանց տրամադրվող անշարժ գույքով ապահովված վարկերի ծավալի և (կամ) անշարժ գույքի գների տարանջամներից ածանցվող համակարգային ռիսկերի առաջացման մեղմմանը (կանխմանը): Սահմանվել են բանկերի և վարկային կազմակերպությունների նկատմամբ պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության առավելագույն չափը (չափերը)՝ Ն51 և Ն52 հիմնական տնտեսական նորմատիվները, որոնք ուժի մեջ են մտնում 2022 թվականի ապրիլի 1-ից: Որոշումներով սահմանվել են պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության վերաբերյալ հետևյալ կարգավորումները՝

- Պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության առավելագույն չափը (Ն51 նորմատիվ) անշարժ գույքով ապահովված ՀՀ դրամով վարկերի դեպքում սահմանվել է 90%.
- Պահանջի և գրավի արժեքի սահմանային հարաբերակցության առավելագույն չափը (Ն52 նորմատիվ) անշարժ գույքով ապահովված արտարժույթային վարկերի դեպքում սահմանվել է 70%.
- Թույլատրվել է սահմանված նորմատիվների պահանջները չբավարարող վարկերի տրամադրում՝ բանկի/վարկային կազմակերպության պորտֆելի որոշակի ծավալի սահմաններում, մասնավորապես՝ դրամային և արտարժույթային վարկերի դեպքում համապատասխան կարգով սահմանված ծավալի 10%-ի և 5%-ի չափով բանկերը և վարկային կազմակերպությունները կարող են տրամադրել Ն51 և Ն52 նորմատիվների պահանջները չբավարարող վարկեր:

¹⁷ Մանրամասն ներկայացված է 2020 թվականի առաջին կիսամյակի հաշվետվության մեջ:

Արժեթղթերի շուկա

- Կենտրոնական բանկը որոշում է կայացրել թույլատրելու ֆոնդային բորսային արտաբորսայական հարթակների միջոցով արտարժույթի և վարկային ռեսուրսների առևտրի կազմակերպումը, ինչպես նաև ընդլայնելու ֆոնդերի կանոնների գրանցման փուլում ֆոնդերի կառավարիչներին մատուցվող ծառայությունները:
- Սահմանվել են փոխառության մասնակցության պարտավորումների թողարկման և ցուցակման առանձնահատկությունները հաշվի առնող տեղեկությունների բացահայտման հետ կապված կարգավորումները:

Ապահովագրական համակարգ

- Պարզեցվել են գործակալների հաշվառման գործընթացները. այսուհետև ապահովագրական ընկերությունն է իրականացնելու գործակալների հաշվառումը, և Կենտրոնական բանկը, ընկերության ներկայացրած տեղեկատվության հիման վրա, ընկերության կողմից հաշվառված գործակալներին ներառելու է ռեգիստրում:
- Ապահովագրական ընկերությունների ռիսկերն առավել արդարացի և ճշգրիտ գնահատելու համար մեղմացվել է ապահովագրական ընկերությունների նորմատիվների հաշվարկման կարգը՝ սահմանելով, որ երաշխիքի տրամադրման դասով ապահովագրական ընկերությունների գործունեության դեպքում երաշխիքի առավելագույն գումարի նորմատիվների հաշվարկման ժամանակ պարտավորության չափը կարող է նվազեցվել վերաապահովագրական գումարի չափով, եթե վերաապահովագրությունը բավարարում է սահմանված պայմանները: Արդյունքում՝ ապահովագրական ընկերությունները հնարավորություն ունեն ավելի մեծ չափերով իրականացնելու երաշխիքի տրամադրման դասով ապահովագրություն:

Վճարահաշվարկային համակարգ

Կենտրոնական բանկի խորհրդի կայացրած որոշման համաձայն՝

- Սահմանվել են առանց բանկային հաշվի բացման՝ հայաստանյան դրամական փոխանցումների համակարգով (օրինակ՝ «USU4» դրամական փոխանցումների համակարգով) կատարված գործարքների վերջնահաշվարկն ապահովելու նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկում ՀՀ դրամով, ԱՄՆ դոլարով, եվրոյով և ռուսական ռուբլով վճարային հաշիվներ բացելու կարգն ու պայմանները:
- Սահմանվել է վճարային հաշվի բացման և սպասարկման եռակողմ (ՀՀ կենտրոնական բանկ, մասնակից առևտրային բանկ և հայաստանյան դրամական փոխանցումների համակարգի օպերատոր («USU4»)) պայմանագրի օրինակելի ձևը:
- Կենտրոնական բանկի և այլ շահագրգիռ պետական մարմինների համատեղ աշխատանքի արդյունքում ընդունվել է անկանխիկ գործառնությունների խթանմանն ուղղված օրենսդրական փաթեթ, ինչի արդյունքում կբարձրանա անկանխիկ վճարային ծառայությունների հասանելիության աստիճանը, և քաղաքացիները հնարավորություն կունենան վճարումները հարմարավետ իրականացնելու առևտրի կետերում: Բացի այդ, փաթեթի ընդունումը կնպաստի սրվերային տնտեսության կրճատմանն ուղղված միջոցառումների արդյունավետության և ֆինանսական միջնորդության մակարդակների բարձրացմանը:

4. ԲԱՆԿԵՐԻ ՍԹՐԵՍ ԹԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Սույն բաժնում ներկայացված են ՀՀ բանկային համակարգի կայունության գնահատման մակրոսթրես թեստավորման արդյունքները: Բանկային համակարգի սթրես թեստավորումը ֆինանսական կայունության վերլուծական գործիքակազմի կարևորագույն բաղադրիչներից մեկն է: Դա նպաստակ ունի գնահատելու տարբեր ենթադրական շոկային իրավիճակներին (սցենարներին) բանկային համակարգի դիմակայելու ունակությունը, օժանդակելու բանկային համակարգի հնարավոր խոցելի կողմերն առավել խորությամբ հասկանալուն և վերլուծելուն, իրականացնելու վերջիններիս շտկման հասցեական քայլեր:

Բանկային համակարգի համար իրականացված սթրես թեստերի արդյունքները վկայում են, որ, չնայած սցենարներով ենթադրվող շոկերի խստությանը և 2021 թ-ին՝ դեռևս նախորդ տարվա շոկերի հետևանքով վարկային կորուստների լազավորված փաստացի նյութականացմանը, բանկային համակարգն ունի կապիտալի և իրացվելիության բավարար պաշարներ՝ դիմակայելու սցենարներով ենթադրվող սթրեսային իրադարձություններին: Այդ մասին է վկայում այն հանգամանքը, որ ենթադրվող սթրեսային հորիզոնի վերջի դրությամբ բանկային համակարգը դեռ ունի կապիտալի և իրացվելիության բավարար պաշարներ՝ հետագա բնականոն գործունեության ապահովման համար:

ՎՃԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿՐՈՍԹՐԵՍ ԹԵՍՏԵՐ

Վճարունակության սթրես թեստերի միջոցով գնահատվում է շոկային իրավիճակներում ֆինանսական համակարգի կայունությանը սպառնացող ռիսկերը կլանելու բանկային համակարգի ունակությունը: Այստեղ մեծ դեր է հատկացվել վարկային ռիսկին, քանի որ վերջինս բանկերի գործունեությանը բնորոշ կարևորագույն ռիսկերից է: Վճարունակության սթրես թեստերն իրականացվել են երեք տարվա հորիզոնի համար, և ենթադրվում է երկու սցենար՝ բազային և սթրեսային:

Բազային սցենար

Բազային սցենարում դիտարկվել են ՀՀ ԿԲ 2021 թ. 4-րդ եռամսյակի գնաճի հաշվետվությունում նկարագրված հիմնական զարգացումները¹⁸: Այդ զարգացումների համաձայն՝ ռուս-ուկրաինական հակամարտության, անորոշությունների աճի և ՌԴ-ի նկատմամբ տնտեսական պատժամիջոցների կիրառման արդյունքում 2022 թ. ՀՀ-ում ակնկալվում է համեմատաբար ցածր՝ 1.6% տնտեսական աճ, որը հետագա տարիներին կավելանա և 2024 թ. կկազմի 3.6%:

Սթրեսային սցենար

Ստորև ներկայացված սթրեսային սցենարը ընդամենը դեպքերի հիպոթետիկ զարգացման ենթադրյալ խիստ վատագույնական տարբերակ է և որևէ կերպ չպետք է մեկնաբանվի որպես Կենտրոնական բանկի կանխատեսում:

Սթրեսային սցենարը ենթադրում է արդեն իսկ ձևավորված աշխարհաքաղաքական իրադրության խորացում, մասնավորապես՝ ռուս-ուկրաինական պատերազմի ակտիվ փուլի տևականություն, ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառված պատժամիջոցների հետևանքով բնականոն տնտեսական հարաբերությունների երկարատև խաթարում և ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում զգալի տնտեսական անկում: Նկարագրված

¹⁸ Մանրամասն տե՛ս «Գնաճի հաշվետվություն» հրապարակումը. https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/Monetary_I_2022.pdf

իրադարձությունների՝ ՀՀ տնտեսության վրա ունեցած ազդեցությունը կարող է ուղեկցվել ՀՀ տնտեսությունում դեռ 2020 թ. շուկերի հետևանքով կուտակված տնտեսական խնդիրների առավել դանդաղ հաղթահարմամբ, ամբողջական պահանջարկի նվազմամբ և 2020-2021 թթ. ընթացքում արձանագրված բարձր գնաճի տեմպերի պահպանմամբ:

Նմանատիպ զարգացումները կարող են հանգեցնել տնտեսությունում եկամուտների կրճատման, հետևաբար նաև՝ մասնավոր սպառման և ներդրումների անկման: Արտաքին առևտրաշրջանառության կրճատման պայմաններում ենթադրվել է նաև ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի աճ, ինչը հատկապես կարվի աճող անորոշությունների ներքո օտարերկրյա ներդրումների հնարավոր կրճատման պարագայում:

Վերը նկարագրված իրադարձությունները կհանգեցնեն դիտարկվող հորիզոնի առաջին տարում տնտեսական աճի մինչև -3%-ով նվազման, որը հետագա տարիներին աստիճանաբար կբարելավվի՝ սթրեսային սցենարի վերջում հասնելով 4.7%-ի: Սցենարի մանրամասն նկարագրությունը ներկայացված է աղյուսակ 2-ում:

Վճարունակության սթրես թեստի արդյունքները

Բազային սցենարի դեպքում համակարգի բարձր կապիտալացվածության մակարդակը պահպանվում է: Համաձայն բազային սցենարի՝ դիտարկվող հորիզոնի ընթացքում բանկային համակարգի ընդհանուր կորուստներն աստիճանաբար կնվազեն, ինչը պայմանավորված է տրված մակրոտնտեսական զարգացումների պայմաններում դեֆոլտի հավանականությունների և դեֆոլտի դեպքում կորստի մեծության աստիճանական նվազմամբ: Կորուստների նվազմանը զուգահեռ կարձանագրվի նաև բանկային համակարգի շահույթի որոշակի աճ, ինչի արդյունքում դիտարկվող ժամանակահատվածի ամբողջ ընթացքում թե՛ բանկային համակարգի, թե՛ առանձին բանկերի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշները կշարունակեն գերազանցել պահանջվող նվազագույն սահմանաչափերը:

Սթրեսային սցենարի ենթադրությունների պարագայում կորուկ աճում են բանկային համակարգում վարկային կորուստները: ՀՀ ֆինանսական համակարգը, դեռևս ամբողջապես հաղթահարած չլինելով 2020 թ. շուկերի հետևանքները, կբախվի վարկային պարտավորությունների չկատարման նոր ալիքի, որը պայմանավորված կլինի տնտեսությունում եկամուտների կրճատմամբ և փոխարժեքային շուկով: Սա, իր հերթին, առաջ կբերի վարկավորման տարբեր ոլորտներում վարկային ռիսկի բաղադրիչների (դեֆոլտի հավանականություններ՝ PD և դեֆոլտի դեպքում կորստի չափ՝ LGD) աճ, ինչը կհանգեցնի վարկային կորուստների աճի և եկամտաբերությունների հետագա կրճատման: Ընդ որում, հարկ է նշել, որ, սթրես թեստավորման արդյունքների համաձայն, վարկային կորստի նյութականացման գործընթացը կշարունակվի և առավելագույն կետին կհասնի սթրեսային հորիզոնի երկրորդ տարում:

Ստեղծված իրավիճակում ֆինանսական համակարգի մասնակիցները կդրսևորեն առավել պահպանողական և ռիսկերին չհակված վարքագիծ (risk averse), որի արդյունքում դիտարկվող ժամանակահատվածի առաջին տարում կգրանցվի վարկային պորտֆելի որոշակի կրճատում: Դա կհանգեցնի բանկերի զուտ տոկոսային եկամուտների կրճատման, ինչի հետևանքով վերջիններս բավարար չեն լինի՝ ծածկելու վարկային և շուկայական կորուստները: Երկրորդ տարում, չնայած վարկային ռիսկից կորուստների բարձր մակարդակի պահպանմանը, կարձանագրվի դրական շահութաբերություն: Սթրեսային հորիզոնի վերջին տարում, վարկային ռիսկից կորուստների զգալի նվազման արդյունքում, համակարգի շահութաբերությունը կսկսի վերականգնվել և մոտենալ իր նախասթրեսային մակարդակին (տե՛ս Աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 2. Հիմնական փոփոխականների արժեքները տարբեր սցենարների դեպքում

	Փաստացի	Բազային սցենար				Սթրեսային սցենար		
	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2024	
տ/տ								
ՀՆԱ	5.7%	1.6%	3.0%	3.6%	-2.9%	2.9%	4.7%	
Գնաճ	8.4%	6.4%	5.5%	4.9%	10.4%	8.7%	7.6%	
Վարկերի աճ	-5.5%	5.0%	10.0%	15.0%	-3.0%	5.0%	8.0%	
Դեֆոլտի հավանականություն (PD)								
Սպառողական վարկերի	9.1%	6.6%	6.2%	6.0%	10.0%	13.9%	12.6%	
Ֆիզպոտեկային վարկերի	3.4%	2.6%	2.6%	2.6%	4.4%	5.7%	5.2%	
Բիզնես վարկերի	3.8%	5.0%	4.9%	4.7%	6.7%	9.4%	8.7%	
Կորուստ դեֆոլտի դեպքում (LGD)	40.0%	40.0%	37.0%	35.0%	45.0%	42.0%	40.0%	

Աղյուսակ 3. Սթրես թեստավորման հիմնական արդյունքները*

	Փաստացի	Բազային սցենար				Սթրեսային սցենար		
	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2024	
Վարկային պորտֆելից մասհանումներ (մլրդ դրամ)	-110.5	-99.5	-95.3	-89.1	-137.8	-177.7	-142.2	
կշիռը ակտիվներում (%)	1.56	1.38	1.23	1.02	2.09	2.70	2.09	
Շուկայական ռիսկ** (մլրդ դրամ)		-34.8	10.8	14.5	-82.5	30.7	15.9	
Ընդհանուր կորուստներ (մլրդ դրամ)	110.5	134.3	84.5	74.7	220.3	147.0	126.3	
կշիռը ակտիվներում (%)		1.86	1.09	0.86	3.34	2.24	1.86	
Զուտ տոկոսային եկամուտ (մլրդ դրամ)	209.6	215.2	227.1	248.4	200.6	198.3	197.6	
Զուտ շահույթ (մլրդ դրամ)	62.8	64.7	114.1	139.0	-19.7	41.1	57.0	
կշիռը ակտիվներում (%)		0.90	1.47	1.60	-0.30	0.63	0.84	
Կապիտալի համարժեքություն (% ժամանակահատվածի վերջի դրությամբ)	17.20	17.39	17.76	17.61	16.18	16.74	16.88	
Կապիտալի անհրաժեշտ ներարկում (մլրդ դրամ)		0			32.7			
կշիռը ՀՆԱ-ում (%)		0			0.53			
Կապիտալի համարժեքության 12%-ից ցածր ցուցանիշ ունեցող բանկերի քանակ		0			3			

* Կորուստները տրված են (-) նշանով:

** Շուկայական ռիսկից կորուստները ներառում են փոկոսադրույքի փոփոխությամբ և փոխարժեքի ուղղակի ազդեցությամբ պայմանավորված կորուստները: Մասնավորապես՝ բազային սցենարի համար ենթադրություն է արվել, որ շուկայական փոկոսադրույքն առաջին տարում աճում է 1 փոկոսային կետով, իսկ հետագա յուրաքանչյուր տարում՝ նվազում 0,5-ական փոկոսային կետով: Սթրեսային սցենարի դեպքում ենթադրվել է շուկայական փոկոսադրույքների 2 փոկոսային կետով աճ առաջին տարում, որը հետագա տարիներին նվազում է համապատասխանաբար 1 և 0,5 փոկոսային կետերով:

Սթրեսային սցենարի դեպքում բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը նվազում է, սակայն չի հասնում պահանջվող 12% նվազագույն մակարդակը: Մասնավորապես՝ բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը շարունակում է պահպանվել բարձր մակարդակում՝ դիտարկվող սթրեսային ժամանակահատվածում նվազելով առավելագույնը մինչև 16.18% (տե՛ս աղյուսակ 3): Չնայած նշված հանգամանքին՝ 3 բանկերում կապիտալի համարժեքության ցուցանիշը նվազում է պահանջվող նվազագույն մակարդակից ներքև, ինչը շտկելու համար կպահանջվի մոտ 32 մլրդ դրամ հավելյալ կապիտալի ներգրավում: Հետագա տարիներին, իրավիճակի աստիճանական բարելավմանը և բանկային համակարգի շահութաբերության վերականգնմանը զուգընթաց, կապիտալի համարժեքության ցուցանիշներն աճում են:

Ընդհանուր առմամբ, անցկացված սթրես թեստավորումը ցույց է տալիս, որ, չնայած 2020 թ. շոկային իրադարձություններին, ՀՀ բանկային համակարգը մնում է բավականաչափ կապիտալացված՝ ունակ դիմակայելու վատատեսական սցենարով ենթադրվող իրավիճակին: Ավելին՝ բանկերի գերակշիռ մասը, նույնիսկ ենթադրական սցենարի ռիսկերի նյութականացումից հետո, դեռևս ունի կապիտալի բավականաչափ մեծ պաշար՝ հետագա հնարավոր կորուստների կլանման և տնտեսության վարկավորման անընդհատությունն ապահովելու համար:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԻՐԱՑՎԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՍԹՐԵՍ ԹԵՍՏԵՐ

Առևտրային բանկերի՝ իրացվելիության հնարավոր ռիսկին դիմակայելու կարողությունը գնահատվում է ենթադրյալ սթրեսային սցենարի պայմաններում բանկային համակարգի առկա իրացվելիության պաշարի բավարարությամբ: Ստորև նկարագրված են իրացվելիության սթրես թեստի հիմնական պարամետրերը և արդյունքը 2021 թ. դեկտեմբերի 31-ի փաստացի ցուցանիշների հիման վրա:

Սթրես թեստի սցենարը և մեթոդաբանությունը

Իրացվելիության սթրես թեստի կառուցման հիմքում հետևյալ հիմնական ենթադրություններն են՝

- դիտարկվել է իրացվելիության համակարգային ռիսկ (ավանդների արտահոսք միաժամանակ բոլոր բանկերից) և 6 ամիս տևողությամբ սթրեսային ժամանակահատված, ընդ որում, առաջին 2 ամիսներին ենթադրվող շոկն առավել ուժգին է, իսկ հետագա ամիսներին՝ համեմատաբար մեղմ,
- բանկերի կողմից նոր միջոցներ ներգրավելու, ինչպես նաև դրամից արտարժույթ կամ հակառակը փոխարկման հնարավորությունն անտեսվել է (ստատիկ հաշվեկշռի ենթադրություն),
- վարկերից սպասվող ներհոսքը ներառվել է 50%-ով (համապատասխանում է իրացվելիության ծածկույթի գործակցի (LCR) պահանջով նախատեսված ենթադրությանը), դասակարգված վարկերի գծով հնարավոր ներհոսքն անտեսվել է, իսկ բարձր իրացվելի արժեթղթերի համար կիրառվել են արժեքի ճշգրտման գործակիցներ (haircuts)¹⁹,
- ֆինանսական կազմակերպությունների և՛ պահանջների, և՛ պարտավորությունների մասով ենթադրվել է պայմանագրերի վերակնքում,
- այլ հոդվածների գծով (օրինակ՝ վարկային քարտերի չօգտագործված մնացորդի) միջոցների հնարավոր արտահոսքն անտեսվել է՝ հաշվի առնելով դրանց ոչ նշանակալի մնացորդը և շոկի ընթացքում դրսևորած փաստացի վարքագիծը:

Ավանդների արտահոսքի ենթադրական սցենարը մշակվել է 2020 թ. զարգացումների²⁰ հիման վրա՝ առավել պահպանողական սկզբունքներով: Սթրես սցենարով ավանդների արտահոսքի մեծությունները տարբեր են ըստ բանկերի և հաշվի են առնում շոկերի նկատմամբ տվյալ բանկի հաճախորդների զգայունության տարբերությունները, ինչպես նաև կենտրոնացումների ազդեցությունը:

Արտահոսքի կշիռները տարբերակվել են ըստ ավանդների հետևյալ խմբերի՝

- ռեզիդենտ իրավաբանական անձանց միջոցներ,
- ռեզիդենտ ֆիզիկական անձանց ցպահանջ միջոցներ,
- ռեզիդենտ ֆիզիկական անձանց դրամային ժամկետային ավանդներ,
- ռեզիդենտ ֆիզիկական անձանց արտարժույթային ժամկետային ավանդներ,
- ոչ ռեզիդենտների միջոցներ:

¹⁹ Դրամային պարտավորումների դեպքում կիրառվել է 10%, իսկ արտարժույթային պարտավորումների դեպքում՝ 5% արժեքի ճշգրտման գործակից:

²⁰ Որպես պարամետրեր խիստ սցենար՝ ընտրվել է 2020 թ.՝ հաշվի առնելով փաստացի շոկի ուժգնության աստիճանը:

Գծապատկեր 4.1-ում ներկայացված են ավանդների նշված խմբերի համար ըստ բանկերի կիրառված արտահոսքի նվազագույն, առավելագույն և միջին (բանկային համակարգ) ցուցանիշները՝ դիտարկված սթրեսային ժամանակահատվածի առաջին 2 ամսվա պարազայում²¹:

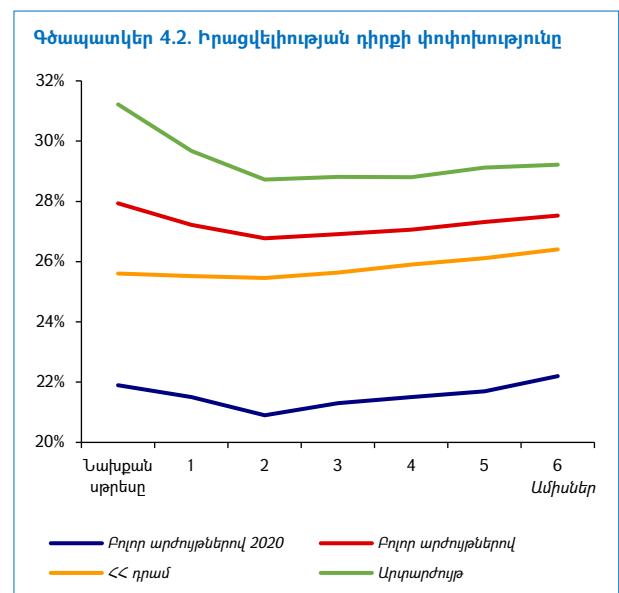
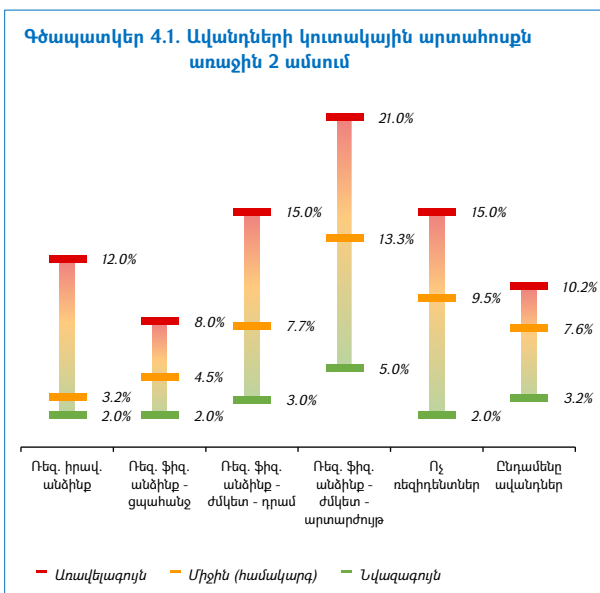
Իրացվելիության սթրես թեստի արդյունքները

Սթրես թեստի արդյունքում հաշվարկվել է բանկի իրացվելիության դիրքի փոփոխությունը սթրեսային ժամանակահատվածում, այն է՝ յուրաքանչյուր ամսվա վերջին օրվա դրությամբ սթրեսից հետո առկա իրացվելիության պաշարի/պակասորդի հարաբերությունն ընդհանուր ակտիվներին (տե՛ս գծապատկեր 4.2):

Սթրես թեստի արդյունքներով բանկային համակարգի, ինչպես նաև առանձին բանկերի առկա իրացվելիության ներուժը բավարարում է ներգրավված միջոցների սթրեսային արտահոսքը ծածկելուն: Սթրես թեստի արդյունքը, ընդհանուր առմամբ, մոտ է նախորդ տարվա արդյունքին, այն տարբերությամբ, որ բոլոր արժույթներով իրացվելիության մակարդակը ողջ ընթացքում 5-6 տոկոսային կետով բարձր է մնում նախորդ տարվա ցուցանիշից:

Նախորդ տարիների համեմատությամբ էապես բարելավվել է համակարգի արտարժույթային իրացվելիությունը, որը, ի լրումն 2021 թ. զարգացումների, պայմանավորված է նաև իրացվելիության բարելավման մասով ԿԲ երկարաժամկետ քաղաքականությամբ: Սկսած 2019 թվականից՝ աստիճանական անցում է կատարվում արտարժույթով ներգրավված միջոցների դիմաց արտարժույթով պարտադիր պահուստավորմանը, իսկ 2021 թ. գործում են իրացվելիության նոր նորմատիվային պահանջները, որոնք կոչված են առավել ճշգրիտ հասցեագրելու իրացվելիության ռիսկը:

Սթրես թեստի արդյունքներով դրամային իրացվելիության մակարդակի էական անկում չի արձանագրվում, այսինքն՝ ընդհանուր համակարգի կտրվածքով վարկերից սպասվող ներհոսքի նույնիսկ 50%-ը բավարարում է ներգրավված միջոցների սթրեսային արտահոսքը սպասարկելուն: Նման արդյունքը պայմանավորված է մի կողմից՝ դրամային ավանդների համեմատաբար բարձր կայունությամբ, մյուս կողմից՝ դրամային վարկերի համեմատաբար փոքր դյուրացիայով:

²¹ Հաջորդ 4 ամսվա կուտակային արտահոսքի սցենարը ընդհանուր ավանդների համար կազմում է. միջինը՝ 5.0%, առավելագույնը՝ 7.3%, նվազագույնը՝ 4.1%:

5. ՄԱԿՐՈՊՐՈԴԵՆՑԻԱԼ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ²²

2021 թ. ընթացքում ՀՀ ԿԲ մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունն ուղղված է եղել ֆինանսական համակարգի վրա 2020 թ. շուկերի ազդեցությունների մեղմմանը, ինչպես նաև ֆինանսական համակարգում պոտենցիալ ռիսկերի աղբյուրների բացահայտմանն ու հասցեագրմանը: Մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության առաջնահերթություն են ընդունվել ՀՀ ֆինանսական համակարգում 2020 թ. շուկերի հետևանքների հաղթահարման գործընթացին նպաստումը և տնտեսության վարկավորման շարունակականության ապահովումը:

2021 թվականի ընթացքում Կենտրոնական բանկը կապիտալի հակացիկլիկ բուֆերը (այսուհետ՝ ԿՀԲ) պահպանել է անփոփոխ՝ 0% մակարդակում: ԿՀԲ-ն ժամանակի մեջ փոփոխվող մակրոպրոդենցիալ գործիք է (կարող է բարձրացվել կամ իջեցվել) և կարգավորող մարմինների կողմից կիրառվում է որպես ֆինանսական կամ վարկային ցիկլերի ռիսկային զարգացումները հասցեագրող հիմնական գործիք: ՀՀ կենտրոնական բանկը ԿՀԲ դրույքաչափի հնարավոր փոփոխությանն անդրադառնում է եռամսյակային պարբերականությամբ, իսկ իրականացված փոփոխության հիմնավորման դրույթները հրապարակվում են ԿԲ կայքում:

Չնայած տնտեսական ակտիվության վերականգնմանը՝ ֆինանսական համակարգը 2021 թվականին շարունակել է գործել նախորդ տարվա շուկերի անբարենպաստ ազդեցությունների ներքո: Տարվա ընթացքում պահպանվել են նաև կորոնավիրուսի համավարակի նոր ալիքների բռնկման հետ կապված անորոշությունները: Այս պայմաններում վարկավորման շուկայում շարունակել է դրսևորվել հարաբերականորեն պահպանողական վարքագիծ, որն առավելապես արտահայտվել է տնտեսավարողների կողմից վարկային ռեսուրսների նկատմամբ թույլ պահանջարկով:

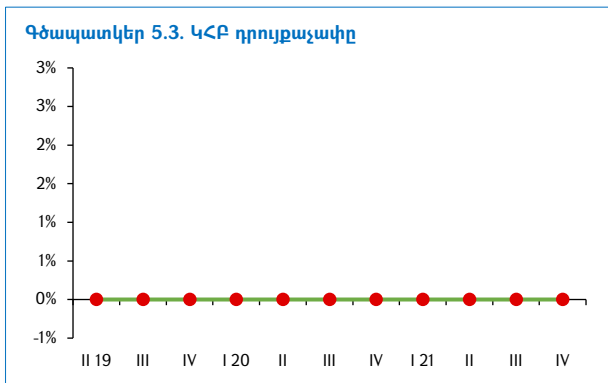
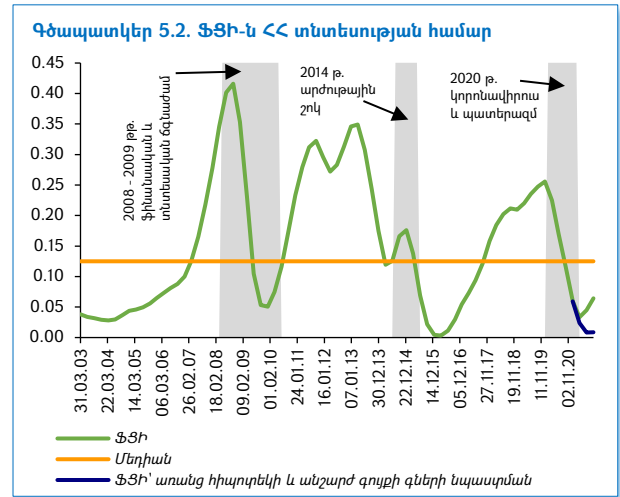
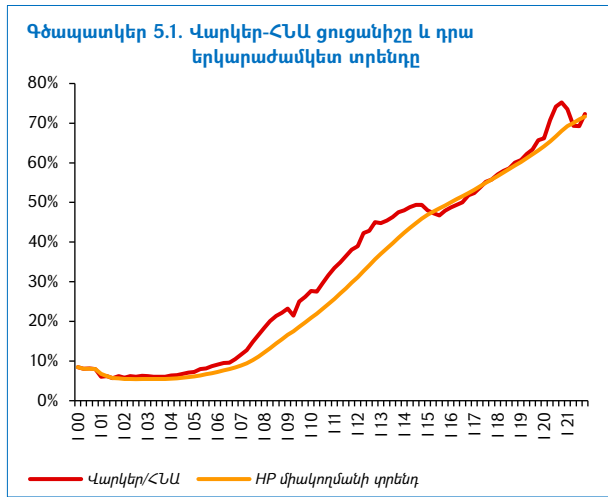
Վարկային շուկայի միտումները ներկայացնող վաղ ահազանգման ցուցանիշների ընդհանրական վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրահանգել, որ վարկային շուկայում վերականգնման միտումները դեռևս լիարժեք չեն դրսևորվում: Վաղ ահազանգման վարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը²³, որը 2020 թ. ՀՆԱ նվազման արդյունքում զգալիորեն աճել էր, 2021 թ. ընթացքում տնտեսության աստիճանական վերականգնմամբ և վարկավորման չափավոր աճով պայմանավորված՝ կրճատվել/ճշգրտվել է դեպի իր երկարաժամկետ տրենդը, ինչը, թերևս, հավանական էր համարվում²⁴ (տե՛ս գծապատկեր 5.1): Միևնույն ժամանակ, վարկային շուկայի միտումները ներկայացնող ֆինանսական ցիկլի ինդեքսը (ՖՑԻ) ցույց է տալիս, որ ՀՀ տնտեսությունը վարկային ցիկլի վերականգնման փուլում է (տե՛ս գծապատկեր 5.2): Հաշվարկների համաձայն, թեև ՖՑԻ-ն անցել է շրջման կետը և ցույց է տալիս որոշակի բարելավման միտումներ, այդուհանդերձ, այդ բարելավումը բացառապես պայմանավորված է հիպոտեկային վարկավորման և անշարժ գույքի շուկայի զարգացումներով և չի կարող վկայել վարկավորման ոլորտում լիարժեք և համասեռ վերականգնման գործընթացի մասին:

Վերոնշյալով պայմանավորված, կարևորելով բանկային համակարգի կողմից տնտեսության վարկավորման սահունության և անընդհատության գործոնը, Կենտրոնական բանկը շարունակել է ԿՀԲ-ն պահպանել անփոփոխ՝ զրոյական մակարդակում (տե՛ս գծապատկեր 5.3):

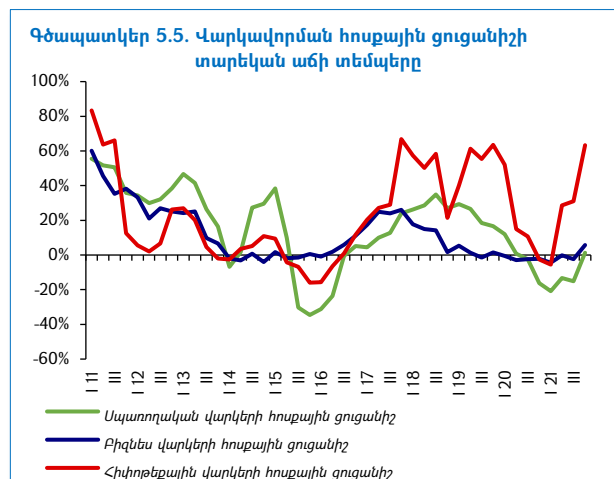
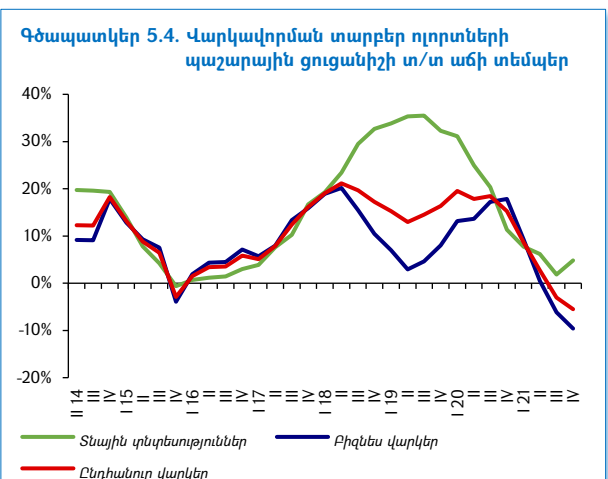
²² https://www.cba.am/Storage/AM/downloads/finstability/Decision_26.07.21.pdf

²³ Ցուցանիշի հաշվարկում ներառված են բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից փոխառությանը տրամադրված վարկերը, ներառյալ՝ անհուսալի դասակարգվածները:

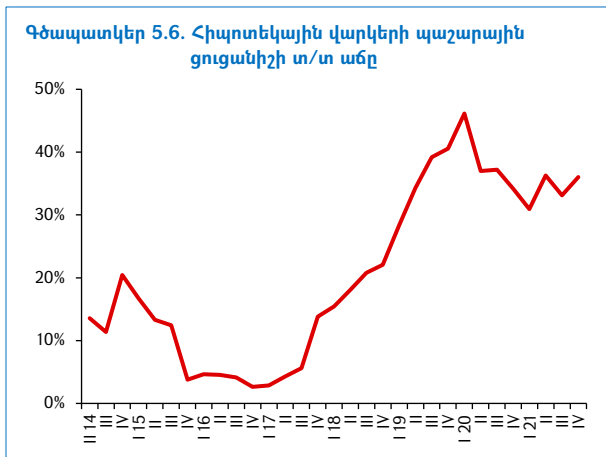
²⁴ Տե՛ս 2021 թ. երկրորդ եռամսյակի ԿՀԲ որոշման հիմնավորումը:

Տարվա ընթացքում ՀՀ բանկային համակարգում շարունակվել են դեռևս փարենսկզբից արձանագրված վարկավորման տեմպերի նվազման միտումները, ինչը հափկապես զգալի է եղել սպառողական և բիզնես վարկերի գծով: Վերջիններիս ծավալները, նախորդ համադրելի ժամանակահատվածների համեմատությամբ, շարունակել են կրճատվել՝ միայն տարեվերջին արձանագրելով թույլ դրական աճի միտումներ (տե՛ս գծապատկերներ 5.4 և 5.5): Վարկերի հոսքի նմանատիպ նվազումը կարելի է ինչ-որ առումով համարել կանխատեսելի՝ հաշվի առնելով 2020 թ. շուկերի մասշտաբները և տևականությունը, որոնց մասով անորոշությունները մասամբ պահպանվել են նաև 2021 թ.: Ակնկալվում է, որ վարկավորման շուկայի բնականոն գործունեության լիարժեք վերականգնումը կարող է ընթանալ սպասվածից ավելի դանդաղ՝ հաշվի առնելով ռուս-ուկրաինական հակամարտությամբ պայմանավորված աշխարհաքաղաքական լարվածությունները և դրա հետ կապված՝ անորոշությունների աճը:

Հիպոտեկային վարկավորման բարձր աճի տեմպերը պահպանվել են: Հիպոտեկային վարկային պորտֆելի աճի տեմպը 2021 թ. պահպանվել է մինչգնաժամային մակարդակում, իսկ նոր տրամադրվող վարկերի ծավալները, տարեսկզբի որոշակի կարճատև նվազումից հետո, շարունակել են գրանցել առաջանցիկ աճ (տե՛ս գծապատկեր 5.6): Հարկ է նաև նշել, որ հիպոտեկային շուկայի նման զարգացումներն ուղեկցվել են անշարժ գույքի շուկայում 2021 թ. երկրորդ կեսին արձանագրված գների աճով, որի արդյունքում միջին ներկայացուցչական անշարժ գույքի գինը²⁵ 2021 թ. վերջի դրությամբ արդեն իսկ գերազանցել է մինչգնաժամային մակարդակը (մանրամասն տե՛ս «Անշարժ գույքի շուկայի զարգացումներ» բաժինը):

Հիպոտեկային վարկավորման և անշարժ գույքի գների միմյանց փոխլրացնող աճերը կարող են վկայել այս ոլորտում համակարգային ռիսկի հնարավոր կուտակման մասին (մանրամասն տե՛ս ներգիր 3-ը): Հիպոտեկային շուկայում համակարգային ռիսկերի հնարավոր կուտակման երևույթներն արդյունավետ հասցեագրելու նպատակով 2021 թ. ընթացքում ավարտին են հասցվել մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության գործիք հանդիսացող պահանջ/գրավի արժեք հարաբերակցության (loan-to-value ratio) առավելագույն սահմանաչափի ներդրման աշխատանքները: Պահանջ/գրավի արժեք սահմանային առավելագույն հարաբերակցության կարգավորմամբ նախատեսված սահմանաչափերը ենթակա են պարտադիր կիրառման 2022 թ. ապրիլից: Տվյալ գործիքի դրույքաչափերը կարող են փոփոխվել՝ կախված հիպոտեկային շուկայում ռիսկերի հեռանկարի հետագա փոփոխություններից:

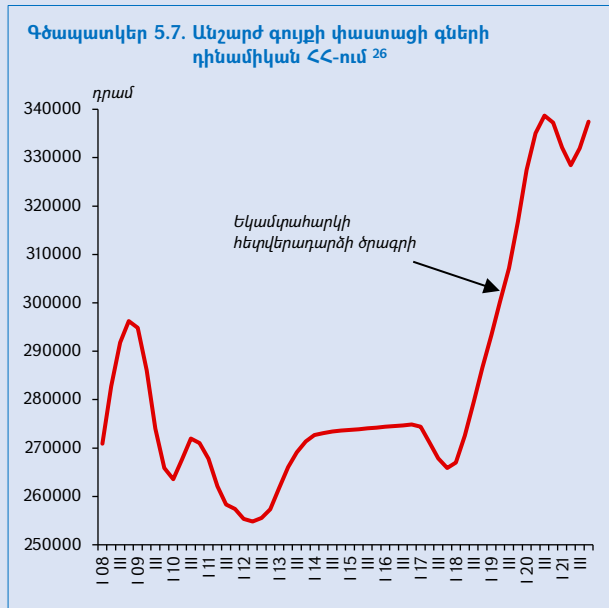
Ներգիր 3

Անշարժ գույքի ֆունդամենտալ գների գնահատումը ՀՀ-ում

Ինչպես հայտնի է, մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունը միաված է վարկավորման ավելցուկային աճի սահմանափակմանը՝ ի թիվս այլ միջանկյալ նպատակների: Այս տեսանկյունից՝ առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի հիպոտեկային վարկավորման ավելցուկային աճը, որը, փոխազդելով անշարժ գույքի շուկայում գների աճի հետ, կարող է ստեղծել համակարգային ռիսկի լուրջ կուտակումներ, որոնք երկարաժամկետում կարող են սպառնալ ամբողջ ֆինանսական համակարգի կայունությանն ու բնականոն տնտեսական զարգացմանը: Ի լրումն 2020 թ. Ֆինանսական կայունության հաշվետվության 2.2 ներդիրում ներկայացված անշարժ գույքի շուկայի վերլուծության, որտեղ ներկայացվում էր առևտրային նպատակով անշարժ գույք պահելու նախասիրությունների աճի և անշարժ գույքի գների կապը, սույն ներդիրով ներկայացվել է համառոտ վերլուծություն, որով փորձ է արվել գնահատելու անշարժ գույքի գների հիմնարարներով պայմանավորված մակարդակը և դրանից հնարավոր շեղման չափը:

²⁵ Երևանում բազմաբնակարան շենքի բնակարանի 1 քմ-ի արժեքը: Աղբյուրը՝ ՀՀ անշարժ գույքի կադաստրի կոմիտե:

Գծապատկեր 1-ը ներկայացնում է անշարժ գույքի փաստացի գների շարժը ՀՀ-ում 2008-2021 թթ. ժամանակահատվածում: Ինչպես տեսնում ենք, 2017-2020 թթ. միջակայքում արձանագրվել է գների զգալի աճ՝ նախորդ ժամանակահատվածների համեմատությամբ: Սույն վերլուծության նպատակն է պարզել, թե արդյո՞ք այս աճը համահունչ է տնտեսության հիմնարարներին և արդյո՞ք չի պարունակում անշարժ գույքի շուկայում գների «գերտաքացման» ռիսկեր: Այս հարցերին պատասխանելու համար փորձ է արվել գնահատելու տնտեսական հիմնարարներով պայմանավորված անշարժ գույքի գինը և փաստացի գները համադրելու վերջինիս հետք:

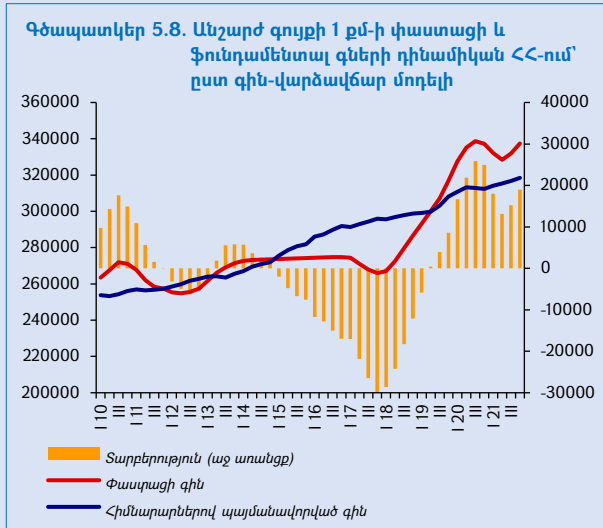
Մասնագիտական գրականությունում վերոնշյալ խնդրի առնչությամբ մեծ տարածում ունեն **երկու խումբ մեթոդներ**: Հարկանշական է, որ դիտարկված բոլոր մեթոդներն էլ ելնում են այն կանխավարկածից, որ ինչպես ցանկացած ֆինանսական ակտիվի, այնպես էլ անշարժ գույքի պարագայում **գների աճը դեռևս չի վկայում «գերտաքացման» մասին**: Համապատասխան եզրահանգում կատարելու համար անհրաժեշտ է առնվազն նորմավորել անշարժ գույքի գները (կամ, որ նույնն է՝ համեմատել անշարժ գույքի գնի աճը որևէ այլ հիմնարար ցուցանիշի հետ): Ընդ որում, **մեթոդների առաջին խումբը, որ պայմանականորեն կանվանենք գին-վարձավճար**, ենթադրում է անշարժ գույքի գների նորմավորում՝ վարձակալության վճարի միջոցով: **Երկրորդ՝ գին-եկամուրներ** խմբի պարագայում նորմավորումը իրականացվում է տնային տնտեսությունների տնօրինվող եկամտի օգնությամբ: Այլ կերպ ասած՝ առաջին մեթոդի դեպքում անշարժ գույքի գնի՝ հիմնարար մակարդակից հնարավոր շեղման վերաբերյալ դատողության համար հիմք է հանդիսանում վարձավճարը, երկրորդ դեպքում՝ տնտեսությունում եկամուրները:

Գին-վարձավճար մեթոդների մոդելային շրջանակը մեծ մասամբ ձևակերպվել է Hott, Monnin (2008)²⁷ և Bergman, Sorensen (2021)²⁸ աշխատանքներում: Դա, ընդհանուր առմամբ, ունի հետևյալ տրամաբանությունը. առանցքային հասկացությունն անշարժ գույքի պահանջարկի գինն է, որը սահմանվում է որպես ներկա և սպասվող վարձակալական վճարների զույգ ներկա արժեք: Սպասվող վարձակալական վճարների գնահատման համար օգտագործվում է վեկտորական ավտոռեգրեսիվ մեթոդ: Ընդ որում, այդ վարձավճարները բերվում են ներկա արժեքի հիպոթեզային տրոստագրույքի միջոցով: Ստացվող մեծությունը, ըստ էության, ներկայացնում է անշարժ գույքի պահանջարկի գինը: Հաջորդ քայլով գնահատվում է պարզագույն մոդել, որով փորձ է արվում բացատրելու անշարժ գույքի փաստացի գինը ստացված պահանջարկի գնով: Այս մոդելի գնահատված արժեքը, ըստ էության, հիմնարարներով պայմանավորված անշարժ գույքի գինն է, իսկ ավելցուկային արժեքը՝ «գերտաքացման» աստիճանը ցույց տվող ցուցանիշը:

²⁶ Աղբյուրը՝ ՀՀ անշարժ գույքի կադաստրի կոմիտե:

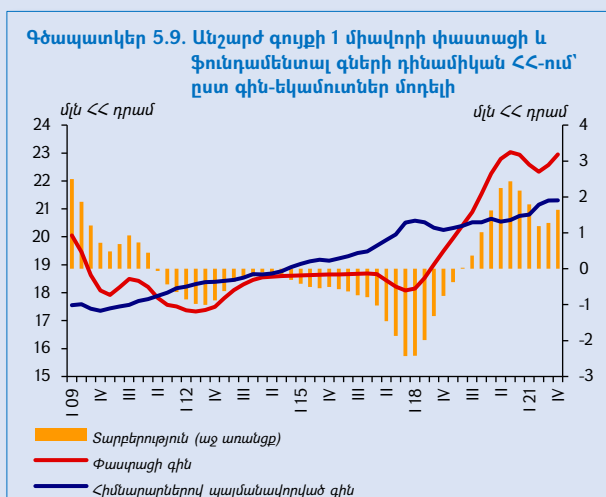
²⁷ C. Hott, P. Monnin, “Fundamental Real Estate Prices: An Empirical Estimation with International Data”, The Journal of Real Estate Finance and Economics, Vol. 36, N. 4, 2008.

²⁸ M. Bergman, P. Sorensen, “The Interaction of Actual and Fundamental House Prices: A General Model with an Application to Sweden”, Journal of Housing Economics, Vol. 54, 2021.

Գծապատկեր 2-ը ամփոփում է վերոնշյալ մոդելի կիրառության արդյունքները, որոնց համաձայն, սկսած 2019-ի առաջին եռամսյակից, անշարժ գույքի փաստացի գները էապես բարձր են ֆունդամենտալ գներից:

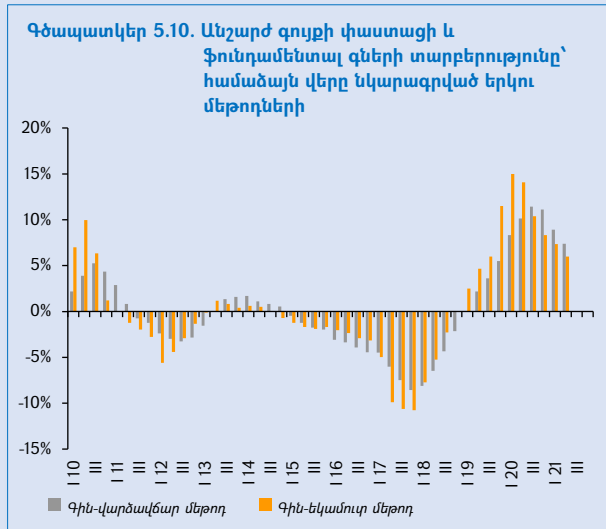
Գին-եկամուտների մեթոդների շարքում առանձնանում է Plasil, Andrie (2019)²⁹ աշխատանքում ձևակերպված մոտեցումը: Այս դեպքում անշարժ գույքի պահանջարկի գինը սահմանվում է հետևյալ տրամաբանությամբ. ենթադրվում է, որ անշարժ գույքի նորմալ, հիմնարարներով պայմանավորված մակարդակը ուղղակիորեն կախված է տնտեսավարողի նորմալ պարտքային ծանրաբեռնվածության մեծությունից: Մոդելի գնահատումը կատարվում է հետևյալ հերթականությամբ. նախ՝ պարտքի սպասարկում-եկամուտ ցուցանիշի (DSTI) հավասարակշիռ արժեքը համարելով 30%, տնային տնտեսությունների միջին ամսական տնօրինվող եկամտից դուրս է բերվում հիպոտեկային վարկի ամսական անուիտետի մեծությունը: Երկրորդ՝ հաշվի առնելով հիպոտեկային վարկերի փաստացի տոկոսադրույքները և ներկայացուցչական հիպոտեկայի պայմանագրային ժամկետը համարելով 20 տարի, ամսական անուիտետի մեծությունից անցում է կատարվում տվյալ անուիտետի մեծությանը համապատասխան հիպոտեկային վարկի մեծությանը: Երրորդ՝ պահանջ-գրավի արժեք ցուցանիշի (LTV) հավասարակշիռ արժեքը համարելով 80%, վարկի մեծությունից դուրս է բերվում անշարժ գույքի պահանջարկի գինը: Վերջապես, ինչպես նախորդ մեթոդի դեպքում, փաստացի և պահանջարկի գների փոխադրեցության ներքո գնահատվում է անշարժ գույքի ֆունդամենտալ գինը:

Գծապատկեր 3-ը ամփոփում է վերոնշյալ մոդելի կիրառության արդյունքները, որոնք գրեթե համընկնում են նախորդ մեթոդի արդյունքներին: Ըստ գծապատկերի՝ սկսած 2018-ի չորրորդ եռամսյակից, անշարժ գույքի փաստացի գները էապես բարձր են ֆունդամենտալ գներից:

²⁹ M. Plasil, M. Andrie, "Assessing House Price Sustainability", Czech National Bank / Thematic Article on Financial Stability, 2019.

Ամփոփելով կարելի է նշել, որ, վերը նկարագրված երկու մեթոդներով կատարված հաշվարկների համաձայն, **վերջին երեք տարիների ընթացքում անշարժ գույքի շուկայի փաստացի գները գերազանցել են գնահատվող հիմնարարներով պայմանավորված «նորմալ» գները:** Այլ կերպ ասած՝ կարելի է ենթադրել, որ ՀՀ անշարժ գույքի շուկայում առկա են որոշակի «գերփաքացման» միտումներ: Նմանատիպ զարգացումները ՀՀ ԿԲ ուշադրության կենտրոնում են, և դրանց հասցեագրման նպատակով ՀՀ ԿԲ-ի կողմից 2021 թ. սահմանվել են մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության որոշակի մեխանիզմներ, մասնավորապես՝ վարկ/ գրավ հարաբերակցության առավելագույն սահմանաչափերը, որոնց կիրառումը կնպաստի այդ ռիսկերի առավել արդյունավետ կառավարմանը:

6. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կարևորելով վճարային համակարգերի նշանակությունն ու ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության և երկրի ֆինանսական կայունության վրա՝ Կենտրոնական բանկը շարունակում է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել համակարգային նշանակություն ունեցող վճարային և արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերին և դրանց գործունեությունն ապահովող հեռահաղորդակցման ցանցերին:

6.1. ՄԻՋՔԱՆԿԱՅԻՆ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ ՀՀ ԿԲ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ

Կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (ԷՎՀ) հաշվետու ժամանակաշրջանում կատարվել է 23390.1 մլրդ ՀՀ դրամի 4.5 մլն վճարում (վճարային հաղորդագրություն)՝ ապահովելով համապատասխանաբար 12.7% և 20.8% աճ՝ 2020 թ. համեմատությամբ: Միջբանկային վճարումների ծավալի աճը նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատությամբ կազմել է 11.9% (մինչդեռ 2020 թ. գրանցվել էր 2.6% աճ՝ 2019 թ. համեմատությամբ), զուտ բյուջետային վճարումների աճը՝ 14.8% (նախորդ ժամանակաշրջանի 4.9 %-ի փոխարեն):

Համակարգում ռիսկայնությունը դիտարկվում է ստորև ներկայացվող ուղղություններով:

Վարկային ռիսկ

Համակարգում հաշվարկային բանկի (Կենտրոնական բանկի) վարկային ռիսկը բացակայում է, քանի որ Կենտրոնական բանկը միջօրյա վարկեր է տրամադրում համակարգի մասնակիցներին միջօրյա ռեպո գործիքով, որն ապահովված է բարձր իրացվելի ակտիվներով, իսկ ներգրավված միջոցի չափը հաշվարկվում է պարտատոմսի շուկայական արժեքով՝ նվազեցրած սկզբնական մարժայով (haircut): Միաժամանակ, բացակայում է նաև ստացող (շահառուի) բանկի վարկային ռիսկը, քանի որ վերջինս իրեն հասցեագրված վճարման մասին տեղեկանում է միայն վճարման վերջնական և անվերադարձելի դառնալուց հետո:

Իրացվելիության ռիսկ

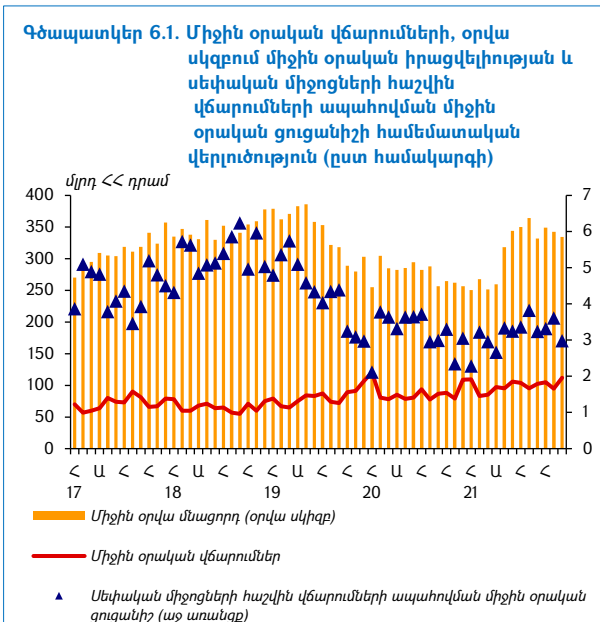
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման համար կիրառվող սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշը³⁰ հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել է 3.2 (2020 թ. նույն ժամանակաշրջանում՝ 3.1), առավելագույնը՝ օգոստոսին՝ 3.8 (2020 թ. առավելագույն ցուցանիշը՝ փետրվարին՝ 3.8)³¹: Միջին օրական վճարումները և օրվա սկզբի իրացվելիությունը տարվա ամիսների ընթացքում գրեթե նույն մակարդակում են եղել:

³⁰ Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի հաշվարկման հիմքում բանկերի՝ ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվներում օրվա սկզբում առկա իրացվելիության և հաշվով կապարված դեբետների (վճարումների) հարաբերակցությունն է: Ցուցանիշը չի ներառում բանկերի սպուցումները (հանդիպակաց վճարումները), որի նպատակն է իրականացնել սթրես իրավիճակի վերլուծություն՝ գնահատելու համար օրվա ընթացքում լրացուցիչ իրացվելիություն չստանալու պայմաններում բանկերի վճարումների մերժման հավանականությունը. այն է՝ որքանով կարող են բանկերն ապահովել իրենց վճարումները միայն օրվա սկզբում առկա սեփական միջոցների հաշվին: Բանկերի կողմից իրենց հաշիվների՝ կանխիկով ամրագրումները ներառված չեն հաշվարկում: Ցուցանիշը հաշվարկվում է ըստ համակարգի (բոլոր բանկերինը՝ համախառն):

³¹ 2019 թ. հունիսից բանկերը կարողանում են պահուստավորել նաև արտարժույթով, ինչի արդյունքում դրամային հաշիվների մնացորդները նվազել են, հեղուկաբար՝ համեմատական նվազել են նաև վերոնշյալ ցուցանիշները՝ պահպանելով ընդհանուր բարձր մակարդակ:

Այսպիսով՝ օրվա սկզբին միջին իրացվելիությունը 3 և ավելի անգամ գերազանցում է միջին օրական վճարումները, ինչը շատ բարձր ցուցանիշ է: Պետք է նաև հաշվի առնել, որ ցուցանիշի հաշվարկում ընդգրկված չեն բանկերի հանդիպակաց ստացումները (հաշվին կատարվող կրեդիտները) և/կամ այլ աղբյուրներից իրացվելիության համալրմանն ուղղված միջոցները, ինչն էլ ավելի է չեզոքացնում իրացվելիության դիսկը: Բացի այդ, աննշան է նաև իրացվելիության անբավարարության պատճառով գրանցված մերժումների տեսակարար կշիռը ընդհանուր էՎՀ վճարումների ծավալում (0.1%) և քանակում (0.0003%):

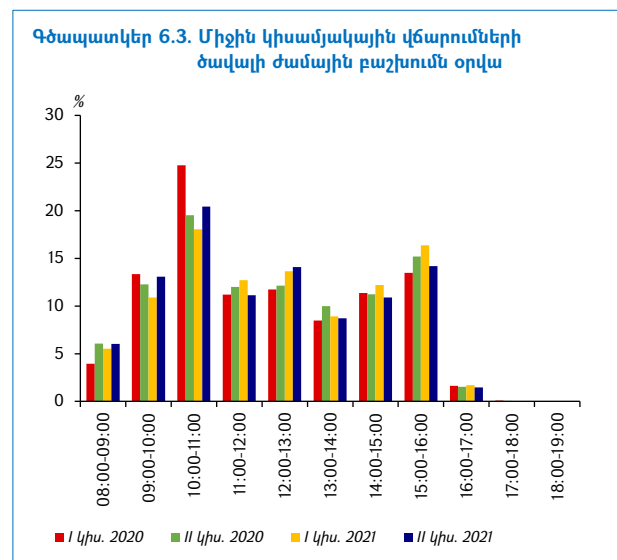
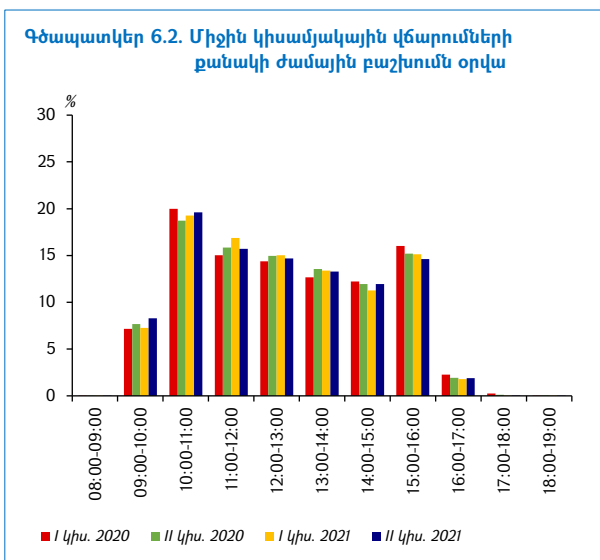
Իրականացվել է նաև նույն ցուցանիշի մշտադիտարկում ըստ առանձին բանկերի, որի արդյունքների հիման վրա իրացվելիության դիսկի հավանականությունը գնահատվում է նվազագույն:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վճարումների ժամային բաշխվածությունը

Հաշվետու ժամանակաշրջանում վճարումների քանակի պիկ է համարվում 10:00-11:00 ժամային միջակայքը, որի ընթացքում կատարվել է վճարումների քանակի, միջին հաշվով, 19.4%-ը: Չնայած դրան, վճարումների քանակային բաշխումն օրվա ընթացքում հիմնականում համաչափ բնույթ ունի:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վճարումների ծավալային պիկը նույնպես գրանցվել է 10:00-11:00 ժամային միջակայքում՝ կազմելով օրվա ընթացքում վճարումների ընդհանուր ծավալի 19.2%-ը: Պիկային միջակայքը բաժին է ընկնում օրվա առաջին կեսին, ինչը մեղմում է կենտրոնացման հետ կապված ռիսկերը, քանի որ խնդիրների դեպքում մասնակիցները վճարումները տվյալ օրը կատարելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու ժամանակ են ունենում:

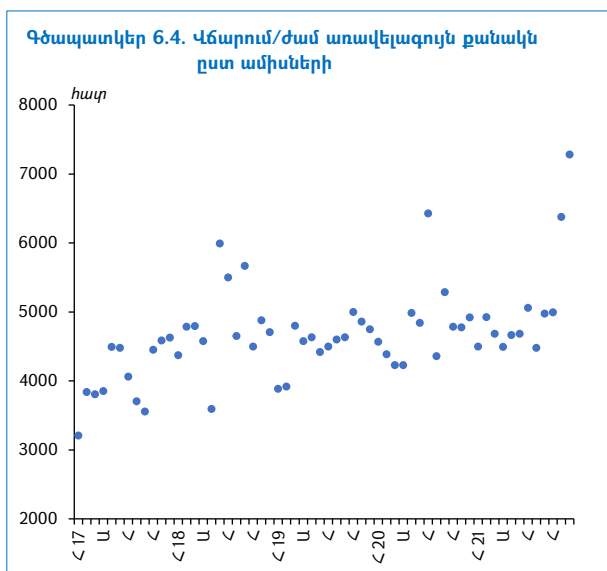
Հաշվի առնելով համակարգի թողունակության բավարար մակարդակը, իրացվելիության և հասանելիության ցուցանիշների դրական արդյունքները, ինչպես նաև մերժումների աննշան կշիռն ընդհանուր վճարումներում՝ օրվա որոշակի ժամերին կուտակումները խնդիրներ չեն ստեղծել, և ռիսկի առաջացման հավանականությունը, ընդհանուր առմամբ, գնահատվում է ցածր:

Համակարգի թողունակությունը

Համակարգում մեկ ժամվա ընթացքում կատարված վճարումների քանակի առավելագույն ցուցանիշները (ըստ յուրաքանչյուր ամսվա) 2020 թ. համեմատությամբ, ընդհանուր առմամբ, պահպանել են նույն մակարդակը, սակայն տարվա վերջին ամիսներին գրանցվել է ժամում վճարումների քանակային ցուցանիշների աճ, ինչը պայմանավորված է համակարգի ծրագրային մոդուլներից մեկում կատարված փոփոխություններով, որի արդյունքում ավելացել է վճարումների մշակման արագությունը՝ ավելացնելով համակարգի թողունակության ընդհանուր մակարդակը:

Առավելագույն ժամային ցուցանիշը 2021 թ. ընթացքում կազմել է 7283 վճարում/ժամում (2020 թ.՝ 6429): Պիկ ժամը գրանցվել է 10:00-11:00-ի միջակայքում՝ դեկտեմբերին՝ կազմելով այդ օրվա վճարումների քանակի 40.0%-ը, ծավալի 32.7%-ը): Տվյալ առավելագույն ցուցանիշը պայմանավորված է այդ օրը տվյալ ժամային միջակայքում վճարումների մեծ հոսքով: Հաշվի առնելով համակարգի ծրագրային մոդուլում կատարված փոփոխությունները՝ վճարումները շատ արագ կլանվել են համակարգի կողմից, և գործառնական օրը փակվել է ժամանակին՝ չստեղծելով խնդիրներ մասնակիցների համար:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում ժամում վճարումների քանակը բնութագրող որոշակի խոշոր սահմանաչափերի (ժամում վճարումների հոսքի մեծությունը բնութագրող ցուցանիշների) գծով նույնպես որոշակի աճ է նկատվում՝ պայմանավորված վերոնշյալ ծրագրային փոփոխություններով և վճարումների քանակի ընդհանուր աճով: Մինչև ժամանակ, նշված ցուցանիշների կշիռը շարունակում է չնչին մնալ. մասնավորապես՝ ժամում 4300 և ավելի վճարումների ցուցանիշը՝ 4.8% (2020 թ.՝ 1.6%), 3500-4300 վճարում/ժամ՝ 8.3% (2020 թ.՝ 5.0%), 2500-3500՝ 22.0% (2020 թ.՝ 14.2%) ընդհանուր գործառնական ժամերում:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վճարումների օրական առավելագույն ցուցանիշը 13.7%-ով ավելի է, քան 2020 թ. առավելագույն ցուցանիշը՝ 32400 վճարում/օր (2020 թ. պիկը՝ 28487): Տվյալ օրը եղել է սեպտեմբերին և հատկանշական է, որ դրան նախորդել է 4 ոչ աշխատանքային օր, և վճարումների քանակային մեծ հոսքը հանգեցրել է համակարգում գերծանրաբեռնված աշխատանքի՝ ամբողջ օրվա ընթացքում: Չնայած դրան՝ համակարգն ամբողջությամբ կլանել է այդ հոսքը, և գործառնական օրը փակվել է սահմանված ժամին:

Հաշվի առնելով, որ վերոնշյալ սահմանային ցուցանիշների մասնաբաժինը ընդհանուր վճարային հոսքում դեռևս փոքր է, և կատարված փոփոխությունների արդյունքում զգալիորեն ավելացել է համակարգի թողունակության մակարդակը՝³² վերջինիս հետ կապված ռիսկերի առաջացման հավանականությունը, ընդհանուր առմամբ, գնահատվում է ցածր:

Համակարգի գործառնական հասանելիությունը

Հաշվետու ժամանակաշրջանում էլեկտրոնային վճարումների համակարգի հասանելիության վրա ազդեցություն ունեցող էական (1 ժամ և ավելի տևողությամբ) միջադեպ չի գրանցվել, որի արդյունքում էՎՀ գործառնական հասանելիությունը տարվա ընթացքում կազմել է 100%³³:

6.2. ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

ՀՀ-ում արժեթղթերի հաշվարկներն իրականացվում են 2 համակարգերի միջոցով՝ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի «Արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով» (այսուհետ՝ ԱՀՀՄՀ) և Կենտրոնական բանկի «Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով» (այսուհետ՝ ՊԱՀՀՀ):

Երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված՝ 2021 թ. ՊԱՀՀՀ-ով կատարվել են մոտ 17,486.2 մլրդ ՀՀ դրամ անվանական արժեքով գործառնություններ (2020 թ.՝ 13,679.6 մլրդ ՀՀ դրամի). նախորդ տարվա համեմատությամբ գործառնություններն ավելացել են 27.8%-ով: Նման աճը հիմնականում պայմանավորված է «ազատ առաքում» գործարքների աճով: Երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված՝ 2021 թ. ԱՀՀՄՀ-ով կատարվել են մոտ 1,292.8 մլրդ ՀՀ դրամ անվանական արժեքով գործառնություններ (2020 թ.՝ 918.9 մլրդ ՀՀ դրամի), ինչը նախորդ տարվա համեմատությամբ ավելացել է 40.7%-ով: Նշված աճը պայմանավորված է կորպորատիվ պարտատոմսերի, ՀՀ անունից թողարկված պարտատոմսերի, այդ թվում՝ եվրոպարտատոմսերի արտաբորսայական փոխանցումների, ինչպես նաև Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի բորսայական գործառնությունների աճով: Մասնավորապես՝ 2021 թվականին, նախորդ տարվա համեմատությամբ, զգալի աճել են տեղական կորպորատիվ պարտատոմսերի արտաբորսայական փոխանցումները:

2021 թ. ՊԱՀՀՀ-ով իրականացված գործարքները կազմել են ՀՀ արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերով երկրորդային շուկայում կատարված գործառնությունների 93.1%-ը (նախորդ տարվա 93.7%-ի փոխարեն): Ֆինանսական կայունության տեսակետից՝ ՊԱՀՀՀ համակարգը շարունակում է առանցքային նշանակություն ունենալ և դասվում է համակարգային նշանակություն ունեցող համակարգերի շարքին:

³² Օրինակ՝ ժամում 3500 և ավելի վճարումների մասնաբաժինը կազմում է տարեկան 13.1%:

³³ ԷՎՀ մասնակցության պայմանագրով համակարգի գործառնական հասանելիության մակարդակը սահմանված է տարեկան առնվազն 98.0%:

Աղյուսակ 4. ԿԲ պետական պարտավորումների հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ³⁴

Փոխանցումներ	2019 թ.	2020 թ.	2021 թ.
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո, հակադարձ ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով, մլրդ ՀՀ դրամ)	10,794	13,616	17,416
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո, հակադարձ ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	31,061	33,847	33,893
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	51.9	62.7	69.7
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	902	993	616
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումներ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	10,846	13,679.6	17,486.2
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումների քանակ (հատ)	31,963	34,840	34,509

ՊԱՀՀՀ-ում, ինչպես նաև ԱՀՀՄՀ-ում արտաբորսայական գործարքների հետ կապված հաշվարկներում կիրառվում է «առաքում՝ վճարման դիմաց» (DVP) սկզբունքը, բորսայական գործարքները կատարվում են արժեթղթերի և դրամական միջոցների նախնական դեպոնացմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս բացառելու գործընկերոջ ռիսկը: Համակարգերում կիրառվող համախառն եղանակով հաշվարկների իրականացման և անվերադարձելիության սկզբունքները բացառում են վարկային ռիսկի առաջացումը:

Աղյուսակ 5. Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ³⁵

Փոխանցումներ ³⁶	2019 թ.	2020 թ.	2021թ.
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով, մլրդ ՀՀ դրամ)	666.4	832.3	1,139.8
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	4,088	2,557	4,020
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլրդ ՀՀ դրամ)	55.7	86.7	153.0
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո) հետ կապված գործառնությունների քանակ (հատ)	2,711	4,058	4,382
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումներ (անվանական արժեքով, մլրդ ՀՀ դրամ)	722.1	918.9	1,292.8
Ընդամենը արժեթղթերի փոխանցումների քանակ (հատ)	6,799	6,615	8,402

2021 թ. ՊԱՀՀՀ անխափան աշխատանքի վրա ազդեցություն ունեցող էական (մեկ ժամ և ավելի տևողությամբ) միջադեպեր չեն եղել:

ՊԱՀՀՀ առաջնային շուկայի և երկրորդային շուկայի ենթահամակարգերի գործառնական հասանելիությունը եղել է 100%:

Ելնելով վերը նշվածից՝ կարելի է ՊԱՀՀՀ-ն գնահատել որպես հուսալի և անվտանգ:

³⁴ Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ՊԱՀՀՀ համակարգի հաշվարկները և չի ընդգրկում ՀԿԴ ամփոփ ներդրողների հաշվով կատարված փոխանցումներն ու ենթապահառուների կողմից իրենց հաճախորդների համար կատարված ներքին փոխանցումները:

³⁵ Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ԱՀՀՄՀ հաշվարկները ինչպես կորպորատիվ արժեթղթերով (այդ թվում՝ արտասահմանյան արժեթղթերով), այնպես էլ ՀՀ անունից թողարկված եվրոպարտավորումներով և որպես ենթապահառու հաշվառված պետական (գանձապետական) պարտավորումներով:

³⁶ 2019 և 2020 թվականների արտաբորսայական գործարքների հետ կապված գործառնությունների տվյալները ճշգրտվել են՝ ընդունելով ՀԿԴ-ի կողմից ներկայացված ճշգրտումները:

Վճարային քարտերով իրականացված գործարքների առանձնահատկությունները

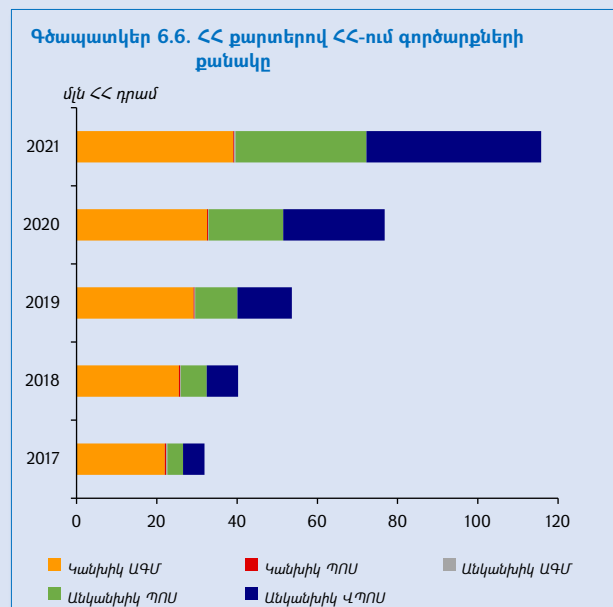
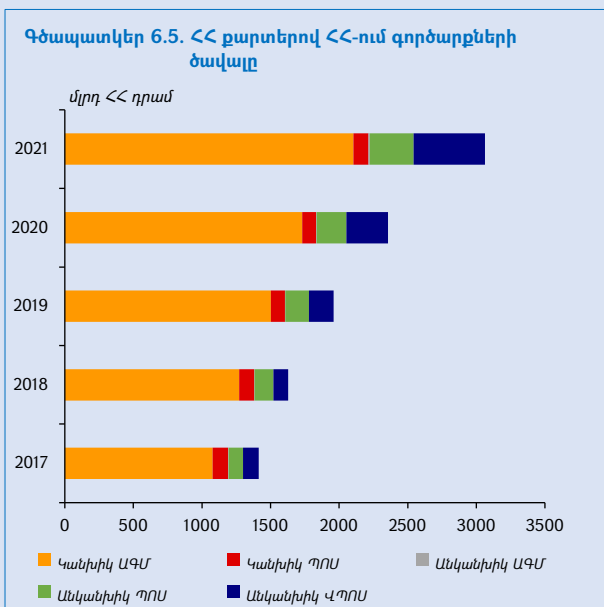
Հայաստանի Հանրապետությունում վճարային քարտերը մանրածախ ոլորտում կիրառվող ամենատարածված վճարային գործիքն են, այդ պատճառով էլ դրանց կիրառմամբ կատարված գործարքների վերաբերյալ ցուցանիշները հստակ կարող են արտացոլել անկանխիկ գործարքների ծավալային և քանակային փոփոխությունները: ՀՀ-ում, նաև կորոնավիրուսի համավարակով պայմանավորված, 2020 թ-ից արագ տեմպով աճում է անհատական վճարային քարտերի քանակը՝ 2021 թ. վերջի դրությամբ կազմելով 1,5 մլն քարտ (ՀՀ բանկերի կողմից թողարկված վճարային քարտերի 54%-ը): Ընդհանուր առմամբ, ՀՀ բանկերի կողմից թողարկված վճարային քարտերի քանակն ավելացել է 8.3%-ով:

Անկանխիկ գործառնությունների ավելացմանն է ուղղված նաև «Անկանխիկ գործառնությունների մասին» ՀՀ օրենքը, որը 2022 թ. հունվարին ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից և ուժի մեջ է մտնելու 2022 թ. հուլիսի 1-ից:

Անկանխիկ գործարքների նկատմամբ ծնավորված պահանջարկով պայմանավորված՝ աճել է անկանխիկ գործարքների սպասարկման հիմնական ենթակառուցվածք հանդիսացող ֆիզիկական և վիրտուալ ՊՈՍ տերմինալների քանակը. համապատասխանաբար՝ 41%-ով և 30%-ով:

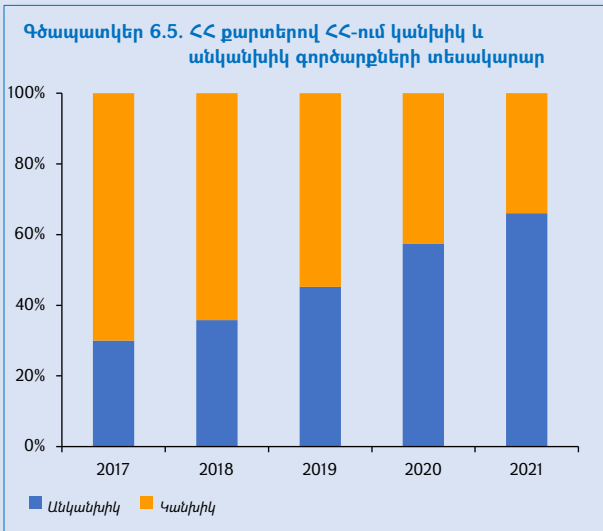
ՀՀ քարտերով գործարքներ ՀՀ-ում

ՀՀ քարտերով ՀՀ-ում գործարքների ծավալային ցուցանիշը 2021 թ., նախորդ տարվա համեմատությամբ, աճել է 30%-ով՝ կազմելով 3,063 մլրդ ՀՀ դրամ: Անկանխիկ վճարումների ծավալային աճը (61.4%՝ 2020 թ. համեմատությամբ) զգալիորեն գերազանցում է կանխիկ գործառնությունների աճը (21.0%՝ 2020 թ. համեմատությամբ), որի արդյունքում անկանխիկ գործառնությունների ծավալի տեսակարար կշիռը նախորդ տարվա համեմատությամբ ավելացել է 5.4 տոկոսային կետով՝ կազմելով 27.7% (տե՛ս գծապատկեր 1):

ՀՀ քարտերով ՀՀ-ում գործարքների քանակային ցուցանիշը նախորդ տարվա համեմատությամբ գրանցել է 50.8% աճ՝ շնորհիվ անկանխիկ գործարքների քանակի 73.5% աճի: 2020 թ-ից սկսած՝ անկանխիկ գործառնությունների քանակը գերազանցում է կանխիկ գործառնությունների քանակը. 2021 թ. ընդհանուր վճարումների քանակում 66%-ը կազմել են անկանխիկ գործառնությունները՝ 76.4 մլն գործարք (տե՛ս գծապատկեր 2):

Վերոնշյալը համադրելով նաև անկանխիկ վճարումների ծավալային աճի տեմպի հետ՝ կարելի է փաստել անկանխիկ գործարքների կատարելու մշակույթի ամրապնդման մասին (տե՛ս գծապատկեր 3):

Տարեցտարի նկատվում է նաև ինտերնետ միջավայրում իրականացված գործարքների ծավալային և քանակային աճ:

Միջազգային գործարքներ

Ինչպես ակնկալվում էր, նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել են նաև ՀՀ քարտերով արտասահմանում (ծավալ՝ 30%-ով, քանակ՝ 51%-ով) և արտասահմանյան քարտերով ՀՀ-ում (ծավալ՝ 70%-ով, քանակ՝ 113%-ով) կատարված գործարքների (այդ թվում՝ ինտերնետ միջավայրում) ծավալային և քանակային ցուցանիշները. ՀՀ քարտերով արտասահմանում իրականացվել է 225.6 մլրդ դրամի 8.8 մլն գործարք, իսկ արտասահմանյան քարտերով ՀՀ-ում՝ 254 մլրդ դրամի 10.9 մլն գործարք:

«ԱրՔա» քարտային համակարգ

ՀՀ-ում քարտային ոլորտը սպասարկող առանցքային ենթակառուցվածք է «ԱրՔա» քարտային համակարգը, որի պրոցեսինգի միջոցով է իրականացվում ՀՀ-ում քարտային գործարքների գերակշռող մասը: «ԱրՔա»-ի պրոցեսինգային կենտրոնը միջնորդ պրոցեսոր է (Third party processor) ՀՀ-ում գործող միջազգային քարտային համակարգերի (Visa, Mastercard, AMEX, JCB, Unionpay, DinersClub) համար: «ԱրՔա» և ռուսական «МИР» քարտային համակարգերի՝ 2017 թ. ձևավորված համագործակցության շնորհիվ հնարավոր դարձավ «ԱրՔա» քարտերի սպասարկումը ՌԴ-ում և «МИР» քարտերի սպասարկումը ՀՀ-ում, որոնց ծավալները տարեցտարի աճում են (նախորդ տարվա համեմատությամբ ծավալային աճը համապատասխանաբար կազմել է 122.5% և 100.4%): 2021 թ. դեկտեմբերին ավարտվել են փորձնական շահագործման աշխատանքները, և 2022 թ. կներդրվի «ԱրՔա» և «МИР» քարտից քարտ անդրսահմանային փոխանցումների իրականացման ծառայությունը, որը կընդլայնի ՌԴ-ում և ՀՀ-ում բնակվող ֆիզիկական անձանց միջև դրամական միջոցների փոխանցման հնարավորությունները:

Իր ցուցանիշներով «ԱրՔա»-ն հանրային նշանակություն ունեցող մանրածախ վճարումների համակարգ է, և վերջինիս գործառնական հուսալիությունն ու անվտանգությունը ՀՀ ԿԲ մշտադիտարկման առարկա են, իսկ համակարգում տեղի ունեցած զգալի միջադեպերը (1 ժամ և ավելի տևողությամբ), դրանց պատճառները և վերացմանն ուղղված միջոցառումները ՀՀ կենտրոնական բանկի ուշադրության կենտրոնում են: 2021 թ. համակարգում նշանակալի միջադեպերից մեկը տևել է մի քանի օր (հոկտեմբերի 1-5), մյուսը՝ մոտ 2 ժամ (դեկտեմբերի 13-ին): Միջադեպերի ընթացքում համակարգն անկայուն է աշխատել, և քարտային հիմնական գործառնությունները (քարտերով կանխիկ և անկանխիկ գործարքները, այդ թվում՝ բանկերի հավելվածներով և «ԱրՔա»-ի վեբկայքով) հասանելի են եղել ընդհատումներով: ՀՀ կենտրոնական բանկը մշտական կապի մեջ է եղել «ԱրՔա»-ի թիմի հետ և հսկել է ձեռնարկվող քայլերի ընթացքը: Միջադեպերի պատճառները բացահայտվել են, և «Արմենիան Քարդ» ՓԲԸ-ի կողմից մշակվել են միջոցառումներ՝ հետագայում նման պատճառներով պայմանավորված միջադեպերը

բացառելու համար: Կարևորելով «Արքա» համակարգում ռիսկերի պարզաճ կառավարման առանցքային նշանակությունը՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից վճարային համակարգերի հսկողության (payment systems oversight) շրջանակներում պարբերաբար իրականացվում է համակարգին բնորոշ ռիսկերի ցուցանիշների մշտադիտարկում, նաև նախատեսվում է իրականացնել «ԱրՔա» համակարգի գործառնական ռիսկերի կառավարման՝ Միջազգային հաշվարկների բանկի (BIS- Bank for International Settlement) կողմից սահմանված պահանջներին (սկզբունքներին) համապատասխանության գնահատում:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1
Մակրոպրոդենցիալ քարտեզի հաշվարկում ընդգրկված ցուցանիշներ

Խումբ	Ցուցանիշ
Մակրոռիսկեր	Իրական ՀՆԱ տարեկան աճ
	12-ամսյա գնաճ
	Տրանսֆերտների տարեկան աճ
	Ընթացիկ հաշիվ/ՀՆԱ հարաբերակցություն
	Արտաքին պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցություն
Վարկային ռիսկ	Տնային տնտեսությունների վարկեր/ՀԱՏԵ հարաբերակցություն
	Ձեռնարկություններին տրված վարկերի տարեկան աճ
	Հիպոտեկային վարկերի տարեկան աճ
	Սպառողական վարկերի տարեկան աճ
	Տնային տնտեսությունների վճարած տոկոսավճարներ/ՀԱՏԵ հարաբերակցություն
	Լևերիջ
Շուկայական ռիսկ	Բնակելի տների գների տարեկան աճ
	Բնակարանի գին/միջին տարեկան աշխատավարձ հարաբերակցություն
	Տոկոսադրույքի մարժա
	Արտարժույթային համախառն դիրք
	Արտարժույթային վարկերի տարեկան աճ
	ՊԿՊ եկամտաբերություն
Իրացվելիության ռիսկ	Բարձր իրացվելի ակտիվներ/ընդհանուր ակտիվներ հարաբերակցություն
	Միջբանկային ֆինանսավորում/բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորություններ հարաբերակցություն
Բանկային համակարգի՝ ռիսկերի կլանման ունակություն	Նորմատիվային կապիտալը գերազանցող կապիտալի մեծություն
	Մասհանումներ/չաշխատող վարկեր հարաբերակցություն
	Շահութաբերություն ըստ ակտիվների
	Շահութաբերություն ըստ կապիտալի

Մակրոպրոդնցիալ քարտեզ	10
Տարվա ընթացքում որոշ ռիսկերի կուտակումների նվազում է արձանագրվել	11
Տնտեսական աճի ցուցանիշներն ըստ տարածաշրջանների	13
Տնտեսության ճյուղերի աճի դինամիկան	14
Չաշխատող վարկերի կշիռը տնտեսության ճյուղերի վարկային պորտֆելներում	14
Տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքը	16
Անձնական տրանսֆերտների, արտագնա աշխատողների վարձատրության, աշխատավարձերի և գործազրկության փոփոխություն	16
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի կառուցվածքը	16
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիպոթեկային և սպառողական վարկային պորտֆելը	17
Տնային տնտեսությունների վարկեր/ՀՆԱ	17
Տնային տնտեսությունների վարկերի միությունները	18
Տնային տնտեսությունների ավանդները	19
Հիպոթեկային վարկերի արժույթային կառուցվածքը	19
ՀՀ անշարժ գույքի շուկայում իրականացված ընդհանուր գործարքների տարեկան միջին փոփոխությունը	20
Բնակարանների միջին գների ինդեքսի փոփոխությունը Երևանում և մարզերի քաղաքներում	20
Անշարժ գույքի ձեռքբերման հիպոթեկային վարկերի փոփոխությունը	21
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից շինարարության ոլորտին տրամադրված վարկերի ծավալները	21
Կարճաժամկետ ավանդների, պարտավորումների և վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքների դինամիկան ...	22
ՀՀ ԿԲ-ի հետ կնքված ռեպո համաձայնագրերը և տոկոսադրույքները	22
Եկամտաբերության կորը և կորի փոփոխությունները (բազիսային կետ)	23
ԱՄՆ դոլարի, եվրոյի և ռուբլու փոխարժեքների հարաբերական փոփոխությունը տարեսկզբից	24
Երկրների փոխարժեքների դինամիկան	24
Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների - 31.12.2021	25
Ֆինանսական համակարգի մասնակիցների ակտիվների աճը	25
Բանկային համակարգի միջնորդության մակարդակը	25
Կապիտալի համարժեքության փոփոխությունն ըստ բանկերի	26
Առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների կառուցվածքը - 31.12.2021	26
Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը	27
Բանկային համակարգի լիքիչի միությունները	27
Բանկային համակարգի շահութաբերությունն ըստ ակտիվների և ըստ կապիտալի	27
Բանկային համակարգի զույր տոկոսային մարժա	27
Վարկեր/ՀՆԱ և մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ	28
Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքն ըստ տնտեսության ճյուղերի	29
Ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկերի աճի տեմպերը	29
Դրամային և արտարժույթային վարկերի աճի տեմպը	30
Վարկերի և ավանդների դոլարիզացիա	30
Բանկային համակարգի չաշխատող վարկերի կշռի դինամիկա	30
Չաշխատող վարկերն ըստ հիմնական վարկատեսակների	30
Վարկերից կորուստներ	31
Բանկային համակարգում խոշոր փոխառուներին տրամադրված վարկային ներդրումները	31
Ընդհանուր իրացվելիության դինամիկան	31

Իրացվելիության ծածկույթի գործակցի դինամիկան	31
Բանկային համակարգի վարկերի և ավանդների հարաբերակցությունը	32
Արժույթային սվոպով միջոցների ներգրավման դինամիկան տարվա ընթացքում	32
Իրական արժեքով հաշվառվող ֆինանսական ակտիվների ծավալը և կշիռը	33
Տոկոսադրույքների փոփոխության ազդեցությունը կապիտալի նկատմամբ	33
Ֆոնդերի եկամտաբերություն և ՀԱԱ աճի տեմպ	35
Ֆոնդերի մասնակիցների քանակը և ՀԱԱ/ՀՆԱ	35
Ֆոնդերի ներդրումների կառուցվածքը	36
Ֆոնդերի ներդրումների կառուցվածքն ըստ արժույթների	36
Դասակարգված վարկեր և վարկերը կորուստներ	36
Ապահովագրական համակարգի հիմնական ցուցանիշները	37
Ապահովագրական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը	37
Ապահովագրական համակարգի վնասաբերությունն ըստ դասերի	38
Ավանդների կուտակային արտահոսքն առաջին 2 ամսում	45
Իրացվելիության դիրքի փոփոխությունը	45
Վարկեր-ՀՆԱ ցուցանիշը և դրա երկարաժամկետ տրենդը	47
ՖՑԻ-ն ՀՀ տնտեսության համար	47
ԿՀԲ դրույքաչափը	47
Վարկավորման տարբեր ոլորտների պաշարային ցուցանիշի տ/տ աճի տեմպեր	47
Վարկավորման հոսքային ցուցանիշի տարեկան աճի տեմպերը	47
Հիպոտեկային վարկերի պաշարային ցուցանիշի տ/տ աճը	48
Անշարժ գույքի փաստացի գների դինամիկան ՀՀ-ում	49
Անշարժ գույքի 1 քմ-ի փաստացի և ֆունդամենտալ գների դինամիկան ՀՀ-ում՝ ըստ գին-վարձավճար մոդելի .	50
Անշարժ գույքի 1 միավորի փաստացի և ֆունդամենտալ գների դինամիկան ՀՀ-ում՝ ըստ գին-եկամուրներ մոդելի	50
Անշարժ գույքի փաստացի և ֆունդամենտալ գների տարբերությունը՝ համաձայն վերը նկարագրված երկու մեթոդների	51

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Ապահովագրական համակարգի վճարունակության և իրացվելիության գնահատման զգայունության թեստեր	38
Հիմնական փոփոխականների արժեքները տարբեր սցենարների դեպքում	43
Սթրես թեստավորման հիմնական արդյունքները	43
ԿԲ պետական պարտավորումների հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	56
Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկային միասնական համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	56

ՏԵՐՄԻՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Անհուսալի ակտիվ	Անհավաքագրելի և ամբողջությամբ արժեզրկված ակտիվ, որի՝ հաշվեկշռում որպես ակտիվի հաշվառումը այլևս նպատակահարմար չէ:
Արտաքին առևտուր	Արտահանում. Հայաստանի տնտեսական տարածքից ապրանքների դուրսբերում այլ երկրներ՝ ազատ շրջանառության համար, ներմուծում. այլ երկրներից ապրանքների ներկրում Հայաստանի տնտեսական տարածք՝ ազատ շրջանառության համար:
Արտարժությային զուտ դիրք	Արտարժությային, ինչպես նաև արտարժությային դիսկ պարունակող դրամային ակտիվների և պարտավորությունների տարբերություն:
Արտարժությային դիսկ	Ռիսկ, որ շուկայում արտարժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Գնաճ	Ապրանքների և ծառայությունների գների ընդհանուր մակարդակի աճ:
Գնային դիսկ	Ռիսկ, որ շուկայում արժեթղթերի և բանկի հաշվեկշռում առկա նման այլ ֆինանսական գործիքների գների փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Դեֆոլտի հավանականությունը (PD – probability of default)	1 տարվա կտրվածքով աշխատող վարկերի՝ չաշխատող դառնալու հավանականությունը:
Զուտ կայուն ֆինանսավորման գործակից (NSFR)	Մեկ ամսվա կտրվածքով բանկին հասանելի կայուն միջոցների և բանկին անհրաժեշտ կայուն միջոցների միջև սահմանային հարաբերակցությունը:
Զուտ մասհանումներ	Ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված հատկացումների և վերադարձերի տարբերություն:
Ընդհանուր իրացվելիություն	Բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը:
Ըստ ակտիվների շահութաբերություն (ROA)	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը:
Ըստ կապիտալի շահութաբերություն (ROE)	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշը:
Իրացվելիության ծածկույթի գործակից (LCR)	Մեկ ամսվա կտրվածքով բարձր իրացվելի ակտիվների և սթրեսային հնարավոր արտահոսքի հարաբերակցությունը:
Իրացվելիության դիսկ	Ռիսկ, որ բանկը ի վիճակի չի լինի ճիշտ ժամանակին բավարարելու իր պարտատերերի պահանջները՝ առանց լրացուցիչ կորուստներ կրելու, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
Լևերիջ	Ընդհանուր ակտիվների և ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշը:
Խոշոր պարտավորություն	Պարտավորություն, որը, առանձին վերցրած, կազմում է բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5 և ավելի տոկոսը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:
Խոշոր փոխառու	Անձ, որի գծով դիսկը գերազանցում է բանկի ընդհանուր կապիտալի 5 տոկոսը:
Կապիտալի համարժեքություն	Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի և դիսկով կշռված ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը:

Կապիտալի տնտեսական արժեք	Ընդհանուր ակտիվների ներկա արժեքի և ընդհանուր պարտավորությունների ներկա արժեքի տարբերություն:
Կասկածելի ակտիվ	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում, այն առավել խնդրահարույց է, ինչի պատճառով վերջինիս հավաքագրումը տվյալ պահին դառնում է չափազանց դժվար կամ անհնար:
Համախառն արտարժույթային դիրք	Հաշվարկվում է որպես տարբեր արտարժույթների դիրքերի բացարձակ մեծությունների հանրագումար:
Համախառն արտաքին պարտք	Ժամանակի ցանկացած պահի ընթացիկ, ոչնչով չպայմանավորված և փաստացի չվճարված պարտավորություններ, որոնք պահանջում են հիմնական պարտքի և (կամ) տոկոսների վճարումներ հետագայում՝ ժամանակի որևէ պահի, և ներկայացնում են ռեզիդենտների պարտավորությունները ոչ ռեզիդենտների նկատմամբ:
Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվ	Ակտիվ, որը հաշվառվում է բանկի հետհաշվեկշռում: Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվներում ներառվում են վարկային գծերի, վարկային քարտերի և օվերդրաֆտների չօգտագործված մասը, ակրեդիտիվները, տրամադրված երաշխիքները և երաշխավորությունները:
Հերֆինդալ-Հիրշմանի ինդեքս	Շուկայական մասնաբաժինների քառակուսիների հանրագումարը: Յուրեղանի ընդունում է արժեքներ 0 – 1 միջակայքում և բնութագրում շուկայի կենտրոնացվածությունը. 0-ին մոտ արժեքները բնութագրում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճանը:
Հսկվող ակտիվ	Ակտիվ, որը սպասարկվում է սկզբնական պայմանագրի համաձայն, սակայն ի հայտ են գալիս այնպիսի պայմաններ, որոնց պարագայում կարող է վտանգվել փոխառուի՝ ակտիվը սպասարկելու բավարար ունակությունը:
Նորմարիվային ընդհանուր կապիտալ	«Ֆինանսական վիճակի մասին» հաշվետվությունում արտացոլվող ընդհանուր կապիտալի և բանկային գործունեությունը կարգավորող Կանոնակարգ 2-ով նախատեսված նվազեցումների տարբերությունը:
Ոչ սրանդարտ ակտիվ	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում՝ կապված փոխառուի ֆինանսական վատ դրության կամ պարտքը մարելու նրա անկարողության հետ:
Չաշխատող ակտիվ	Ակտիվ, որը բանկի կողմից դասակարգվել է որպես հսկվող կամ ոչ ստանդարտ, կամ կասկածելի, կամ անհուսալի:
Պահանջի և գրավի հարաբերակցություն (LTV)	Տրամադրված վարկի և այդ վարկի ապահովվածության հարաբերակցությունը:
Պարտքի սպասարկում/եկամուր հարաբերակցություն (DSTI)	Վարկի սպասարկման գումարի և վարկառուի եկամտի հարաբերակցությունը:
Սպառողական գների ինդեքս	Անփոփոխ քանակությամբ և որակական հատկանիշներով հաստատուն սպառողական զամբյուղի՝ շուկայական գներով զուտ արժեքի (գնի) փոփոխության ցուցանիշ, որը հաշվարկվում է ամբողջ բնակչության համար:
Սպրեդ	Վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքների տարբերությունը:
Սրանդարտ ակտիվ	Ակտիվ, որը սպասարկվում է պայմանագրի համաձայն և խնդրահարույց չէ:

<i>Վարկային ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ բանկի վարկառուն կամ այլ պարտապան կխախտեն բանկի հետ կնքված պայմանագրի պայմանները կամ չեն գործի այդ պայմանագրի պայմաններին համապատասխան, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Վճարային հաշվեկշիռ</i>	Վիճակագրական հաշվետվություն, որում համակարգված արտացոլվում են ամփոփ տվյալներ հաշվետու ժամանակահատվածում (եռամսյակ, տարի) այլ երկրների ու միջազգային կազմակերպությունների հետ ՀՀ (ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների միջև) արտաքին տնտեսական գործառնությունների վերաբերյալ:
<i>Տնտեսական աճ</i>	Տնտեսության կողմից որոշակի ժամանակահատվածում արտադրվող ապրանքների և ծառայությունների ծավալի աճ:
<i>Տոկոսադրույքի ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ շուկայում տոկոսադրույքի տատանումները բացասաբար կազդեն բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>LGD (loss given default)</i>	Դեֆոլտի դեպքում կորստի մեծությունը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ ԿԲ	Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՀԱՏԵ	Համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ
ՀՀ ՎԿ	Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե
ԱՄՀ	Արժույթի միջազգային հիմնադրամ
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԵԿԲ	Եվրոպական կենտրոնական բանկ
ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԴՊՀ	Դաշնային պահուստային համակարգ
ՕՈՒՆ	Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ
ՌԴ	Ռուսաստանի Դաշնություն
ՖՀՄՍ	Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ
ԱՊՊԱ	Ավտոտրանսպորտային պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն
ՀԿԴ	Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա
ՊՊ	Պետական պարտատոմսեր
ՊԿՊ	Պետական կարճաժամկետ պարտատոմսեր
ԷՎՀ	Էլեկտրոնային վճարումների համակարգ
ՊԱՀՀՀ	Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգ
ԱՀԸ	Ազգային հիպոտեկային ընկերություն

